

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΜΣ «ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ- MASTER IN BUSINESS
ADMINISTRATION (MBA)»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΚΑΙ ΘΩΡΑΚΙΣΗ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Αθηνά Τσαλαπίδου

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης

ΧΑΝΙΑ, 2023

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΜΣ «ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ- MASTER IN BUSINESS
ADMINISTRATION (MBA)»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΚΑΙ ΘΩΡΑΚΙΣΗ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Διατριβή που υπεβλήθη για τη μερική ικανοποίηση των απαιτήσεων για την
απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

Αθηνά Τσαλαπίδου

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης

ΧΑΝΙΑ, 2023

Copyright © 2023, υπό Αθηνά Τσαλαπίδου

Η διατριβή της Αθηνάς Τσαλαπίδου εγκρίνεται από την Επιτροπή:

1ο μέλος: Κωνσταντίνος Ζοπουνίδης, Καθηγητής

2ο μέλος: Μιχάλης Δούμπος, Καθηγητής

3ο μέλος: Γεώργιος Ατσαλάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Στην οικογένειά μου

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους που με στήριξαν και υπήρξαν αρωγοί και συμπαραστάτες στην ολοκλήρωση αυτής της διατριβής.

Ιδιαίτερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου κ. Ζοπουνίδη Κωνσταντίνο και την κ. Μανιαδή Μαρία, για την πολύτιμη καθοδήγησή τους, τις επισημάνσεις και τις υποδείξεις τους, που μαζί με την επιστημονική τους γνώση συνετέλεσαν καθοριστικά στην περάτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω τα μέλη της οικογένειάς μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους, καθώς με την υπομονή και την αγάπη τους με ενθάρρυναν καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	I
SUMMARY	III
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	V
ΛΙΣΤΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	VI
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	1
1.1. Έννοια Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	1
1.2. Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	2
1.3. Ο ρόλος του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	4
1.4. Η σημασία της σταθερότητας του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	9
2.1. Έννοια πιστωτικού ιδρύματος	9
2.2. Διάκριση πιστωτικών ιδρυμάτων	10
2.3. Εργασίες Τραπεζών	12
2.3.1. Τραπεζικές Χρηματοδοτήσεις	13
2.3.1.1. Τραπεζικά Δάνεια	14
2.4. Τραπεζικοί Κίνδυνοι.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	18
3.1. Έννοια πιστωτικού κινδύνου	18
3.2. Παράγοντες πιστωτικού κινδύνου	19
3.3. Βασικές παράμετροι πιστωτικού κινδύνου.....	20
3.4. Τύποι μοντέλων αξιολόγησης πιστωτικού κινδύνου	21
3.4.1. Συστήματα εμπειρογνωμοσύνης.....	21
3.4.2. Στατιστικά μοντέλα	22
3.4.2.1. Μοντέλα πιστοληπτικής αξιολόγησης ή διαβάθμισης (credit scoring models).....	23
3.4.2.2. Πιστοληπτικές διαβαθμίσεις (Credit rating).....	26
3.4.3. Χρηματοοικονομικά μοντέλα	26
3.5. Μεθοδολογία RAROC- Μέτρηση της απόδοσης των δανείων	28
3.6. Διαχείριση πιστωτικού κινδύνου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ	32
4.1. Εποπτικό πλαίσιο και Επιτροπή της Βασιλείας.....	32

4.1.1.	Μη αναμενόμενη ζημία και εποπτικό κεφάλαιο	32
4.1.2.	Βασιλεία I και πιστωτικός κίνδυνος	33
4.1.3.	Βασιλεία II και πιστωτικός κίνδυνος	34
4.1.4.	Βασιλεία III και πιστωτικός κίνδυνος.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ		
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ		37
5.1.	Θεσμική θωράκιση του τραπεζικού συστήματος	37
5.1.1.	Ο στόχος για Τραπεζική Ενοποίηση.....	37
5.1.2.	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM).....	38
5.1.3.	Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ).....	39
5.2.	Εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την πρόσφατη οικονομική κρίση	40
5.3.	Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (ΜΕΑ)	42
5.4.	Σχέδιο «Ηρακλής»	45
5.5.	Δείκτες Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων -Πιστωτική επέκταση- Κεφαλαιακή Επάρκεια πιστωτικών ιδρυμάτων	47
5.5.1.	Όμιλος Εθνικής Τράπεζας	49
5.5.2.	Όμιλος Eurobank S.A.	52
5.5.3.	Όμιλος ALPHA BANK	55
5.5.4.	Όμιλος Τράπεζας Πειραιώς	58
5.5.5.	Επισκόπηση-Συμπεράσματα.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		66
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ		66
ΕΛΛΗΝΙΚΗ		67
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ		69

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί κινητήριο δύναμη της οικονομικής δραστηριότητας. Η διατήρηση της σταθερότητάς του είναι μείζονος σημασίας για την απρόσκοπτη και ομαλή λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας. Μπροστά σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, αρκετοί είναι οι κίνδυνοι που μπορεί να υπονομεύσουν ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα και να διαταράξουν τις ισορροπίες της οικονομίας εν γένει. Βασικός κίνδυνος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι ο πιστωτικός κίνδυνος.

Η μεταπτυχιακή αυτή διατριβή, μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας, σκοπό έχει να μελετήσει τον πιστωτικό κίνδυνο από την πλευρά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, να τον οριοθετήσει και να αναδείξει τη σημασία του. Δεδομένης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008, της ελληνικής κρίσης χρέους και της παρατεταμένης ύφεσης που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια, αλλά και της υφιστάμενης ενεργειακής κρίσης κρίνεται σκόπιμη η μελέτη της θωράκισης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από τον πιστωτικό κίνδυνο.

Στο 1ο κεφάλαιο προσδιορίζεται η έννοια του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αναλύεται η δομή του και τονίζεται ο ρόλος του και οι λειτουργίες που επιτελεί. Δίνεται, επίσης, έμφαση στη ζωτικής σημασίας σταθερότητα του συστήματος για μια βιώσιμη και εύρωστη οικονομία.

Στο 2ο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του πιστωτικού ιδρύματος, που διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και γίνεται η διάκριση των διαφόρων ειδών πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι δραστηριότητες που ασκούν τα πιστωτικά ιδρύματα περιγράφονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων διαμεσολάβησής τους, ιδίως εκείνης της χορήγησης δανείων, και επισημαίνεται η έκθεσής τους σε διάφορους τύπους κινδύνου.

Ένας από τους πιο σημαντικούς κινδύνους στον οποίο εκτίθεται το πιστωτικό ίδρυμα, ο πιστωτικός κίνδυνος, οριοθετείται στο 3ο κεφάλαιο και προσδιορίζονται οι παράγοντές του και οι βασικές του παράμετροι. Κατόπιν, αναλύονται οι διάφοροι τύποι μοντέλων και μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου και προσδιορίζεται το πλαίσιο διαχείρισής του.

Στο 4ο κεφάλαιο εξετάζεται ο πιστωτικός κίνδυνος στα πλαίσια της Βασιλείας I, II και III και στο 5ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη θεσμική θωράκιση του τραπεζικού συστήματος μέσω του στόχου για τραπεζική ενοποίηση, του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Συνοψίζονται οι πρόσφατες εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, με ιδιαίτερη μνεία στα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα και στην προσπάθεια επίλυσης της συσσώρευσής τους στις ελληνικές τράπεζες με το σχέδιο «Ηρακλής».

Τέλος, αναλύεται, μέσω βασικών μεγεθών και δεικτών, η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και ιδιαίτερα του χαρτοφυλακίου των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων για το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες ξεχωριστά, για το οικονομικό έτος 2022.

SUMMARY

The financial system is the engine of economic activity. Maintaining its stability is of major importance for the smooth and orderly functioning of the global economy. Faced with an ever-changing environment, there are several risks that can undermine a financial system and disrupt the equilibrium of the economy in general. A key risk for financial institutions is credit risk.

This master thesis, through a literature survey, aims to study credit risk from the perspective of financial institutions, to define it and to highlight its importance. Given the global financial crisis of 2008, the Greek debt crisis and the prolonged recession that the Greek economy has been facing in recent years, as well as the current energy crisis, it seems appropriate to study the shielding of the Greek banking system from credit risk.

Chapter 1 defines the concept of the financial system, analyses its structure and highlights its role and functions. It also emphasises the system's vital stability for a sustainable and robust economy.

In chapter 2, the concept of a credit institution, which plays a central role in the financial system, is defined and the different types of credit institutions are distinguished. The activities carried out by credit institutions are described in the context of their intermediation activities, in particular their lending activities, and their exposure to various types of risk is highlighted.

One of the most important risks to which a credit institution is exposed, credit risk, is defined in Chapter 3 and its factors and key parameters are identified. The different types of models and methodologies used to assess credit risk are then discussed and the framework for managing credit risk is set out.

In chapter 4, credit risk is examined in the context of Basel I, II and III and in chapter 5, reference is made to the institutional shielding of the banking system through the objective of banking integration, the European Stability Mechanism and the Hellenic Financial Stability Fund. Recent developments in the Greek banking system are summarised, with particular reference to non-performing loans and the attempt to resolve their accumulation in Greek banks through the 'Hercules' project.

Finally, the management of credit risk and in particular the portfolio of non-performing exposures for all credit institutions and for the four systemic banks separately, for the financial year 2022, is analysed through key figures and indicators.

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWAs (Πηγή: Pillar III Disclosures on a consolidated basis December 2022, National Bank of Greece, 2022, p. 46).....	50
Πίνακας 2: Ανάλυση ροών μη εξυπηρετούμενων δανείων και διαγραφών (Πηγή: Pillar III Disclosures on a consolidated basis December 2022, National Bank Of Greece, 2022, σελ. 67)	52
Πίνακας 3: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWEAs (Πηγή: EUROBANK S.A., 2022, σ. 26).....	53
Πίνακας 4: Ενοποιημένα τριμηνιαία οικονομικά στοιχεία-Ισολογισμός (Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation, 2023, p.80)....	54
Πίνακας 5: Μεταβολές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (Πηγή: EUROBANK S.A PILLAR 3 REPORT EUROBANK S.A. 31 DECEMBER 2022., 2022, p.40)	55
Πίνακας 6: Επισκόπηση των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού (RWEAs) ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο στις 31.12.2022 (Πηγή: Alpha Services and Holdings S.A, 2022, Pillar III Disclosures, Report for December 31, 2022, p.48)	55
Πίνακας 7: Ζημιές απομείωσης, προβλέψεις για την κάλυψη πιστωτικού κινδύνου και συναφή έξοδα δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών (Πηγή: Alpha bank, Ετήσια Οικονομική Έκθεση, Χρήσης 2022 (Σύμφωνα με το Ν. 3556/2007), 2023, p.154) ...	57
Πίνακας 8: Αλλαγές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (ποσά σε εκατ. ευρώ) (Πηγή: Alpha Services and Holdings S.A, Pillar III Disclosures, Report for December 31, 2022, p.105)	58
Πίνακας 9: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWA (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Capital Adequacy and Risk Management, Regulatory Disclosures on a Consolidated Basis, for the Year 2022 (Pillar III), 2022, p. 27)	59
Πίνακας 10: Κόστος κινδύνου, οργανικό (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, F i n a n c i a l R e s u l t s, 24 February 2023, p.29)	60
Πίνακας 11: Αλλαγές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (ποσά σε εκατ. ευρώ) (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Capital Adequacy and Risk Management, Regulatory Disclosures on a Consolidated Basis, for the Year 2022 (Pillar III), 2022, p. 55).....	61
Πίνακας 12: Συγκεντρωτικός πίνακας βασικών μεγεθών για τις 4 συστημικές τράπεζες σε επίπεδο ομίλου για το 2022.....	62

ΛΙΣΤΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Το χρηματοπιστωτικό σύστημα (Πηγή: Αγγελόπουλος, Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, σ.43)	3
Σχήμα 2: Χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (2015-Μάρτιος 2023). Δωδεκάμηνοι ρυθμοί μεταβολής - Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων μετά από προσαρμογή για διαγραφές δανείων, συναλλαγματικές διαφορές, αναταξινομήσεις ή μεταβιβάσεις δανείων (Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, 2023, σ. 22).	14
Σχήμα 3: Δάνεια και προκαταβολές με μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) από το 2ο τρίμηνο του 2015 έως το 3ο τρίμηνο του 2022 (σε δισεκατομμύρια ευρώ) (Πηγή: statista.com)	44
Σχήμα 4: Δείκτης μη εξυπηρετούμενων τραπεζικών δανείων προς το σύνολο των ακαθάριστων δανείων στην Ελλάδα από το 2008 έως το 2021 (Πηγή: statista.com). ..	47
Σχήμα 5: Εγχώριος δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (ΜΕΑ) και δείκτης κάλυψης ΜΕΑ/4Q22 (Πηγή: National Bank of Greece FY22 Financial Results, 2023, p. 28)	51
Σχήμα 6: Εξέλιξη των ελληνικών δανείων/εξυπηρετούμενα δάνεια (€ δις)(Πηγή: National Bank of Greece FY22 Financial Results, 2023, p. 22).....	52
Σχήμα 7: Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs) (€ δις) (Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation, 2023, p. 54).....	53
Σχήμα 8: Δείκτης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και προβλέψεις δανείων (Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation, 2023, p.30-31).....	54
Σχήμα 9: Εξέλιξη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ανά τρίμηνο) (Πηγή: Alpha Services and Holdings, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.11).....	56
Σχήμα 10: Μεταβολή ΜΕΑ (Όμιλος) (Πηγή: Alpha Services and Holdings, 2022, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.10)	56
Σχήμα 11: Δείκτες & ποσοστά κάλυψης ΜΕΑ (Πηγή: Alpha Services and Holdings, 2022, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.10)	57
Σχήμα 12: Πορεία Δεικτών Κάλυψης Κεφαλαίου % (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, F i n a n c i a l R e s u l t s, 24 February 2023, p.8)	59
Σχήμα 13: Εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων του ομίλου (δισ. ευρώ) (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, F i n a n c i a l R e s u l t s, 24 February 2023, p.39).....	60
Σχήμα 14: Μεταβολή εξυπηρετούμενων δανείων (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, F i n a n c i a l R e s u l t s, 24 February 2023, p. 32)	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1. Έννοια Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Η ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας καθιέρωσε το χρήμα ως μέσο διευκόλυνσης των συναλλαγών και διατήρησης πλούτου, ως μέτρο αξίας και ως μέσο εξόφλησης χρεών. Η ιστορική του διαδρομή τονίζει τη σπουδαιότητά του και αντικατοπτρίζει την εξέλιξή του από τη χρήση ακόμη διαφόρων αγαθών και πολύτιμων μετάλλων έως και το σημερινό «λογιστικό» χρήμα. Παράλληλα με το χρήμα αναπτύχθηκε και η έννοια της πίστης. Οικονομική πίστη είναι η λειτουργία του δανεισμού χρηματικού κεφαλαίου, δηλαδή η υπόσχεση πληρωμής χρήματος. Η ύπαρξη χρηματικού κεφαλαίου είναι κινητήριος μοχλός της οικονομικής δραστηριότητας και αναγκαία για τη χρηματοδότηση βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών. Η πίστη διευκολύνει την εξεύρεση χρηματικών πόρων για την κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών, όταν υπάρχει ετεροχρονισμός πληρωμών και εισπράξεων και ανάγκη παρέλευσης χρόνου. (Μπένος & Σαραντίδης, 1996, σσ. 287-289, 315-316)

Σε μια οργανωμένη οικονομία υπάρχουν οι οικονομικές μονάδες του δημόσιου τομέα, δηλαδή το κράτος και οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί και οι οικονομικές μονάδες του ιδιωτικού τομέα, ήτοι τα νοικοκυριά και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι οικονομικές αυτές μονάδες στο τέλος της οικονομικής τους χρήσης μπορεί να χαρακτηρίζονται πλεονασματικές, όταν οι εισπράξεις τους είναι μεγαλύτερες από τις δαπάνες τους, ελλειμματικές, όταν οι εισπράξεις υπολείπονται των δαπανών τους και ισοσκελισμένες, όταν οι εισπράξεις είναι ίσες με τις δαπάνες τους. Είναι προς όφελος των πλεονασματικών μονάδων να μην κρατήσουν αδρανή τα περίσσια χρηματικά τους κεφάλαια, αλλά να τα μεταβιβάσουν με μια επιθυμητή απόδοση-ανταμοιβή και αναλαμβάνοντας το μικρότερο δυνατό κίνδυνο στις ελλειμματικές μονάδες, που τα έχουν ανάγκη. Σε μία τέτοιου είδους συναλλαγή, όμως, μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη η δυσκολία επικοινωνίας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων, η μη ταύτιση του ύψους των χρηματοδοτικών τους αναγκών και του επιθυμητού χρονικού διαστήματος περάτωσης της διαδικασίας, καθώς και η πιθανότητα μη αίσιας έκβασης της συναλλαγής. Καθοριστικό ρόλο στο σημείο αυτό διαδραματίζει ο μηχανισμός του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που έχει ως βασικό ρόλο να συγκεντρώσει και να κατανείμει αποτελεσματικά τα πλεονάζοντα κεφάλαια

της οικονομίας για καταναλωτικούς ή επενδυτικούς σκοπούς, μειώνοντας το κόστος συναλλαγών και τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο. (Αγγελόπουλος, 2010, σσ. 39-40)

Με τον όρο χρηματοπιστωτικό σύστημα ορίζεται «ένα σύνολο αγορών για χρηματοπιστωτικά προϊόντα και εργαλεία, με τα άτομα και τα ιδρύματα που διαπραγματεύονται στις αγορές αυτές, καθώς και τις εποπτικές και ρυθμιστικές αρχές του συστήματος» (Howells & Bain, 2009, σ. 31).

1.2. Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

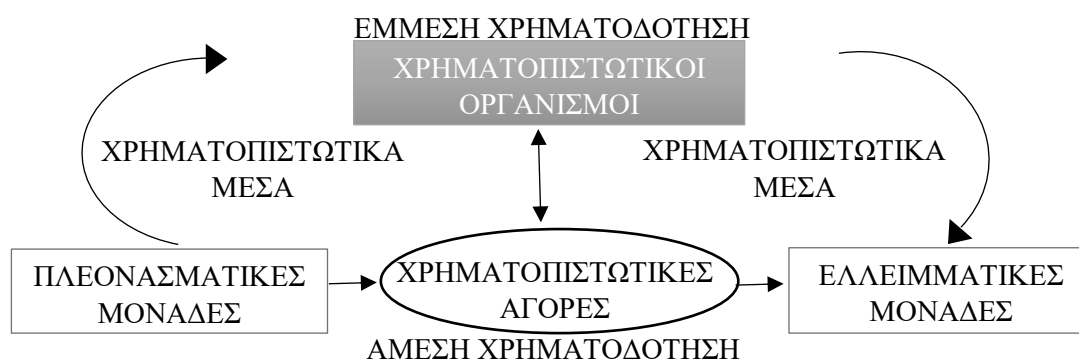
Από τον ορισμό γίνεται αντιληπτό ότι οι κύριες συνιστώσες του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι τα χρηματοπιστωτικά μέσα ή προϊόντα (financial instruments), οι χρηματοπιστωτικές αγορές (financial markets) και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (financial institutions).

Τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα είναι άυλα περιουσιακά στοιχεία. Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 32 «χρηματοπιστωτικό προϊόν είναι μία σύμβαση, που στον ένα αντισυμβαλλόμενο δημιουργεί ένα στοιχείο του ενεργητικού και επομένως θετικό άνοιγμα (θετική θέση-long position) και στον δεύτερο αντισυμβαλλόμενο ένα στοιχείο του παθητικού και κατά συνέπεια ένα αρνητικό άνοιγμα (αρνητική θέση-short position)». Τα χρηματοπιστωτικά μέσα ποικίλουν, καθώς έρχονται να καλύψουν διαφορετικές χρηματοδοτικές ανάγκες, αλλά και εξελίσσονται ή δημιουργούνται νέα προκειμένου να συμβαδίσουν με νέες συνθήκες. Παραδείγματα χρηματοπιστωτικών προϊόντων είναι τα Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου, τα πιστοποιητικά καταθέσεων, οι ομολογίες και οι συμφωνίες επαναγοράς.

Οι χρηματοπιστωτικές αγορές αναλαμβάνουν να διοχετεύσουν τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα στο σύστημα. Μία βασική διάκριση των αγορών, με βάση το χρόνο λήξης των απαιτήσεων που διαπραγματεύονται, είναι αυτή της χρηματαγοράς και της κεφαλαιαγοράς. Χρηματαγορά είναι η αγορά στην οποία διαπραγματεύονται βραχυπρόθεσμης διάρκειας τίτλοι, εύκολα ρευστοποιήσιμοι και με χαμηλό κίνδυνο αθέτησης. Στην κεφαλαιαγορά διακινούνται χρηματοπιστωτικά μέσα μακροπρόθεσμης διάρκειας, όχι τόσο εύκολα ρευστοποιήσιμα και με υψηλότερο κίνδυνο αθέτησης. Οι αγορές διακρίνονται ακόμη σε πρωτογενείς που αφορούν την εισαγωγή χρηματοπιστωτικών προϊόντων για πρώτη φορά και σε δευτερογενείς, στις οποίες διαπραγματεύονται ήδη υφιστάμενοι τίτλοι. Παραδείγματα χρηματοπιστωτικών

αγορών αποτελούν, επίσης, η τρέχουσα και η προθεσμιακή αγορά, η εγχώρια και διεθνής αγορά συναλλάγματος, η διατραπεζική αγορά κ.α.

Η χρηματοδότηση των ελλειμματικών μονάδων μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε με άμεσο τρόπο (άμεση χρηματοδότηση), δηλαδή με απευθείας διαπραγμάτευση με τις πλεονασματικές μονάδες, είτε έμμεσα (έμμεση χρηματοδότηση) με τη διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικών οργανισμών (financial institutions), οι οποίοι αναλαμβάνουν να συγκεντρώσουν τα πλεονασματικά κεφάλαια και αφού τα επεξεργαστούν τα διαμορφώνουν σε ελκυστικά για τις ελλειμματικές μονάδες προϊόντα. Η διαμεσολάβηση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών εξομαλύνει τα προβλήματα της άμεσης χρηματοδότησης, ειδικά τη δυσκολία σύγκλισης των κεφαλαιακών αναγκών πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων. Επιπλέον, μέσω της εξειδικευμένης γνώσης τους και της διαφοροποίησης των χαρτοφυλακίων τους περιορίζουν τον κίνδυνο αθέτησης και τους λοιπούς κινδύνους, όπως τον κίνδυνο τιμής και ρευστότητας και μειώνουν σημαντικά τα κόστη διαχείρισης και συναλλαγών. Ο ρόλος τους, επομένως καθίσταται καίριος, καθώς δίνουν ώθηση και κίνητρα για την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας. Δύνανται, επίσης, να δρουν είτε για λογαριασμό των πελατών τους, είτε για ίδιο λογαριασμό. (Αγγελόπουλος , 2010, σσ. 40-44,51-55,81-83,207-208,214-216) Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί μπορούν να διακριθούν σε εκείνους που δέχονται καταθέσεις, όπως είναι οι εμπορικές τράπεζες, σε οργανισμούς ασφάλισης, σε οργανισμούς επενδυτικού χαρακτήρα, όπως είναι τα αμοιβαία κεφάλαια και σε τράπεζες επενδύσεων που σκοπό έχουν την χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων σε επιχειρήσεις (Ευθύμογλου & Μπάλλας , 1995, σσ. 16-20).

Σχήμα 1: Το χρηματοπιστωτικό σύστημα (Πηγή: Αγγελόπουλος , Π. (2010). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, σ.43)

Μια απεικόνιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί το σχήμα 1, όπου φαίνονται παραστατικά οι συνιστώσες του και οι ροές που επιτελούνται.

1.3. Ο ρόλος του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και επιτελεί σημαντικές λειτουργίες στην οικονομική δραστηριότητα. Πρωταρχικός του ρόλος είναι να φέρει σε επαφή τις πλεονασματικές και τις ελλειμματικές μονάδες, ώστε να γίνει η μεταφορά των αποταμιευτικών κεφαλαίων σε οικονομικές μονάδες που αναζητούν δανειακά κεφάλαια. Επιτυγχάνεται με τον τρόπο αυτό διαχρονική αναδιάρθρωση των πόρων. Οι αποταμιευτές αναβάλλουν για μελλοντική χρήση την τωρινή κατανάλωση μέρους του εισοδήματός τους επενδύοντας σε αξιόγραφα, όπως σε τραπεζικούς λογαριασμούς, τη στιγμή που οι επενδυτικές μονάδες αναζητούν κεφάλαια, θέλοντας να αυξήσουν την σημερινή τους κατανάλωση και προσδοκώντας υψηλότερο μελλοντικό εισόδημα.

Μία σημαντική λειτουργία που επιτελεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ο μετασχηματισμός της ληκτότητας των χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Οι προσδοκίες και οι ανάγκες των αποταμιευτών διαφέρουν από αυτές των ελλειμματικών μονάδων. Συνήθως, οι αποταμιευτές επιθυμούν βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις με χαμηλό κίνδυνο, ενώ οι επενδυτές ενδιαφέρονται για μακροχρόνιες επενδύσεις σε πάγια περιουσιακά στοιχεία που ενέχουν υψηλό κίνδυνο. Μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος παρακάμπτεται το εμπόδιο της μη ταύτισης των αναγκών. Τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν την ικανότητα να δέχονται καταθέσεις βραχυχρόνιας διάρκειας και να χορηγούν μακροπρόθεσμα δάνεια. Αυτό, κυρίως, το επιτυγχάνουν με την παρακράτηση ρευστών διαθεσίμων και με οικονομίες κλίμακας, δεδομένου ότι όσο αυξάνεται ο αριθμός των αποταμιευτών, η καθημερινή εισροή και εκροή κεφαλαίων θα είναι σταθερή. Ακόμη και αν υπάρχουν διακυμάνσεις, αυτές γίνονται περισσότερο προβλέψιμες.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, επίσης, έχουν την ευχέρεια να διαφοροποιούν ευρέως τα χαρτοφυλάκια τους και να διαθέτουν εξειδικευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό που τα διαχειρίζεται. Αυτό συμβάλλει σημαντικά στη μείωση του κινδύνου και είναι γνωστό ως λειτουργία μετασχηματισμού του κινδύνου.

Μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος διευκολύνονται οι συναλλαγές και μειώνονται τα κόστη έρευνας και διαπραγμάτευσης κεφαλαίων. Τα χρηματοδοτικά προϊόντα στις αγορές είναι τυποποιημένα και, λόγω των οικονομιών κλίμακας, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είναι σε θέση να διαπραγματεύονται μεγάλα πακέτα με

χαμηλότερη προμήθεια συναλλαγών. Επιπλέον, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί, που υπάρχουν στο σύστημα, καθιστούν επαρκή την πληροφόρηση για το σύνολο των αντισυμβαλλομένων, παρέχοντας ασφάλεια και διαφάνεια.

Σημαντικός είναι ο ρόλος του και στη δημιουργία ρευστότητας. Μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών και των ιδρυμάτων, ένας τίτλος μπορεί να γίνει άμεσα ρευστοποιήσιμος, πριν τη λήξη του, δηλαδή να μετατραπεί σε χρήμα γρήγορα, με χαμηλό κόστος και σε μια ορισμένη αξία. (Howells & Bain, 2009, σσ. 50-66; Ευθύμογλου & Μπάλλας, 1995, σσ. 28-36)

Εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι όλες οι λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχουν θετικές συνέπειες για την οικονομία. Υπάρχει θετική συσχέτιση της ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομικής ανάπτυξης. Με τη διευκόλυνση των συναλλαγών και την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, ενθαρρύνεται η οικονομική δραστηριότητα, αυξάνεται η παραγωγικότητα και οι επενδύσεις και ενισχύεται η παραγωγική αποτελεσματικότητα, συμβάλλοντας στην κοινωνική ευημερία. Η σχέση αυτή, μάλιστα, είναι αμφίδρομη. Είναι γεγονός ότι αναπτυγμένες οικονομίες διαθέτουν αναπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα, ενώ το αντίθετο ισχύει για τις λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες. (Μόσχος & Χορταρέας, 2011, σσ. 55-58)

1.4. Η σημασία της σταθερότητας του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ζωτικής σημασίας για την εύρυθμη οικονομική λειτουργία και συνεπώς, η σταθερότητά του αποτελεί προϋπόθεση για μια βιώσιμη και εύρωστη οικονομία.

Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα «είναι ένα χαρακτηριστικό του συστήματος που μειώνει τις χρηματοοικονομικές ανισορροπίες που προκαλούνται από σημαντικά δυσμενή γεγονότα ή ενδογενείς διακυμάνσεις της χρηματοπιστωτικής αγοράς». Όταν ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι σταθερό, αναπτύσσει μηχανισμούς αυτορρύθμισης, που αποτρέπουν τις δυσμενείς συνθήκες να επηρεάσουν σημαντικά τη λειτουργία του, ώστε να αποσταθεροποιήσουν την ομαλή ροή της οικονομικής δραστηριότητας και να επηρεάσουν και άλλα χρηματοπιστωτικά συστήματα. (Heinlein, 2022, σ. 1)

Στα πλαίσια της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, το σύστημα επιτελεί απρόσκοπτα τις λειτουργίες του. Είναι σε θέση να ανακαταλείπει αποτελεσματικά τους πόρους μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών, να υπερσχύει των εγγενών ασυμμετριών πληροφόρησης μεταξύ των δύο μερών, να διευκολύνει τις συναλλαγές, να διαχειρίζεται τους κινδύνους, να διαχειρίζεται κατάλληλα το σύστημα πληρωμών και να συμβάλλει στην οικονομική πρόοδο και ευημερία. Χρηματοπιστωτική σταθερότητα δε σημαίνει, απλώς, την ανυπαρξία οικονομικών κρίσεων, αλλά την ικανότητα του συστήματος να αντιμετωπίζει οποιουσδήποτε κλυδωνισμούς αποτελούν απειλή για το ίδιο ή την οικονομία εν γένει. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να αξιολογείται με βάση τις προεκτάσεις που θα μπορούσε να έχει μία διατάραξη της ισορροπίας στο σύστημα στην πραγματική οικονομία. Είναι, επομένως, μια κατάσταση δυναμική, καθώς περιλαμβάνει πολλά αλληλένδετα στοιχεία, που το ένα επηρεάζει το άλλο και αφορούν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, στις χρηματοπιστωτικές αγορές, στις χρηματοπιστωτικές υποδομές και στα μακροοικονομικά μεγέθη. Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα συνίσταται στη σταθερότητα τριών συνιστωσών του: 1) στη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, δηλαδή, στην ικανότητά τους να επιτελούν αποτελεσματικά το ρόλο τους ως χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών, 2) στη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών, δηλαδή, όταν δεν παρατηρείται σημαντική μεταβλητότητα στις αξίες των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και 3) στη σωστή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών, διακανονισμού και εκκαθάρισης.

Καθώς, πολλές φορές, δεν είναι ευδιάκριτη η οριοθέτηση της έννοιας της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της χρηματοπιστωτικής αστάθειας, πολλοί αναλυτές προτιμούν να ορίζουν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, ως την κατάσταση εκείνη όπου δεν υπάρχει αστάθεια. (Vasilescu, 2012, σσ. 129-130) Πηγές αστάθειας μπορεί να αποτελούν η υπερέκταση των πιστώσεων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι απότομες και απροσδόκητες μεταβολές στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι χρηματοοικονομικές συνθήκες μεταβάλλονται συνεχώς κατά τη διάρκεια της κανονικής ροής των χρηματοπιστωτικών αγορών, είναι σημαντικό να διακριθούν οι μεταβολές εκείνες που μπορεί να προκαλέσουν αστάθεια. Οτιδήποτε μπορεί να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την παραγωγική ικανότητα της οικονομίας μπορεί να χαρακτηριστεί αστάθεια. Αυτό αποτελεί συνάρτηση τόσο του μεγέθους της μεταβολής, όσο και της χρηματοοικονομικής κατάστασης των

οικονομικών μονάδων, της ευρωστίας του χρηματοπιστωτικού τομέα και της αντίδρασης των ρυθμιστικών αρχών τη δεδομένη στιγμή.

Μία ανισορροπία στον χρηματοπιστωτικό τομέα μπορεί να έχει μεγάλο κόστος, εξαιτίας του συστημικού κινδύνου που ενέχει ο στενός δεσμός των συμμετεχόντων στο πολύπλοκο και αλληλένδετο δίκτυο των χρηματοπιστωτικών αγορών, η ιδιαίτερη δομή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η εξάρτησή τους για ρευστότητα από τις αγορές. Η πίεση που μπορεί να προκληθεί μπορεί να είναι τέτοια, ώστε να μην περιορίζεται μόνο στο σημείο που επλήγη πρώτο. Η πρόκληση ενός σημαντικού βαθμού αστάθειας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα θα μπορούσε, για παράδειγμα, να οδηγήσει σε δυσκολία αποπληρωμής των υποχρεώσεων εκ μέρους των δανειοληπτών. Οι τράπεζες θα αντιδρούσαν μειώνοντας την πιστωτική πολιτική τους και περιορίζοντας την ικανότητα των επιχειρήσεων για εξωτερική χρηματοδότηση. Σε μια περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών, οι τράπεζες θα βρίσκονταν και οι ίδιες σε δυσμενή θέση στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις δικές τους υποχρεώσεις. Στο σύστημα πληρωμών και εκκαθάρισης η αποτύπωση της αποτυχίας αποπληρωμής υποχρεώσεων θα εφιστούσε την προσοχή των συμμετεχόντων, που θα τους ωθούσε να ζητήσουν περισσότερες εγγυήσεις. Η κατάσταση αυτή θα προκαλούσε γενικευμένες αλυσιδωτές πιέσεις, οδηγώντας το σύστημα σε αδυναμία να εκπληρώσει τις βασικές του λειτουργίες, όπως την αποτελεσματική κατανομή των πόρων και επηρεάζοντας αρνητικά τους οικονομικούς δείκτες. (Chant., Lai, Illing, & Daniel, 2003, σσ. 3-11)

Μία χρηματοπιστωτική κρίση είναι, συνήθως, το αποτέλεσμα μιας χρηματοπιστωτικής αστάθειας και χαρακτηρίζεται από σημαντικές αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις, που αντικατοπτρίζονται στην πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, στο σημαντικό αριθμό πτωχεύσεων, στην αύξηση του ποσοστού της ανεργίας και στη μείωση του βιοτικού επιπέδου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου το 2008. Η συμβολή της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία είναι δεδομένη. Ένα σταθερό χρηματοπιστωτικό σύστημα καθίσταται ανθεκτικό στους κινδύνους που ελλοχεύουν οι οικονομικές ανισορροπίες. (Manu , Adjasi, Abor , & Harvey , 2011, pp. 122-125)

Υπάρχουν διάφορες θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την εμφάνιση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων. Μία από αυτές είναι η θεωρία σχέσης «χρέους-

χρηματοπιστωτικής αστάθειας» σύμφωνα με την οποία η κρίση οφείλεται σε αυξημένη επενδυτική ζήτηση κεφαλαίων, που χαρακτηρίζεται από υπέρμετρο τραπεζικό δανεισμό και επιθετική κερδοσκοπική συμπεριφορά πιστωτών, που δανείζουν δανειζόμενοι. Η αύξηση του βαθμού μόχλευσης αυξάνει τον κίνδυνο αφερεγγυότητας και το συστημικό κίνδυνο, με αποτέλεσμα η αδυναμία αποπληρωμής των χρεών από τους δανειολήπτες, να οδηγεί τις τράπεζες σε κατάρρευση και τους καταθέτες να σπεύδουν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους. Η μονεταριστική σχολή από την άλλη, επικεντρώνεται στον κλονισμό της εμπιστοσύνης στις τράπεζες, που μπορεί να επιφέρει η αναντιστοιχία μεταξύ του ενεργητικού και του παθητικού τους, δηλαδή η χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων επενδύσεων με βραχυπρόθεσμους τίτλους. Η πολιτική αυτή μπορεί να οδηγήσει τις τράπεζες σε δυσπραγία και τους καταθέτες, που χάνουν την εμπιστοσύνη τους σε αυτές, να ζητούν άμεση ρευστοποίηση, τη λεγόμενη «bank run». Καθοριστικό ρόλο εδώ διαδραματίζει η σκιά της τραπεζικής, που αφορά εταιρίες, οι οποίες αναλαμβάνουν προσοδοφόρες τραπεζικές δραστηριότητες, παρακάμπτοντας, όμως, τον αυστηρό εποπτικό έλεγχο των παραδοσιακών τραπεζών. Η χρηματοπιστωτική αστάθεια, ακόμη, επιχειρήθηκε να ερμηνευτεί με βάση το υπόδειγμα των ορθολογικών προσδοκιών. Σύμφωνα με αυτό, μία κρίση μπορεί να εκδηλωθεί από την υπερεκτίμηση τεχνικών και οικονομικών τεχνολογιών, στις οποίες σπεύδουν ολοένα και περισσότεροι να επενδύσουν, εξαιτίας των αρχικών εμφανιζόμενων κερδών. Δημιουργείται, έτσι, μια κερδοσκοπική φούσκα, που είναι εύαλπη σε μειώσεις τιμών και μπορεί να οδηγήσει σε εσπευσμένες πωλήσεις, που θα εντείνουν περαιτέρω την πτωτική πορεία των τιμών. Τέλος, σύμφωνα με τη Βιομηχανική Οικονομική, η είσοδος νέων οργανισμών στην αγορά μπορεί να μεταβάλλει τις συνθήκες και να εντείνει τον ανταγωνισμό, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα κάποια τρωτά σημεία του συστήματος και προκαλώντας χρηματοπιστωτική αστάθεια. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 345-348)

Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος αναγνωρίζεται από τις κυβερνητικές και οικονομικές αρχές ως υψίστης σημασίας, θέτοντάς την ως προτεραιότητα και στόχο της πολιτικής τους. Ιδιαίτερη προσοχή, μάλιστα, δόθηκε από τη δεκαετία του '90, λόγω των εμφανιζόμενων κρίσεων στην Ασία και τη Λατινική Αμερική. Πολλές κεντρικές τράπεζες δημοσιεύουν εκθέσεις χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, στις οποίες αξιολογούν την τρέχουσα κατάσταση και εκθέτουν τις προτάσεις τους. Παρακολουθώντας τις εξελίξεις, εφαρμόζουν μακροπροληπτικές

πολιτικές με στόχο τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας του συστήματος. Ο στόχος για χρηματοπιστωτική σταθερότητα έρχεται να συμπληρώσει τον στόχο των κεντρικών τραπεζών για νομισματική σταθερότητα. Άλλωστε, η αστάθεια στον χρηματοπιστωτικό τομέα επηρεάζει την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής και από την άλλη, η σταθερότητα των μακροοικονομικών μεγεθών μειώνει τους κινδύνους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αυτοί οι κίνδυνοι απαιτείται να εξετάζονται και να αξιολογούνται συνεχώς. Μπορεί να προέρχονται είτε από το ίδιο το σύστημα, είτε από τις συνθήκες της πραγματικής οικονομίας. Οι κίνδυνοι που αναπτύσσονται στο εσωτερικό αφορούν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, στις αγορές και στις υποδομές του συστήματος και γίνεται προσπάθεια αντιμετώπισής τους μέσω της εποπτείας και της εφαρμογής κατάλληλου διαχειριστικού πλαισίου. Αντίθετα οι εξωγενείς συνθήκες, όπως οι φυσικές καταστροφές και τα πολιτικά γεγονότα, δύσκολα μπορούν να επηρεαστούν. (Vasilescu, 2012, σσ. 130-132)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

2.1. Έννοια πιστωτικού ιδρύματος

Τα πιστωτικά ιδρύματα (τράπεζες) είναι οι πιο γνωστοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 575/2013 «Πιστωτικό ίδρυμα νοείται η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό» (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 575/2013, 2013, σ. 33). Ο νόμος 4261/2014 και οι σχετικές διατάξεις της οδηγίας 2013/36/ΕΕ καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις για την ίδρυση και τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων (Τράπεζα της Ελλάδος, Ίδρυση και λειτουργία). Ιδιαίτερα καθοριστική είναι η συμβολή τους στη δημιουργία ρευστότητας, μέσω της διαμεσολαβητικής τους λειτουργίας, που μεταφράζεται σε «χρήμα». Διατηρώντας συγκεκριμένα επίπεδα ρευστότητας, οι οικονομικές μονάδες μπορούν να απευθυνθούν σε αυτές για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους σε ρευστά διαθέσιμα. Διαθέτοντας εξειδίκευση και εμπειρία διευκολύνουν τις συναλλαγές, μειώνουν τα κόστη και την ασυμμετρία πληροφόρησης και αναλαμβάνουν τη διαχείριση κινδύνων για την προστασία των ιδίων και των καταθετών τους. Ωστόσο, διακρίνονται ορισμένα χαρακτηριστικά που απορρέουν από την ιδιαίτερη φύση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού τους. Η βασική

διάκριση των στοιχείων του ενεργητικού είναι το χαρτοφυλάκιο δανείων και το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο, ενώ τα πάγια καταλαμβάνουν ένα μικρότερο τμήμα του ενεργητικού τους σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις. Στο παθητικό υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, ενώ λειτουργούν με μικρό ύψος ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις, αυξάνοντας σημαντικά τη χρηματοοικονομική μόχλευση. Βασικός δείκτης, άλλωστε, για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών είναι τα ίδια κεφάλαια ως ποσοστό του ενεργητικού τους. Οι υποχρεώσεις των τραπεζών μπορούν να γίνουν ανά πάσα στιγμή απαιτητές από τους καταθέτες. Η διατραπεζική αγορά συμβάλλει στην ενίσχυση της ημερήσιας ρευστότητας των τραπεζών. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 14-15, 23-24)

2.2. Διάκριση πιστωτικών ιδρυμάτων

Στην τραπεζική ορολογία χρησιμοποιούνται, πολλές φορές, οι όροι λιανική (retail banking) και επενδυτική τραπεζική (investment banking). Οι δύο αυτοί τύποι σχετίζονται με τη διάκριση των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη λιανική τραπεζική έχουν σαν κύρια ασχολία τους την αποδοχή καταθέσεων και τη χορήγηση δανείων. Συγκεντρώνουν καταθέσεις και τις διαθέτουν, μέσω δανείων, σε έναν μεγάλο αριθμό μικρών, συνήθως, δανειοληπτών. Μια υποκατηγορία της είναι η τραπεζική ιδιωτών (private banking), που απευθύνεται σε πρόσωπα υψηλής εισοδηματικής κλίμακας. Η επενδυτική τραπεζική από την άλλη, αφορά στην άμεση χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από τις αγορές και γενικά στην αναδοχή και πώληση χρεογράφων. Επίσης, οι τράπεζες που ασχολούνται με την επενδυτική τραπεζική παρέχουν επενδυτικές συμβουλές στις επιχειρήσεις, όπως συμβουλές για εξαγορές και συγχωνεύσεις. Στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα σημαντική εξέλιξη αποτελεί η επικράτηση μιας άλλης μορφής τραπεζικής, που ονομάζεται γενικευμένη τραπεζική (universal banking). Στα πλαίσια της γενικευμένης τραπεζικής υπάρχει η δυνατότητα προσφοράς ενός ευρέος φάσματος προϊόντων και υπηρεσιών του χρηματοπιστωτικού τομέα, χωρίς να παρατηρούνται τάσεις πώλησης των δραστηριοτήτων στη λιανική ή την επενδυτική τραπεζική. Έτσι, η τράπεζα μπορεί να δραστηριοποιείται σε παραδοσιακές εργασίες, δηλαδή στη συγκέντρωση καταθέσεων και στη χορήγηση δανείων στο ευρύ κοινό (retail banking), σε δραστηριότητες που αφορούν στην επενδυτική τραπεζική (investment banking), καθώς και στη διαχείριση αξιών (asset management), δηλαδή

στη διαχείριση θεσμικών επενδυτικών κεφαλαίων, όπως τα ασφαλιστικά ταμεία. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 17-19)

Μία τράπεζα που ασκεί γενικευμένη τραπεζική έχει το πλεονέκτημα ότι καθίσταται περισσότερο ευέλικτη, λόγω του εύρους των προϊόντων και υπηρεσιών που διαθέτει, περιορίζοντας τον κίνδυνο που απορρέει από τη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων της σε έναν μόνο τομέα. Η ποικιλία χρηματοοικονομικών επιλογών που προσφέρει στους πελάτες της μπορεί να ικανοποιήσει πληρέστερα τις ανάγκες τους και τυχόν προβλήματα διαμεσολάβησης που μπορεί να προκύψουν λόγω της διαφορετικής φύσης των αντισυμβαλλομένων, περιορίζονται.

Η διάκριση μεταξύ εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής καθιερώθηκε ουσιαστικά το 1933 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής με το νόμο Glass-Steagall, ο οποίος ανάμεσα σε άλλα δεν επέτρεπε στις τράπεζες να αγοράζουν μετοχές για ίδιο λογαριασμό. Η άσκηση γενικής τραπεζικής, από την άλλη, είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη σήμερα σε αρκετές χώρες, όπως στη Γερμανία και στην Ελβετία.

Το τραπεζικό σύστημα απαρτίζεται από τα παρακάτω είδη πιστωτικών ιδρυμάτων:

- την κεντρική τράπεζα
- τις εμπορικές τράπεζες
- τις τράπεζες γενικών συναλλαγών
- τις επενδυτικές τράπεζες
- τις συνεταιριστικές τράπεζες
- τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς

Η κεντρική τράπεζα εκδίδει το εθνικό νόμισμα, είναι υπεύθυνη για την άσκηση της νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής, με σκοπό τη διατήρηση των τιμών και ασκεί εποπτεία επί των εγχώριων τραπεζών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα. (Γεωργόπουλος & Αγγελόπουλος, 2021, σσ. 42-46)

Οι εμπορικές τράπεζες έχουν ως κύρια δραστηριότητα τη συγκέντρωση καταθέσεων και το μετασχηματισμό τους σε δάνεια. Στο ενεργητικό τους τα τοκοφόρα στοιχεία κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό, αφού από αυτά προέρχονται, ως επί το πλείστον, τα κέρδη τους. Έχουν τη δυνατότητα, επίσης, να δημιουργούν το λεγόμενο τραπεζικό χρήμα, δηλαδή την ικανότητα να δημιουργούν πολλαπλάσιες καταθέσεις και χορηγήσεις από την αρχική κατάθεση. (Μπένος & Σαραντίδης, 1996, σσ. 318-321)

Κάποιες από τις εμπορικές τράπεζες χαρακτηρίζονται ως συστημικές (money center

banks). Αυτές είναι οι τράπεζες που έχουν υψηλό βαθμό εξάρτησης από δανειακά και μη καταθετικά κεφάλαια. Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα στην κατηγορία των συστημικών τραπεζών ανήκουν η Εθνική, η Alpha Bank, η Eurobank και η Πειραιώς. Οι τράπεζες γενικών συναλλαγών χαρακτηρίζονται από πολυπλοκότητα, καθώς δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύ φάσμα εργασιών και προσφέρουν ποικίλα προϊόντα και υπηρεσίες. (Saunders & Cornett, Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Διαχείριση Κινδύνων, 2017, pp. 55-56) Οι επενδυτικές τράπεζες έχουν ως κύριο σκοπό τη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση επιχειρήσεων και μεταξύ άλλων, διαθέτουν συμβουλευτικές επενδυτικές υπηρεσίες και εμφανίζονται ως ανάδοχοι σε δημόσιες εγγραφές. Παραδείγματα επενδυτικών τραπεζών στην Ελλάδα ήταν η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (Ε.Τ.Β.Α.) και η Τράπεζα Επενδύσεων. Οι συνεταιριστικές τράπεζες ενισχύουν τον τοπικό τους χαρακτήρα με τη συγκέντρωση και χορήγηση κεφαλαίων στις περιοχές όπου εδρεύουν, προάγοντας τα συμφέροντα των μελών τους. Τέλος, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί καλύπτουν συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας, όπως τη στεγαστική πίστη. (Σχοινιωτάκης & Συλλιγάρδος, 2010, σσ. 37-38)

2.3. Εργασίες Τραπεζών

Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που προσφέρουν τα πιστωτικά ιδρύματα δύνανται να συνοψιστούν στις εξής γενικές κατηγορίες:

- πληρωμές
- χρηματοδοτήσεις
- τοποθετήσεις χρήματος και
- λοιπές υπηρεσίες

Μία άλλη διάκριση των τραπεζικών εργασιών αφορά στο περιεχόμενό τους. Έτσι, οι εργασίες διακρίνονται σε:

- εργασίες ενεργητικού, που αφορούν όλες εκείνες που έχουν να κάνουν με τη διαχείριση του ενεργητικού της τράπεζας, δηλαδή με τα διαθέσιμα κεφάλαιά της
- εργασίες παθητικού, που αφορούν όλες εκείνες που έχουν να κάνουν με το παθητικό της τράπεζας, δηλαδή με τη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων κεφαλαίων της και
- εργασίες παροχής υπηρεσιών, που αφορούν 1) εργασίες πληρωμών (π.χ. μεταβιβάσεις χρημάτων μέσω λογαριασμών, 2) εργασίες χρεογράφων (π.χ.

αγοραπωλησίες χρεογράφων) και 3) λοιπές εργασίες (π.χ. επενδυτική συμβουλευτική).

Επιπλέον, μπορεί να γίνει διάκριση σε:

- εργασίες για την τράπεζα και
- εργασίες για τους πελάτες,

αν οι εργασίες γίνονται για λογαριασμό του ιδρύματος ή για λογαριασμό των πελατών του, αντίστοιχα. (Γεωργόπουλος & Αγγελόπουλος, 2021, σσ. 46-48)

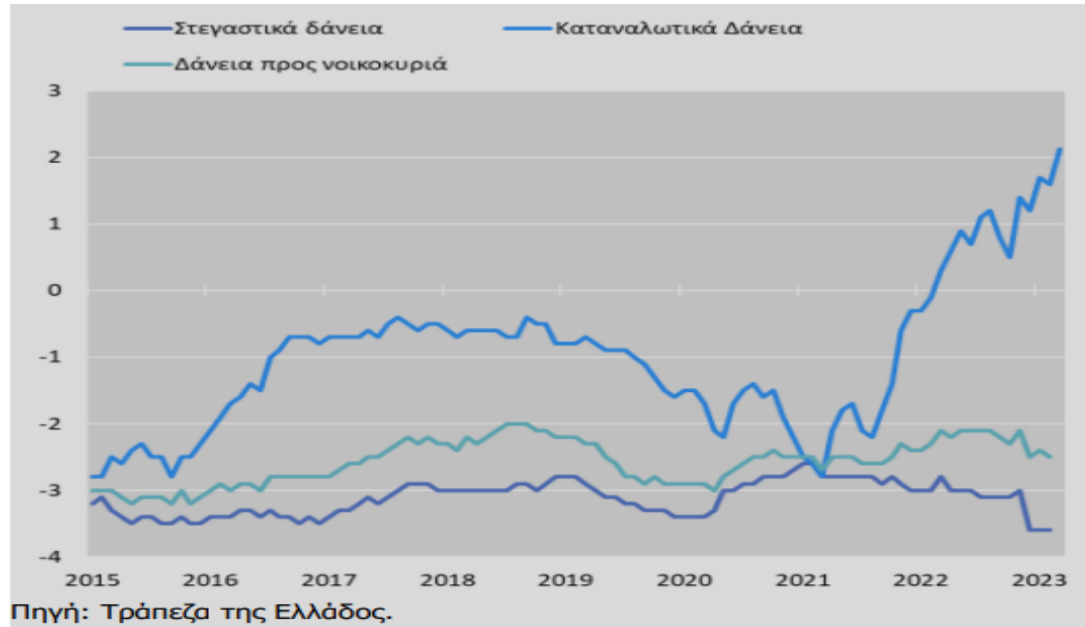
2.3.1. Τραπεζικές Χρηματοδοτήσεις

Οι τραπεζικές χρηματοδοτήσεις διαφέρουν ανάλογα με τις ανάγκες που ικανοποιούν και μπορούν να διακριθούν σε:

- Χρηματοδοτήσεις επιχειρήσεων για:
 - κάλυψη αναγκών σε κεφάλαιο κίνησης: Πρόκειται, συνήθως, για βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται με τη μορφή ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού.
 - κάλυψη επενδύσεων: Έχουν μακροπρόθεσμη διάρκεια και αφορούν την πραγματοποίηση επενδύσεων, όπως την αγορά πάγιου εξοπλισμού.
- Χρηματοδοτήσεις φυσικών προσώπων για:
 - καταναλωτικές ανάγκες: Τέτοιου είδους είναι τα προσωπικά δάνεια, τα καταναλωτικά δάνεια και οι πιστωτικές κάρτες.
 - στεγαστικές ανάγκες: Αφορούν στεγαστικά δάνεια, όπως για αγορά, επισκευή, συντήρηση κ.λ.π. ακινήτων. (Αγγελόπουλος, 2010, σσ. 541-546)

Στο σχήμα 2 απεικονίζεται η χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια νομισματικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για το χρονικό διάστημα 2015 έως Μάρτιο του 2023. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης των νοικοκυριών ήταν το Μάρτιο του 2023 - 2,5% διατηρώντας το αρνητικό του πρόσημο για όλο το έτος του 2022. Όσον αφορά στα στεγαστικά δάνεια κινήθηκε για την περίοδο του 2022 σε αρνητικά επίπεδα και το Μάρτιο του 2023 διαμορφώθηκε στο -3,7%, ενώ για τα καταναλωτικά δάνεια από το Μάρτιο του 2022 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής διαμορφώθηκε σε θετικά επίπεδα και το Μάρτιο του 2023 ήταν 2.1%. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, σ. 22)

(Δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής)

Σχήμα 2: Χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (2015-Μάρτιος 2023). Δωδεκάμηνοι ρυθμοί μεταβολής - Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων μετά από προσαρμογή για διαγραφές δανείων, συναλλαγματικές διαφορές, αναταξινόμησης ή μεταβιβάσεις δανείων (Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, 2023, σ. 22).

2.3.1.1. Τραπεζικά Δάνεια

Τα τραπεζικά δάνεια έχουν, συνήθως, μεσομακροπρόθεσμη διάρκεια και χρησιμοποιούνται, κυρίως, για την κάλυψη πάγιων αναγκών από επιχειρήσεις ή ιδιώτες. Μπορεί να γίνει διάκριση σε α) χρεολυτικά, με εξόφληση σε ισόποσες δόσεις και με τον τόκο να καταβάλλεται στη λήξη της περιόδου εκτοκισμού και β) τοκοχρεολυτικά, με ισόποσες δόσεις που περιλαμβάνουν τόκο και μέρος του κεφαλαίου. Επίσης, μπορούν να διακριθούν ανάλογα με τη σύμβαση σε α) δάνεια μέσω ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού, όπου υπάρχει δυνατότητα αμοιβαίων απαιτήσεων και β) δάνεια μέσω δανειακής σύμβασης. Ανάλογα με το χρησιμοποιούμενο επιτόκιο διακρίνονται σε α) σταθερού και β) κυμαινόμενου επιτοκίου, που διαμορφώνεται είτε λαμβάνοντας υπόψη το βασικό επιτόκιο της τράπεζας (prime rate), είτε ένα γενικό δείκτη, όπως είναι το επιτόκιο Euribor. (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, σσ. 27-28)

Η εξασφάλιση της απαίτησης από μία σύμβαση δανείου είναι τις περισσότερες φορές επιβεβλημένη. Η ενίσχυση της ενοχικής σχέσης μπορεί να γίνει με εμπράγματα ή με προσωπική ασφάλεια. Η εμπράγματη ασφάλεια αναφέρεται στο ενέχυρο (που αφορά κινητό πράγμα) και στην υποθήκη (που αφορά ακίνητο), όπου σε περίπτωση μη

ικανοποίησης της απαίτησης του δανειστή κατά τη λήξη της σύμβασης δύναται να υπάρξει προνομιακή ικανοποίηση από πώληση του κινητού ή ακινήτου, μέσω πλειστηριασμού. Προσωπική ασφάλεια αποτελεί η εγγύηση ενός ετέρου συμβαλλομένου που αναλαμβάνει την ευθύνη καταβολής της οφειλής του δανειζόμενου στο δανειστή. (Αγαλλοπούλου, 1997, σσ. 167-168)

2.4. Τραπεζικοί Κίνδυνοι

Στόχος των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι η μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων μέσω της αύξησης της απόδοσής τους, επωμιζόμενα ταυτόχρονα, όμως, και το κόστος αύξησης του κινδύνου. Η διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν, επομένως, είναι ένα κρίσιμο κομμάτι της λειτουργίας τους. Η παγκοσμιοποίηση, η χρηματοοικονομική απορρύθμιση, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η εμφάνιση νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων αύξησαν το βαθμό έκθεσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στους κινδύνους αυτούς.

Κίνδυνος είναι η επίδραση μιας αβέβαιης κατάστασης στους στόχους που έχουν τεθεί. Ο κίνδυνος, επομένως, περικλείει την έννοια της αβεβαιότητας. Περικλείει, επίσης, την έννοια της μεταβλητότητας στο μελλοντικό εισόδημα ή στην καθαρά παρούσα αξία των επενδυμένων κεφαλαίων. Βασικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα είναι ο πιστωτικός κίνδυνος, ο κίνδυνος ρευστότητας, ο επιτοκιακός κίνδυνος, ο συναλλαγματικός κίνδυνος, ο κίνδυνος αγοράς, ο λειτουργικός κίνδυνος, ο νομικός κίνδυνος και ο κίνδυνος χώρας.

- **Πιστωτικός κίνδυνος**

Πιστωτικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα από την πιθανότητα μη αποπληρωμής στο ακέραιο των υποχρεώσεων των πιστούχων τους. Κατατάσσεται στους βασικότερους κινδύνους, καθώς τα δάνεια αποτελούν τη βασική πηγή εσόδων τους. Λόγω της συνήθους μακροπρόθεσμης φύσης των δανείων που χορηγούν και των ομολόγων που κατέχουν, ο κίνδυνος αυτός είναι μεγαλύτερος για τα πιστωτικά ιδρύματα σε σχέση με άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που χορηγούν δάνεια ή κατέχουν ομόλογα πιο βραχυπρόθεσμης διάρκειας, όπως οι εταιρίες ασφάλισης ατυχημάτων. Οι πιθανές ζημιές που προκαλούνται από την αθέτηση δανειακών συμβάσεων έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κερδοφορία και στην αποδοτικότητα των τραπεζών και, επομένως, θα πρέπει να γίνεται σωστός έλεγχος και κατάλληλη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. (Saunders & Cornett, Διοίκηση

Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Διαχείριση Κινδύνων, 2017, σσ. 227-228, 232-234)

- Κίνδυνος ρευστότητας

Ως κίνδυνος ρευστότητας νοείται ο κίνδυνος μια τράπεζα να μην μπορεί να ανταποκριθεί στις τρέχουσες και μελλοντικές ταμειακές ροές της, επηρεάζοντας σημαντικά την εύρυθμη λειτουργία της και τη χρηματοοικονομική της θέση. Η διατήρηση του κλίματος εμπιστοσύνης απέναντι στην τράπεζα είναι βασικός παράγοντας για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρευστότητας. Διαφορετικά ενδέχεται να υπάρξουν μαζικές αναλήψεις καταθέσεων, οδηγώντας την τράπεζα ακόμη και σε πτώχευση. Ουσιαστικό μέτρο του κράτους για την προστασία των καταθετών και την αποφυγή του κινδύνου ρευστότητας αποτελεί η εγγύηση των καταθέσεων με ετήσιες τακτικές εισφορές των πιστωτικών ιδρυμάτων στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων. Προβλήματα ρευστότητας παρουσιάζονται και όταν δεν είναι εύκολος ο δανεισμός από τις αγορές. Ο κίνδυνος ρευστότητας διακρίνεται σε α) κίνδυνο αναχρηματοδότησης, όταν η τράπεζα δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της και σε β) κίνδυνο ρευστότητας της αγοράς, όταν ένα περιουσιακό στοιχείο δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμο ή αν ρευστοποιηθεί η τιμή του είναι σημαντικά μειωμένη, λόγω δυσμενών οικονομικών συνθηκών. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 290-292; Σχοινιωτάκης & Συλλιγάρδος, 2010, σσ. 187-192)

- Επιτοκιακός κίνδυνος

Ο επιτοκιακός κίνδυνος αναφέρεται στην περίπτωση που αυξομειώσεις των επιτοκίων μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την καθαρή θέση και τα κέρδη των τραπεζών και βασίζεται στη διαφορά ληκτότητας μεταξύ στοιχείων ενεργητικού και παθητικού και στο αν τα στοιχεία αυτά είναι κυμαινόμενου ή σταθερού επιτοκίου. Αναλύεται α) στον κίνδυνο θέσης, που αναφέρεται στη μεταβολή της αξίας κάποιου στοιχείου του ενεργητικού, λόγω της μεταβολής των επιτοκίων και β) στον κίνδυνο εισοδήματος ή εσόδων, που αφορά στην αρνητική επίδραση μιας μεταβολής των επιτοκίων στο εισόδημα της τράπεζας. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σ. 295; Νούλας, 2001, σ. 41)

- Συναλλαγματικός κίνδυνος

Τα πιστωτικά ιδρύματα υπόκεινται και σε συναλλαγματικό κίνδυνο, καθώς, πολύ συχνά, οι χρηματοοικονομικές τους δραστηριότητες επεκτείνονται και εκτός εγχώριων συνόρων. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος προέρχεται από τις μεταβολές στις

συναλλαγματικές ισοτιμίες, που μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά τις αξίες των εκφρασμένων σε ξένο νόμισμα περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών. Οι αξίες αυτές με τη σειρά τους μεταβάλλουν την καθαρή θέση της τράπεζας. Στο βαθμό που υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ του μεγέθους των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού σε κάθε ξένο νόμισμα και της ληκτότητάς τους, η τράπεζα δύναται να αντισταθμίζει το συναλλαγματικό κίνδυνο. Η μέτρηση του κινδύνου μπορεί να γίνει με τη μέθοδο της ανάλυσης ευαισθησίας των συναλλαγματικών θέσεων (FX Sensitivity Analysis). (Συριόπουλος & Παπαδάμου , 2014, σ. 306; Saunders & Cornett, Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Διαχείριση Κινδύνων, 2017, σσ. 236-238)

- Κίνδυνος αγοράς

Ο κίνδυνος αγοράς αφορά στον κίνδυνο απωλειών από τη μείωση της αγοραίας αξίας των περιουσιακών στοιχείων (ομόλογα, μετοχές, συνάλλαγμα, εμπορεύματα), εξαιτίας δυσμενών μεταβολών στις αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων. Όσο πιο μακρά είναι η περίοδος διακράτησης του περιουσιακού στοιχείου, τόσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος να μεταβληθεί η αξία του. Ονομάζεται αλλιώς και συστηματικός κίνδυνος. Μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη χρήση παραγώγων. (Συριόπουλος & Παπαδάμου , 2014, σ. 294)

- Λειτουργικός κίνδυνος

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δώσει η Επιτροπή της Βασιλείας λειτουργικός «είναι ο κίνδυνος πρόκλησης απωλειών ως αποτέλεσμα ανεπαρκών ή εσφαλμένων εσωτερικών διαδικασιών, απρόβλεπτων ανθρώπινων λαθών, αναποτελεσματικών ή προβληματικών συστημάτων και άλλων εξωτερικών παραγόντων». Στον ορισμό περιλαμβάνεται ο νομικός κίνδυνος, εξαιρείται, όμως, ο κίνδυνος στρατηγικής και ο κίνδυνος φήμης. (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Λειτουργικός κίνδυνος πιστωτικών ιδρυμάτων και αποτελεσματική διαχείριση, 2010, σσ. 30-31) Ο ορισμός του λειτουργικού κινδύνου εστιάζει σε εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που μόνοι τους ή σε συνδυασμό μπορούν να προκαλέσουν λειτουργικές ζημιές και είναι 1) οι άνθρωποι 2) οι διαδικασίες 3) τα συστήματα και 4) εξωτερικά γεγονότα. Όταν προκύπτει ένα γεγονός κινδύνου αναλύεται στους παράγοντες που το προκάλεσαν, ώστε να εκτιμηθούν οι συνέπειές του. (Apostolik & Donohue, 2015, σσ. 219-221)

- Νομικός κίνδυνος

Ο νομικός κίνδυνος κατατάσσεται στο λειτουργικό κίνδυνο και αφορά στη μη συμμόρφωση με νομικές διατάξεις και κανόνες, αλλά και στον κίνδυνο αλλαγής του

νομικού πλαισίου, όπως για παράδειγμα της φορολογικής νομοθεσίας, κατά τη διάρκεια ισχύος έννομων χρηματοοικονομικών συμφωνιών.

- Κίνδυνος χώρας

Όταν ένα πιστωτικό ίδρυμα πραγματοποιεί συναλλαγές πέρα από τα εθνικά του όρια υπόκειται στον κίνδυνο χώρας, που πηγάζει από τις διαφορές στις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες μεταξύ των χωρών. Ο κίνδυνος χώρας ορίζεται ως ο κίνδυνος ένα κράτος ή ένας δανειολήπτης να μη δύναται ή να εκφράζει απροθυμία να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, έναντι ενός ή παραπάνω του ενός ξένων δανειστών. Αποτελεί μία ειδική περίπτωση πιστωτικού κινδύνου. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 293, 311-312)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

3.1. Έννοια πιστωτικού κινδύνου

Πιστωτικός ορίζεται «ο κίνδυνος που αναφέρεται στην πιθανότητα απώλειας που προέρχεται από την παρασχεθείσα πίστωση ως αποτέλεσμα της μη εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων που απορρέουν από απροθυμία ή αδυναμία του αντισυμβαλλομένου ή για οποιαδήποτε άλλο λόγο».

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι από τους σημαντικότερους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα πιστωτικό ίδρυμα, καθώς πάνω από το 40% του ενεργητικού του αποτελείται από πιστωτικά περιουσιακά στοιχεία. Είναι συνυφασμένος με τη λειτουργία της τράπεζας και μπορεί να προκαλέσει ζημίες που απειλούν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, και ορισμένες φορές την ίδια την ύπαρξη του πιστωτικού ιδρύματος. Ιστορικά γεγονότα, όπως η κατάρρευση τραπεζών, λόγω πιστωτικών απωλειών, στην Ιαπωνία τη δεκαετία του 1990 και στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1930 και το 2008 καταδεικνύουν τη σημασία της σωστής ανάλυσης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου. Ταυτόχρονα, όμως, αναδεικνύουν και την πολύπλοκη φύση του, που καθιστά δύσκολη την ποσοτικοποίησή του. Αν και η πίστωση-που στα αγγλικά αποδίδεται με τη λέξη credit από το λατινικό ρήμα credere, που σημαίνει πιστεύω/εμπιστεύομαι-προϋποθέτει αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των αντισυμβαλλομένων, η ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου είναι κάτι περισσότερο από τη διασφάλιση αξιοπιστίας. Έχει πιο πολλές διαστάσεις, καθώς ο πιστωτικός κίνδυνος έχει διαβαθμίσεις, που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την κατανόηση της πιθανότητας και του ύψους των απωλειών.

Επηρεάζει, επίσης, την τιμολογιακή πολιτική των τραπεζών, επειδή η σωστή εκτίμησή του είναι απαραίτητη για την κατάλληλη εφαρμογή της.

Η πληρέστερη ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου συνιστά το διαχωρισμό του σε 1) κίνδυνο ενός μεμονωμένου δανειολήπτη ή μιας επιχείρησης και σε 2) κίνδυνο χαρτοφυλακίου, που αφορά σε μια ομάδα δανειοληπτών και παίζει σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό του απαιτούμενου οικονομικού κεφαλαίου. (Ciby, 2013, σσ. 12-16)

Ο πιστωτικός κίνδυνος έχει τέσσερις συνιστώσες:

- Τον κίνδυνο πτώχευσης (default risk): Είναι η πιθανότητα πτώχευσης των δανειοληπτών. Ο όρος πτώχευση δύναται να διακριθεί στην «τεχνική πτώχευση» που αναφέρεται στη μη εκπλήρωση των συμφωνηθέντων υποχρεώσεων από το δανειολήπτη και στην «οικονομική πτώχευση», όταν η αξία του παθητικού υπερβαίνει την αξία του ενεργητικού και τα ίδια κεφάλαια καθίστανται αρνητικά. Όταν υπάρξει διακοπή κάθε είδους πληρωμής από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο τότε το πρόσωπο αυτό βρίσκεται σε «κατάσταση πτώχευσης».
- Τον κίνδυνο ανοίγματος (exposure risk): τον κίνδυνο που απορρέει από το συνολικό ποσό που είναι εκτεθειμένο. Για τα στοιχεία εκτός ισολογισμού υπολογίζεται το πιστωτικό ισοδύναμο.
- Τον κίνδυνο ανάκτησης σε περίπτωση πτώχευσης (recovery risk): συνδέεται με το ποσοστό που ανακτάται σε περίπτωση πτώχευσης του οφειλέτη. Έχει άμεση σχέση με τις εξασφαλίσεις (εμπράγματα ή εγγυητικές) που έχουν δοθεί.
- Τον κίνδυνο περιθωρίων (credit spread risk): αφορά στον κίνδυνο μείωσης της αξίας περιουσιακού στοιχείου από την αύξηση των πιστωτικών περιθωρίων. Απαραίτητη προϋπόθεση για να συντρέξει είναι η παρουσία δευτερογενούς αγοράς. (Καλφάογλου, 1999, σσ. 82-83)

3.2. Παράγοντες πιστωτικού κινδύνου

Ένα πιστωτικό γεγονός ενδέχεται να οφείλεται είτε σε συστηματικούς είτε σε μη συστηματικούς παράγοντες. Συστηματικοί μπορεί να είναι οι κοινωνικοπολιτικοί, οι οικονομικοί και άλλοι εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν όλες τις οικονομικές μονάδες και είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Έτσι μια χρηματοοικονομική κρίση, ένας πόλεμος ή μια τρομοκρατική ενέργεια ενδέχεται να πυροδοτήσει πιστωτικά γεγονότα. Από την άλλη, οι μη συστηματικοί παράγοντες αφορούν συγκεκριμένους

κλάδους και επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα το ανεπαρκές μάνατζμεντ. Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. (Ciby, 2013, σσ. 16-17)

Ειδικότερα για τον τραπεζικό τομέα, η μη επαρκής αξιολόγηση και ο μη επαρκής έλεγχος ενός πιστούχου ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στην αποπληρωμή της οφειλής. Κίνδυνος υπάρχει και όταν σε ένα χαρτοφυλάκιο παρατηρείται συγκέντρωση μεγάλου ποσού σε έναν δανειολήπτη ή όταν ένα δάνειο δε χρησιμοποιείται για το σκοπό που χορηγήθηκε. Τα μακροπρόθεσμα δάνεια ενέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο από τα βραχυπρόθεσμα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί και στις εξασφαλίσεις, καθώς υπάρχει κίνδυνος μη σωστής εκτίμησής τους, αλλά και μείωσης της αξίας τους. Επίσης, μπορεί να προκύψουν και νομικά λάθη ή παραλείψεις, που αφορούν στη σύμβαση ή τις εξασφαλίσεις (π.χ. στους τίτλους ιδιοκτησίας). Η κατανόηση αυτών των παραγόντων είναι σημαντική για τη σωστή διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. (Σχοινιωτάκης & Συλλιγάρδος, 2010, σσ. 146-149)

3.3. Βασικές παράμετροι πιστωτικού κινδύνου

Η μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου σχετίζεται με την εκτίμηση της αναμενόμενης ζημίας (Expected Loss-EL) που ενδέχεται να προκύψει από τα δάνεια και από άλλες τοποθετήσεις της τράπεζας, συνήθως για τη χρονική περίοδο ενός έτους και ορίζεται ως:

$$EL = PD \times EAD \times LGD \quad (1)$$

Δηλαδή, η αναμενόμενη ζημία (EL), όπως προκύπτει από την εξίσωση (1), είναι συνάρτηση τριών παραγόντων. Της πιθανότητας αθέτησης (PD), του ανοίγματος σε αθέτηση (EAD) και της ποσοστιαίας ζημίας σε περίπτωση αθέτησης (LGD).

Η πιθανότητα αθέτησης (Probability of Default-PD) είναι η πιθανότητα ο οφειλέτης να μην μπορεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις πληρωμών του για μια οριζόμενη χρονική περίοδο. Αθέτηση μπορεί να υπάρξει όταν ο οφειλέτης καθυστερεί κάποια πληρωμή των υποχρεώσεών του πάνω από 90 ημέρες ή/και όταν η τράπεζα αντιλαμβάνεται ότι είναι αδύνατο ο πιστούχος να αποπληρώσει στο σύνολό τους τις οφειλές του, εξαιτίας της παρέλευσης συγκεκριμένων γεγονότων, όπως η κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση.

Το άνοιγμα ή έκθεση σε αθέτηση (Exposure At Default-EAD) είναι η αξία του ανοίγματος (ποσό του κεφαλαίου) που κινδυνεύει να χαθεί τη στιγμή της αθέτησης. Ως

χρηματοδοτικό άνοιγμα ή άνοιγμα ορίζεται «κάθε στοιχείο, εντός ή εκτός ισολογισμού, που δημιουργεί ή ενδέχεται να δημιουργήσει απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος».

Η ποσοστιαία ζημία σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default- LGD) είναι ο λόγος της ζημίας που προκύπτει από την αθέτηση προς το ποσό του χρηματοδοτικού ανοίγματος που είναι ανεξόφλητο στο χρόνο αθέτησης. Για την εκτίμηση του LGD σημαντικό ρόλο παίζουν οι εξασφαλίσεις και επομένως, το ποσοστό της χορήγησης που μπορεί να ανακτηθεί από αυτές.

Πέρα από τις τρεις αυτές παραμέτρους, ένα ακόμη σημαντικό μέγεθος είναι η ληκτότητα του ανοίγματος (Maturity-M), που ορίζεται ως η εναπομένουσα διάρκεια ως τη λήξη του ανοίγματος. Όλες οι προαναφερόμενες παράμετροι, εκτός από τη συμβολή τους στον προσδιορισμό της αναμενόμενης ζημίας, χρησιμοποιούνται και για να προσδιορίσουν τα σταθμισμένα ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ανοίγματα για την εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας του πιστωτικού ιδρύματος, όπως αυτή καθορίζεται από τις ρυθμιστικές αρχές. (Doumpos, Lemonakis, Niklis, & Zorounidis, 2019, σσ. 7-8) (Αγγελόπουλος , 2010, σσ. 633-637) (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, σσ. 44-45)

3.4. Τύποι μοντέλων αξιολόγησης πιστωτικού κινδύνου

Η πιθανότητα αθέτησης (Probability of Default-PD) είναι η πιο σημαντική παράμετρος για τη μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου. Για την εκτίμησή της και τη μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου έχουν αναπτυχθεί τρεις τύποι μοντέλων: α) τα εμπειρικά μοντέλα β) τα στατιστικά μοντέλα και γ) τα χρηματοοικονομικά μοντέλα.

3.4.1. Συστήματα εμπειρογνωμοσύνης

Ένα σύστημα εμπειρογνωμοσύνης βασίζεται στην υποκειμενική κρίση, την εμπειρία του ειδικού και τη στάθμιση διαφόρων παραγόντων για τη λήψη απόφασης χορήγησης της πίστωσης. Στη διαδικασία λήψης της απόφασης αξιολογούνται τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά κριτήρια. Ένα από τα πιο γνωστά συστήματα εμπειρογνωμοσύνης είναι εκείνο των «5Cs», όπου ο εμπειρογνώμονας αξιολογεί και σταθμίζει πέντε κύριους παράγοντες που σχετίζονται με την πίστωση, ώστε να καταλήξει σε θετική ή αρνητική απόφαση χορήγησης της. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

Χαρακτήρας (Character): Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του δανειολήπτη, όπως η ειλικρίνεια, η συνέπεια, η αξιοπιστία του ή η καλή φήμη μιας επιχείρησης.

Κεφάλαιο (Capital): Η επάρκεια του κεφαλαίου που συνεισφέρουν οι ιδιοκτήτες στην επιχείρηση και η δομή της μόχλευσης. Όσο μεγαλύτερη η μόχλευση τόσο αυξάνεται η πιθανότητα πτώχευσης.

Ικανότητα (Capacity): Η ικανότητα του δανειολήπτη να αποπληρώσει το χρέος του δεδομένου του εισοδήματός του, των εξόδων του κ.λ.π. Για την επιχείρηση η μελέτη των οικονομικών καταστάσεων και των χρηματοοικονομικών δεικτών κρίνεται απαραίτητη.

Εξασφαλίσεις (Collateral): Τα περιουσιακά στοιχεία που δίνονται ως εξασφάλιση.

Συνθήκες (Conditions): Τα χαρακτηριστικά και οι όροι του δανείου και οι συνθήκες του οικονομικού περιβάλλοντος μιας επιχείρησης.

Τα συστήματα εμπειρογνωμοσύνης διευκολύνουν ιδιαίτερα τη λήψη απόφασης σε περίπτωση έλλειψης ιστορικών δεδομένων. (Ciby, 2013, σσ. 24-25) (Saunders & Allen, Credit Risk Measurement-New Approaches to Value at Risk and Other Paradigms, 2002, pp. 9-11)

3.4.2. Στατιστικά μοντέλα

Τα στατιστικά μοντέλα βασίζονται στην επεξεργασία ιστορικών δεδομένων που μπορούν να συλλεχθούν τόσο από εσωτερικές πηγές της τράπεζας, όσο και από εξωτερικές πηγές, όπως οίκους αξιολόγησης. Εξετάζονται δεδομένα που αφορούν στα χαρακτηριστικά του δανειολήπτη, σε παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντός του, στην κατάσταση του δανείου (διαχωρισμός εξυπηρετούμενων δανείων και μη) και σε άλλους παράγοντες κινδύνου. Οι παράγοντες που εξετάζονται προσομοιάζουν με εκείνους των συστημάτων εμπειρογνωμοσύνης με τη διαφορά ότι σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούνται αναλυτικές προσεγγίσεις για τη δημιουργία μοντέλων, που σκοπό έχουν την εξεύρεση προβλεπτικών σχέσεων μεταξύ δεδομένων και πιθανοτήτων αθέτησης. Η ανάπτυξη αναλυτικών προσεγγίσεων ανάγεται στην εποχή που ο Altman (1968) ανέπτυξε το μοντέλο πρόβλεψης για την πτώχευση των επιχειρήσεων γνωστό ως Z-score. Έκτοτε οι εξελίξεις στον τεχνολογικό και επιστημονικό τομέα και η χρησιμοποίηση τεχνικών από τη στατιστική, τη μηχανική μάθηση και την επιχειρησιακή έρευνα, έχουν επιτρέψει την ανάλυση μεγάλου όγκου δεδομένων και την εύρεση πολύπλοκων πιστωτικών σχέσεων. Παρά τις αδυναμίες τους, που έγκεινται στη στήριξη της προβλεπτικής τους ικανότητας σε παρελθοντικά

και στατικά δεδομένα, έχουν μεγάλο εύρος εφαρμογής στις αποφάσεις χρηματοδότησης, στην αποτίμηση των δανείων και στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. Τα στατιστικά μοντέλα βασίζονται στις πιστοληπτικές αξιολογήσεις (credit scoring) και στις πιστοληπτικές διαβαθμίσεις (credit rating) για την εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου και συνεπάγονται μια δυαδική ταξινόμηση συνέπειας και ασυνέπειας. Συγκεκριμένα, τα μοντέλα πιστοληπτικής αξιολόγησης παρέχουν μια αριθμητική βαθμολογία, που εκφράζει την πιθανότητα αθέτησης του δανειολήπτη και αποτελούν εσωτερικά και αυτοματοποιημένα αναλυτικά συστήματα της τράπεζας. Από την άλλη, τα μοντέλα πιστοληπτικής διαβάθμισης κατατάσσουν, συνήθως, τις επιχειρήσεις και τις χώρες σε βαθμίδες, που καθεμία αντιστοιχεί σε μια εμπειρικά εκτιμώμενη πιθανότητα αθέτησης. Οι διαβαθμίσεις είναι, συνήθως, διαθέσιμες στο κοινό και η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των επιχειρήσεων και των χωρών γίνεται, τις περισσότερες φορές, με ένα συνδυασμό αναλυτικών και εμπειρικών στοιχείων. Η ανάπτυξη των μοντέλων αξιολόγησης και διαβάθμισης διέπεται από κανονιστικές ρυθμίσεις που επιβάλλουν οι ρυθμιστικές αρχές. Το πρώτο στάδιο της ανάπτυξης του μοντέλου περιλαμβάνει τη συλλογή δεδομένων. Μία συλλογή τυπικών δεδομένων αφορά περιπτώσεις αθέτησης και περιπτώσεις μη αθέτησης και περιέχει ποιοτικά αλλά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. Για τα καταναλωτικά δάνεια, για παράδειγμα, τα δεδομένα αφορούν στο εισόδημα, στην οικογενειακή κατάσταση και στο ιστορικό πληρωμών του δανειολήπτη, ενώ για τις επιχειρήσεις λαμβάνονται υπόψη οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις και αριθμοδείκτες, οι συνθήκες της αγοράς, η εταιρική διακυβέρνηση και άλλοι παράγοντες. Μετά τη συλλογή δεδομένων, ακολουθεί η προσαρμογή του μοντέλου, όπου γίνεται ο καθορισμός των μεταβλητών, η επικύρωσή του, ο ορισμός/επικύρωση των διαβαθμίσεων και τέλος η εφαρμογή του. (Dounpos, Lemonakis, Niklis, & Zopounidis, 2019, σσ. 12-13,23-37)

3.4.2.1. Μοντέλα πιστοληπτικής αξιολόγησης ή διαβάθμισης (credit scoring models)

Στο στάδιο της προσαρμογής του μοντέλου διάφορες αναλυτικές μεθοδολογίες χρησιμοποιούνται. Μερικές από αυτές είναι τα μοντέλα γραμμικής πιθανότητας, το μοντέλο Logit, το μοντέλο Probit και η διακριτική ανάλυση.

- Γραμμικά υποδείγματα πιθανότητας

Στα γραμμικά υποδείγματα πιθανότητας (linear probability models) χρησιμοποιούνται παρελθοντικά δεδομένα για την πρόβλεψη της πιθανότητας αθέτησης ή μη ενός πιστούχου. Τα παλιά δάνεια διαχωρίζονται σε εκείνα που αθετήθηκαν ($PD_i = 1$) και σε εκείνα που δεν αθετήθηκαν ($PD_i = 0$). Έπειτα χρησιμοποιείται το μοντέλο γραμμικής παλινδρόμησης για μια ομάδα j ανεξάρτητων μεταβλητών (X_{ij}), που αφορούν πληροφορίες για τον i δανειολήπτη, και ορίζεται ως εξής:

$$PD_i = \sum_{j=1}^n \beta_j X_{ij} + \sigma\acute{\alpha}\lambda\mu\alpha$$

Όπου β_j είναι ο συντελεστής της μεταβλητής j . Ο πολλαπλασιασμός του συντελεστή β_j με τη μεταβλητή X_{ij} μας δίνει την εκτιμώμενη πιθανότητα $E(PD_i)$ που έχει ένας δυνητικός δανειολήπτης να αθετήσει την πληρωμή του και ορίζεται ως:

$$E(PD_i) = 1 - p_i$$

όπου p_i = η πιθανότητα αποπληρωμής του δανείου. Το μειονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι η εκτιμώμενη πιθανότητα αθέτησης ξεφεύγει από τα όρια του διαστήματος 0 έως 1. Τα μη γραμμικά υποδείγματα Logit και Probit λύνουν αυτό το πρόβλημα. (Saunders & Cornett, Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Διαχείριση Κινδύνων, 2017, σ. 375)

- Μοντέλο Logit

Το μοντέλο Logit περιορίζει την εκτιμώμενη πιθανότητα αθέτησης στο διάστημα 0 έως 1 μέσω της συνάρτησης:

$$F(PD_i) = \frac{1}{1 + e^{-PD_i}}$$

Όπου $F(PD_i)$ είναι η λογιστικά τροποποιημένη αξία του PD_i . Έτσι, όταν το PD_i τείνει στο άπειρο, το e τείνει στο 0 και το $F(PD_i)$ έχει πάνω όριο το 1. Όταν, PD_i τείνει στο μείον άπειρο, το e τείνει στο άπειρο και $F(PD_i)$ έχει κάτω όριο το 0.

- Μοντέλο Probit

Εναλλακτικά μπορεί να εφαρμοστεί το μοντέλο Probit, που χρησιμοποιεί την αθροιστική κανονική κατανομή για την τυποποίηση της σιγμοειδούς σχέσης $F(PD_i)$. Η μεταβλητή PD ορίζεται, ομοίως, από τη γραμμική συνάρτηση $PD = \beta_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_K X_K$, ενώ η τυποποιημένη αθροιστική κανονική κατανομή για την πιθανότητα να προκύψει το γεγονός για διαφορετικές τιμές του PD δίνεται από τη σχέση:

$$F(PD_i) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}PD_i^2}$$

Το μοντέλο Probit δίνει σε γενικές γραμμές παρόμοια αποτελέσματα με το μοντέλο Logit. (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, σσ. 83-86)

- Διακριτική ανάλυση

Τα προηγούμενα υποδείγματα καταλήγουν σε μια αξία για την εκτιμώμενη πιθανότητα αθέτησης. Τα υποδείγματα διακριτικής ανάλυσης ταξινομούν τους δανειολήπτες σε κατηγορίες χαμηλού και υψηλού κινδύνου αθέτησης ή πτώχευσης. Συλλέγονται δεδομένα παρελθόντων ετών και εντοπίζονται οι σχέσεις τους που είναι σε θέση να προβλέψουν την κατάταξη των καινούριων δανείων σε κατηγορίες που είναι εκ των προτέρων καθορισμένες. Το πιο γνωστό υπόδειγμα διακριτικής ανάλυσης είναι το υπόδειγμα που ανέπτυξε ο Altman για την πρόβλεψη της πτώχευσης των επιχειρήσεων. Η μεταβλητή Z (Z score) που υπολογίζεται, αποτελεί έναν δείκτη αθέτησης για την κατηγοριοποίηση του κινδύνου αθέτησης (ή πτώχευσης) ενός πιστούχου. Οι μεταβλητές που προσδιορίζουν την τιμή της Z και, συνεπώς, διαχωρίζουν τις δύο ομάδες (πτώχευσης και μη) είναι σταθμισμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες. Οι σταθμίσεις προκύπτουν βάσει παρατηρήσεων του παρελθόντος από ένα υπόδειγμα διακριτικής ανάλυσης για δανειολήπτες πτωχευμένους και μη. Συγκεκριμένα,

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5$$

Όπου,

X_1 = Κεφάλαια κίνησης / Σύνολο ενεργητικού

X_2 = Παρακρατηθέντα κέρδη / Σύνολο ενεργητικού

X_3 = Κέρδη προ τόκων και φόρων / Σύνολο ενεργητικού

X_4 = Αγοραία αξία Ιδίων Κεφαλαίων / Λογιστική αξία συνόλου υποχρεώσεων

X_5 = Πωλήσεις / Σύνολο ενεργητικού

Σύμφωνα με το υπόδειγμα, υψηλή πιθανότητα πτώχευσης παρατηρείται για $Z < 1,81$, για $1,81 < Z < 2,99$ υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τον κίνδυνο πτώχευσης και για $Z > 2,99$ υπάρχει χαμηλή πιθανότητα πτώχευσης. (Saunders & Allen, Credit Risk Measurement- New Approaches to Value at Risk and Other Paradigms, 2002, σσ. 376-377)

Τα παραπάνω υποδείγματα περιλαμβάνουν παραμετρικές τεχνικές, οι οποίες υπόκεινται σε αρκετούς περιορισμούς. Ο χώρος της τεχνητής νοημοσύνης, της πολυκριτήριας ανάλυσης και άλλων επιστημονικών πεδίων προσφέρουν ένα εύρος περισσότερο προσαρμόσιμων μη παραμετρικών τεχνικών, όπως τα νευρωνικά δίκτυα,

τα δέντρα απόφασης κ.α. (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, σσ. 75-77)

3.4.2.2. Πιστοληπτικές διαβαθμίσεις (Credit rating)

Οι πιστοληπτικές διαβαθμίσεις παρέχονται από οίκους αξιολόγησης (credit rating agencies) και αξιολογούν το χρέος των επιχειρήσεων και των κρατών σε πολλαπλές βαθμίδες, βάσει μιας διατακτικής κλίμακας, παρέχοντας πληροφορίες σε ιδιώτες και θεσμικούς επενδυτές. Η κλίμακα κυμαίνεται από βαθμίδες κορυφαίας αξιολόγησης (χαμηλού πιστωτικού κινδύνου) (π.χ. AAA) έως αξιολογήσεις που αντιστοιχούν σε αθέτηση πληρωμών (π.χ. D). Υπάρχουν βραχυπρόθεσμες πιστοληπτικές διαβαθμίσεις, που αξιολογούν τον πιστωτικό κίνδυνο για μία βραχυπρόθεσμη χρονική περίοδο, συνήθως ενός έτους, καθώς και μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες διαβαθμίσεις για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους. Οι κυριότεροι οίκοι αξιολόγησης είναι οι Moody's, Standard and Poor's (S&P) και Fitch. Οι οίκοι αυτοί χρησιμοποιούν έναν συνδυασμό αναλυτικών προσεγγίσεων και συστημάτων εμπειρογνωμοσύνης για την εκτίμηση του κινδύνου. Παρά την ευρεία χρήση τους, οι πιστοληπτικές διαβαθμίσεις έχουν δεχτεί αρκετές επικρίσεις, όπως σχετικά με τη διαφάνεια των συστημάτων τους, την ικανότητα προβλεψιμότητας (ιδίως κατά την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση) και την εμφάνιση προκυκλικότητας (δηλαδή την εξάρτηση από τους οικονομικούς κύκλους). (Douplos, Lemonakis, Niklis, & Zorounidis, 2019, σσ. 37-40)

3.4.3. Χρηματοοικονομικά μοντέλα

Τα χρηματοοικονομικά μοντέλα βασίζονται στη χρηματοοικονομική θεωρία για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την πιθανότητα αθέτησης. Ονομάζονται, επίσης, μοντέλα της αγοράς, καθώς χρησιμοποιούν δεδομένα της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες α) τα structural models (δομικά μοντέλα), που θεωρούν ότι η αθέτηση είναι αποτέλεσμα των εσωτερικών χαρακτηριστικών ενός οργανισμού, όπως η διάρθρωση του χρέους του και β) τα reduced form models, που βασίζονται στην παραδοχή ότι η αθέτηση μπορεί να προκληθεί από ένα οποιοδήποτε εξωγενές τυχαίο γεγονός. (Douplos, Lemonakis, Niklis, & Zorounidis, 2019, σσ. 13-14) Παρακάτω αναφέρονται το υπόδειγμα του Merton και το δομικό μοντέλο Moody's KMV, καθώς και το μοντέλο Credit Metrics.

- Το υπόδειγμα του Merton και το δομικό μοντέλο Moody's KMV

Το υπόδειγμα που αναπτύχθηκε από τον Merton βασίζεται στη θεωρία των δικαιωμάτων προαίρεσης. Σε μια επιχείρηση, οι μέτοχοι είναι σαν να κατέχουν ένα δικαίωμα αγοράς με τιμή εξάσκησης ίση με τη λογιστική αξία των υποχρεώσεων της (L) και οι πιστωτές είναι οι εκδότες του δικαιώματος. Όταν επέλθει ο χρόνος T για την αποπληρωμή των υποχρεώσεων, οι μέτοχοι θα ασκήσουν το δικαίωμα αν η αξία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης (A) είναι μεγαλύτερη από την αξία των υποχρεώσεων της (L) και θα αποπληρώσουν τις οφειλές. Διαφορετικά δε θα ασκήσουν το δικαίωμα και οι υποχρεώσεις δε θα αποπληρωθούν. Η αποτίμηση του δικαιώματος είναι ουσιαστικά η αγοραία αξία των Ιδίων Κεφαλαίων (E) και δίδεται από τον τύπο Black-Scholes:

$$E = AN(d_1) - Le^{-rT}N(d_2) \quad (2)$$

Όπου, A =αγοραία αξία του ενεργητικού, $N(d_1), N(d_2)$ = η τιμή από τη σφαιρική

κανονική κατανομή στην τιμή d_1 και d_2 αντίστοιχα, με $d_1 = \frac{\ln\left(\frac{A}{L}\right) + \left(r + \frac{\sigma_A^2}{2}\right)T}{\sigma_A\sqrt{T}}$ και $d_2 =$

$d_1 - \sigma\sqrt{T}$, r = επιτόκιο χωρίς κίνδυνο και σ_A = η τυπική απόκλιση των αποδόσεων των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού. Θεωρώντας ότι τα Ίδια Κεφάλαια είναι συνάρτηση των περιουσιακών στοιχείων και του χρόνου ισχύει ότι:

$$\sigma_E = \frac{\sigma_A AN(d_1)}{E} \quad (3)$$

Οπότε, από τη λύση του συστήματος των εξισώσεων (2) και (3) προκύπτουν οι τιμές των άγνωστων A και σ_A , μέσω ενός επαναληπτικού αλγόριθμου τύπου Newton. Το $N(-d_2)$ αποδίδει την ουδέτερη πιθανότητα αθέτησης, υποθέτοντας ότι τα περιουσιακά στοιχεία αποδίδουν με το επιτόκιο μηδενικού κινδύνου. Για να υπολογιστεί η πραγματική πιθανότητα αθέτησης πρέπει να αντικατασταθεί το r με την αναμενόμενη απόδοση των περιουσιακών στοιχείων (μ). Η αναμενόμενη απόδοση μπορεί να εκτιμηθεί χρησιμοποιώντας, αρχικά, ιστορικά δεδομένα για την εύρεση των τιμών του A, μέσω των εξισώσεων (2) και (3) και στη συνέχεια να προσδιοριστεί το μ ως ο ρυθμός μεταβολής του A. Έτσι η πιθανότητα αθέτησης (PD) ορίζεται:

$$PD = N\left[-\frac{\ln\left(\frac{A}{L}\right) + \left(\mu - \frac{\sigma_A^2}{2}\right)T}{\sigma_A\sqrt{T}}\right] \quad (4)$$

Η PD αποτελεί μέτρο της απόστασης από την αθέτηση (DD-Distance to Default), η οποία μετρά πόσο απέχει η πιθανή μελλοντική αξία του ενεργητικού από το σημείο αθέτησης L και ορίζεται ως εξής:

$$DD = -\frac{\ln\left(\frac{A}{L}\right) + \left(\mu - \frac{\sigma_A^2}{2}\right)T}{\sigma_A \sqrt{T}} \quad (5)$$

Το δομικό μοντέλο Moody's KMV αποτελεί παράδειγμα εφαρμογής του υποδείγματος του Merton, που χρησιμοποιεί, όμως, αντί της κανονικής κατανομής, παρελθοντικά δεδομένα για τη διαμόρφωση μιας εμπειρικής κατανομής συχνότητας αθέτησης, που ονομάζεται αναμενόμενη συχνότητα αθέτησης (Expected Default Frequency- EDF). Επίσης, ένα άλλο σημείο διαφοροποίησης είναι ότι το σημείο αθέτησης ορίζεται ως το άθροισμα των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων (d_s) και του ήμισυ των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων (d_L), δηλαδή $d = d_s + \frac{1}{2} d_L$. (Douplos, Lemonakis, Niklis, & Zorounidis, 2019, σσ. 14-16) (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, pp. 88-90)

- Το μοντέλο Credit Metrics

Το Credit Metrics αποτελεί ένα συνδυασμό δομικού και reduced form μοντέλου και βασίζεται στα συστήματα πιστοληπτικής διαβάθμισης (credit ratings). Χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου ενός χαρτοφυλακίου δανείων ή τίτλων. Σύμφωνα με αυτό, ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να καθοριστεί σε οποιαδήποτε από τις προσδιορισμένες βαθμίδες αξιολόγησης και χρησιμοποιούνται οι πιθανότητες μετάβασης από τη μία βαθμίδα στην άλλη για την εκτίμηση της πιθανότητας αθέτησης, εντός μιας χρονικής περιόδου, που, συνήθως, ορίζεται το ένα έτος. Για κάθε δάνειο ή τίτλο εξάγεται μια κατανομή της μεταβολής της αξίας του, ενώ στο τέλος οι κατανομές αυτές συνδυάζονται και προκύπτει ένα αποτέλεσμα για όλο το χαρτοφυλάκιο. Σημαντική για την εκτίμηση του κινδύνου χαρτοφυλακίου είναι η εκτίμηση των συσχετίσεων για τις μεταβολές στις βαθμίδες κινδύνου. (Adamko, Klieštík, & Birtus, 2014, σ. 151) (Douplos, Lemonakis, Niklis, & Zorounidis, 2019, σσ. 16-18)

3.5. Μεθοδολογία RAROC- Μέτρηση της απόδοσης των δανείων

Η επάρκεια του κεφαλαίου των τραπεζών αποτελεί βασικό παράγοντα χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Αναγνωρίζοντας τη συμβολή του κεφαλαίου στην εύρυθμη λειτουργία του συστήματος, τόσο οι εποπτικές αρχές όσο και οι τράπεζες δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην απόδοσή του. Η μεθοδολογία RAROC (Risk Adjusted Return on Capital), μετρά την απόδοση του κεφαλαίου της τράπεζας, λαμβάνοντας, όμως, υπόψη και τον παράγοντα του κινδύνου. Οδηγείται, έτσι, η τράπεζα στη

διαμόρφωση καλύτερης τιμολογιακής πολιτικής και στη λήψη ορθότερων αποφάσεων. Συγκεκριμένα, ο τύπος που χρησιμοποιείται και εφαρμόζεται για το χρονικό διάστημα ενός έτους είναι:

$$RAROC = \frac{\text{Αναμενόμενο καθαρό εισόδημα} - \text{Αναμενόμενες απώλειες}}{\text{Οικονομικό κεφάλαιο}}$$

Όπου:

Αναμενόμενο καθαρό εισόδημα = έσοδα από τόκους χορηγήσεων + προμήθειες - πιστωτικοί τόκοι καταθέσεων - αναλογία λειτουργικού κόστους

Ένας τρόπος ορισμού του οικονομικού κεφαλαίου είναι μέσω της εκτίμησης των μη αναμενόμενων απωλειών οπότε:

Οικονομικό κεφάλαιο = συντελεστής κεφαλαίου × μη αναμενόμενες απώλειες χαρτοφυλακίου

Ο συντελεστής κεφαλαίου καθορίζεται από το επίπεδο εμπιστοσύνης και την αναμενόμενη διακύμανση της κατανομής απωλειών. Εκφράζεται ως ένας αριθμός τυπικών αποκλίσεων.

Με τον υπολογισμό του δείκτη RAROC εκτιμάται αν ένα χαρτοφυλάκιο δανείων είναι αποδοτικό ή όχι. Αν ο δείκτης RAROC είναι μεγαλύτερος από το κόστος κεφαλαίου τότε το χαρτοφυλάκιο είναι αποδοτικό. Το αντίθετο θα ισχύει όταν ο δείκτης είναι μικρότερος από το κόστος κεφαλαίου.

Καθώς, λοιπόν, οι εποπτικές αρχές παρακινούν ολοένα και περισσότερο τις τράπεζες στη χρήση εξελιγμένων μεθόδων προσδιορισμού της κεφαλαιακής τους επάρκειας, η μεθοδολογία RAROC αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο εσωτερικής διαχείρισης του οικονομικού της κεφαλαίου και εκτίμησης της απόδοσής του. (Ρούσσου, 2005, σσ. 35-49)

3.6. Διαχείριση πιστωτικού κινδύνου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

Η ανάλυση και διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου προϋποθέτει τη χρήση του κατάλληλου μοντέλου για τη σωστή επιλογή των πιστούχων και της σωστής λήψης αποφάσεων, καθώς και ένα άρτια εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό. Η εφαρμογή, επίσης, της σωστής τιμολογιακής πολιτικής, αλλά και η επαρκής εξασφάλιση είναι απαραίτητα στοιχεία μιας συνετούς διαχείρισης.

Η γενική διαδικασία διαχείρισης κινδύνων, κι επομένως και του πιστωτικού, διακρίνεται σε στάδια. Το πρώτο από αυτά είναι το στάδιο της αναγνώρισής του, κατά

το οποίο γίνεται ο εντοπισμός των δυνητικών πηγών του. Ένα πιστωτικό ίδρυμα υπόκειται σε πιστωτικό κίνδυνο σε μεγάλο βαθμό, εξαιτίας του διαμεσολαβητικού του ρόλου. Καθίσταται, επομένως, ιδιαίτερα κρίσιμη η ικανότητά του να αντιλαμβάνεται και να αναγνωρίζει τους πιστωτικούς κινδύνους, μέσω ενός έμπειρου και εξειδικευμένου προσωπικού και χρήσης της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής. Το δεύτερο στάδιο αφορά στη μέτρηση του κινδύνου. Ο κίνδυνος πρέπει να ποσοτικοποιηθεί και να γίνει μετρήσιμος. Για το σκοπό αυτό, έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα. Σε περίπτωση που τα ιστορικά δεδομένα είναι επαρκή, η στατιστική ανάλυση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ανάλυσης πιστωτικού κινδύνου. Σημαντική στη μέτρηση του κινδύνου είναι και η συνεισφορά των χρηματοοικονομικών μοντέλων και των εμπειρογνομώνων, ιδιαίτερα όταν τα ιστορικά δεδομένα είναι περιορισμένα. Αφού γίνει η ποσοτικοποίηση του κινδύνου καθορίζεται ο τρόπος αντιμετώπισής του. Αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη στρατηγική του πιστωτικού ιδρύματος και της κουλτούρας που έχει αναπτυχθεί μέσα στον οργανισμό, αναφορικά με τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. Για τον περιορισμό του πιστωτικού κινδύνου η τράπεζα μπορεί:

- Να εφαρμόσει κατάλληλη διαδικασία επιλογής πιστώσεων. Αυτή αποτελεί το πρώτο τείχος προστασίας από τον κίνδυνο. Η ανάπτυξη των ενδεδειγμένων μοντέλων πιστωτικού κινδύνου, η στελέχωση με άρτια εξειδικευμένο προσωπικό, η κατάλληλη πολιτική τιμολόγησης, εξασφαλίσεων και όρων συμβολαίων αποτελούν προϋπόθεση μιας αρμόδιας επιλογής πιστώσεων.
- Να ορίσει τα δικά της πιστωτικά όρια δεδομένου του κινδύνου που αποφασίζει να αναλάβει
- Να διαφοροποιήσει το χαρτοφυλάκιο πιστώσεών της, αποφεύγοντας μεγάλη συγκέντρωση σε συγκεκριμένους τομείς
- Να μετριάσει τον κίνδυνο καταφεύγοντας σε πιστωτικές εγγυήσεις από χρηματοπιστωτικούς ασφαλιστές ή στη χρήση παράγωγων προϊόντων. Η συγκεκριμένη τεχνική ονομάζεται και μετριασμός του κινδύνου. (risk mitigation) (Gestel & Baesens, 2009, σσ. 41-42) Προθεσμιακά συμβόλαια, δικαιώματα προαίρεσης, ανταλλαγές (swaps), συμφωνίες επαναγοράς (repos), πιστωτικά παράγωγα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιστάθμιση του κινδύνου. Οι συναλλαγές σε παράγωγα αποτελούν δραστηριότητες εκτός ισολογισμού.

Ειδικότερα, η χρήση της τιτλοποίησης και των πιστωτικών παραγώγων είναι συνήθης στη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου:

Τιτλοποίηση

Η τιτλοποίηση απαιτήσεων (securitization), είναι μία μέθοδος, σύμφωνα με την οποία οι τράπεζες μπορούν να τιτλοποιήσουν δάνεια με παρόμοια χαρακτηριστικά και να τα πουλήσουν σε επενδυτές. Συνήθως, διαμεσολαβεί μια Εταιρία Ειδικού Σκοπού (Special Purpose Vehicle-SPV), στην οποία εκχωρείται το χαρτοφυλάκιο δανείων και η οποία με τη σειρά της, εκδίδει τίτλους χρησιμοποιώντας, ως εξασφάλιση, το εκχωρηθέν χαρτοφυλάκιο. Τα χρήματα από την πώληση των τίτλων λαμβάνει η εκχωρούσα τράπεζα. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει στην τράπεζα να αφαιρεί από το ενεργητικό της στοιχεία υψηλής στάθμησης που αυξάνουν την κεφαλαιακή της απαίτηση και να μετριάξει τον πιστωτικό της κίνδυνο, μεταβιβάζοντάς τον στους επενδυτές. Τιτλοποιημένα χρεόγραφα αποτελούν, για παράδειγμα, τα CDOs (Collateralized Debt Obligations), που προέρχονται από την τιτλοποίηση στοιχείων ενεργητικού με εξασφάλιση υποθήκης επί ακινήτων. (Αγγελόπουλος , 2010, σσ. 437-438,446-448) Εκτός, όμως, από την παραδοσιακή τιτλοποίηση, που περιγράφηκε παραπάνω, μπορεί να υπάρξει και η σύνθετη τιτλοποίηση (synthetic securitization). Σύμφωνα με αυτήν, η μεταβίβαση του πιστωτικού κινδύνου, γίνεται με την πληρωμή ασφαλιστρών σε μια Εταιρία Ειδικού Σκοπού, χωρίς να υπάρχει οριστική εκχώρηση του χαρτοφυλακίου δανείων. Η Εταιρία Ειδικού Σκοπού, με τη σειρά της, εκδίδει ομόλογα, τα λεγόμενα Γραμμάτια Πιστωτικής Σύνδεσης (Credit Linked Notes) ή κάνει χρήση ανταλλαγών κινδύνου αθέτησης (Credit Default Swaps) με άλλες επενδυτικές τράπεζες. (Συριόπουλος & Παπαδάμου , 2014, σ. 339)

Ανταλλαγές Αθέτησης CDSs (Credit Default Swaps)

Η ανάγκη περιορισμού του πιστωτικού κινδύνου οδήγησε τις τελευταίες δεκαετίες στην ανάπτυξη των πιστωτικών παραγώγων. Οι κύριες κατηγορίες τους είναι: 1) Ανταλλαγές Πιστωτικού Κινδύνου (Credit Swaps), 2) Ανταλλαγές Αθέτησης (Credit Default Swaps-CDSs), 3) Δικαιώματα Πιστωτικής Αθέτησης (Credit Default Options) και 4) Τίτλοι Πιστωτικής Σύνδεσης (Credit Linked Notes). Τα πιο γνωστά είναι τα Δικαιώματα Αθέτησης που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μερίδιο των πιστωτικών παραγώγων σε κυκλοφορία. Τα CDSs είναι συμφωνίες ασφάλισης με περιοδικές σταθερές πληρωμές του αγοραστή στον πωλητή του CDS. Ο τελευταίος δεσμεύεται να αποζημιώσει τον αγοραστή σε περίπτωση ενός

πιστωτικού γεγονότος. Ο κίνδυνος μεταβιβάζεται, έτσι, στον πωλητή του CDS. (Συριόπουλος & Παπαδάμου, 2014, σσ. 340-341)

Μετά το στάδιο καθορισμού του τρόπου αντιμετώπισης του κινδύνου ακολουθεί η υλοποίηση της στρατηγικής, μέσω ενός δικτύου στατιστικών μοντέλων, ανθρώπων και υποδομών. Οι πιστωτικοί κίνδυνοι παρακολουθούνται και καταγράφονται σε συνεχή βάση. Η αξιολόγηση αποτελεί το τελευταίο στάδιο που διέπει όλα τα προηγούμενα και αφορά στην εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους. Η ανατροφοδότηση και η διόρθωση, όπου απαιτείται, είναι αναγκαίο κομμάτι αυτής της διαδικασίας. (Gestel & Baesens, 2009, pp. 40-42)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

4.1. Εποπτικό πλαίσιο και Επιτροπή της Βασιλείας

4.1.1. Μη αναμενόμενη ζημία και εποπτικό κεφάλαιο

Σε ένα πιστωτικό ίδρυμα υπάρχει πάντα η πιθανότητα, εντός ενός χρονικού διαστήματος, να προκύψουν ζημίες από τη μη καλή έκβαση κάποιων απαιτήσεων. Οι τράπεζες, με τα κατάλληλα εργαλεία και τα ιστορικά δεδομένα που έχουν στη διάθεσή τους, σχηματίζουν μια πρόβλεψη για το επίπεδο της ζημίας που αναμένουν (Expected Loss- EL). Η κάλυψη της τράπεζας, στην περίπτωση αυτή, γίνεται κυρίως μέσω της ανάλογης ως προς τον κίνδυνο τιμολόγησης των πιστώσεων και μέσω των προβλέψεων που εμφανίζονται στα στοιχεία του ισολογισμού της. Υπάρχει, όμως, περίπτωση να προκύψουν ζημίες που υπερβαίνουν τις αναμενόμενες και ονομάζονται μη αναμενόμενες ζημίες (Unexpected Losses- UL). Οι ζημίες αυτές δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν χρονικά και ποσοτικά και δύνανται, αν και όχι συχνές, να επιφέρουν μεγάλες απώλειες στην τράπεζα. Για την κάλυψη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μέρους των ζημιών αυτών, οι ρυθμιστικές αρχές επιβάλλουν στην τράπεζα τη διατήρηση ενός ύψους κεφαλαίου που καθίσταται απαραίτητο για τη διασφάλιση της φερεγγυότητάς της. Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί το εποπτικό κεφάλαιο. Η εκτίμηση της ίδιας της τράπεζας για το ύψος του απαραίτητου κεφαλαίου αποτελεί το οικονομικό της κεφάλαιο και ενδέχεται να διαφέρει από το εποπτικό κεφάλαιο ή να συμπίπτει. Το εν λόγω κεφάλαιο καθορίζεται, ώστε να καλύπτει έως και το 99,9 % των μη αναμενόμενων ζημιών. (Ζοπουνίδης & Λεμονάκης, Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου, 2009, σσ. 46-49)

4.1.2. Βασιλεία I και πιστωτικός κίνδυνος

Το 1974 οι διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών-μελών της «ομάδας των δέκα (G-10)» επιδιώκοντας την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου ανταγωνισμού, σχημάτισαν μία μόνιμη επιτροπή, υπό την αιγίδα της Τράπεζας των Διεθνών Διακανονισμών (BIS). Η επιτροπή ονομάστηκε Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία, αντλώντας το όνομά της από την πόλη Βασιλεία της Ελβετίας, όπου και συνεδριάζει. Τα αποτελέσματά της δεν έχουν νομική ισχύ, αλλά αποτελούν προτάσεις, που μπορούν να ακολουθήσουν οι εποπτικές αρχές των χωρών για τη βέλτιστη επιτέλεση του έργου τους.

Το 1988 η επιτροπή εξέδωσε κανόνες για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών γνωστοί και ως «Συμφωνία της Βασιλείας» ή «Βασιλεία I», δηλαδή κεφάλαια που η τράπεζα θα πρέπει να διατηρεί για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου, που αυξανόταν σημαντικά με ταυτόχρονη μείωση των τραπεζικών κεφαλαίων. Η Επιτροπή όρισε ότι ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας του πιστωτικού ιδρύματος θα πρέπει να είναι ίσος ή μεγαλύτερος του 8%, δηλαδή:

$$\begin{aligned} \text{Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας} &\geq 8\% \Leftrightarrow \\ \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένα εντός και εκτός ισολογισμού}} &\geq 8\% \\ \text{στοιχεία του ενεργητικού} \end{aligned}$$

Τα εποπτικά Ίδια Κεφάλαια διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: 1) το βασικό κεφάλαιο (Κεφάλαια Tier 1), στο οποίο περιλαμβάνεται το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά και 2) το συμπληρωματικό κεφάλαιο (Κεφάλαια Tier 2), στο οποίο περιλαμβάνονται, κυρίως, δάνεια μειωμένης εξασφάλισης, προβλέψεις για επισφαλή δάνεια και αποθεματικά αναπροσαρμογής παγίων. Ο παρονομαστής προσδιορίζει τον πιστωτικό κίνδυνο ως σταθμισμένο μέσο των εκτός και εντός ισολογισμού στοιχείων του ενεργητικού. Οι σταθμίσεις είναι τυποποιημένες και αντιστοιχούν σε τέσσερις κατηγορίες κινδύνου. Παίρνουν τιμές 0% (για στοιχεία χαμηλού κινδύνου, όπως το ταμείο), 20%, 50% και 100%. Για τα εκτός ισολογισμού στοιχεία προβλέπεται, επίσης, η κατηγοριοποίηση σε τέσσερις ομάδες (υψηλού, μέσου, μέτριου και χαμηλού κινδύνου) με συντελεστές μετατροπής (100%, 50%, 20% και 0% αντίστοιχα) των στοιχείων σε ισοδύναμη απαίτηση του ενεργητικού. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1996, η Επιτροπή με τροποποίηση του Συμφώνου συμπεριέλαβε στον υπολογισμό του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και τον κίνδυνο της αγοράς και όρισε ακόμη μια κατηγορία

εποπτικών κεφαλαίων (Κεφάλαια Tier 3) για την κάλυψη του κινδύνου αγοράς, που περιλαμβάνει δάνεια μειωμένης εξασφάλισης με βραχυπρόθεσμη διάρκεια. (Αγγελόπουλος , 2010, σσ. 733-740) (Γεωργούτσος, 2008, σσ. 105-114)

4.1.3. Βασιλεία II και πιστωτικός κίνδυνος

Το ρυθμιστικό πλαίσιο της Βασιλείας I, στη διάρκεια των χρόνων, αποδείχτηκε ελλιπές στην κάλυψη των κινδύνων και κατέστη παρωχημένο, λόγω νέων συνθηκών που δεν ήταν σε θέση να εξυπηρετήσει. Ο προσδιορισμός του κεφαλαίου βάσει μόνο του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς δεν ήταν αρκετός. Αναγνωρίστηκε, επίσης, η ανάγκη της εξατομίκευσης των μέτρων για κάθε πιστωτικό ίδρυμα, καθώς οδηγεί στην πληρέστερη εκτίμηση και διαχείριση των κινδύνων. Για το λόγο αυτό, οι τράπεζες παρακινούνται να αναπτύξουν τα δικά τους εσωτερικά συστήματα με σημαντικό κίνητρο τη μείωση του παρακρατηθέντος ελαχίστου κεφαλαίου, ως απόρροια της χρήσης αυτών των συστημάτων.

Έτσι, το 2004 η Επιτροπή, θέλοντας να ανακατασκευάσει το πλαίσιο της Βασιλείας I, εξέδωσε ένα καινούριο σύμφωνο γνωστό ως Βασιλεία II. Το σύμφωνο ενσωματώθηκε στο ευρωπαϊκό δίκαιο με δύο οδηγίες και στην ελληνική νομοθεσία με το νόμο 3601/1.8.2007. Με αυτό δόθηκε περισσότερη έμφαση στις εσωτερικές τραπεζικές μεθοδολογίες για την κεφαλαιακή επάρκεια, στον εποπτικό έλεγχο και στην πειθαρχία που πρέπει να δείξουν οι τράπεζες στην εφαρμογή των κανόνων, μέσω της δημοσιοποίησης των στοιχείων τους. Βάσει των παραπάνω, το σύμφωνο κινήθηκε στα πλαίσια τριών πυλώνων. Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, ο δεύτερος στην εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και στην αξιολόγηση των εσωτερικών συστημάτων και ο τρίτος στην πειθαρχία των τραπεζών σε μια διαδικασία αποτελεσματικής πληροφόρησης του κοινού. (Αγγελόπουλος , 2010, pp. 741-742)

Πυλώνας 1:

Ο πυλώνας 1 αφορά στην κεφαλαιακή επάρκεια και έρχεται να συμπληρώσει και να τροποποιήσει ορισμένα σημεία του προηγούμενου συμφώνου. Όσον αφορά στο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, εκείνο που αλλάζει είναι ο παρονομαστής του. Πέρα από τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς, λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό του σταθμισμένου ενεργητικού ο λειτουργικός κίνδυνος. Αναφορικά με τον πιστωτικό κίνδυνο εισάγονται νέες μέθοδοι προσδιορισμού του με περισσότερη «ευαισθησία»

στον κίνδυνο. Η τυποποιημένη προσέγγιση (Standardised Approach), η βασική μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων (Foundation Internal Ratings Based Approach) και η προηγμένη μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων (Advanced Internal Ratings Based Approach). Η τυποποιημένη μέθοδος δε διαφέρει πολύ από τη μέθοδο που προτείνεται στη Βασιλεία I. Ουσιαστικά οι τροποποιήσεις που έγιναν αύξησαν το ύψος της ευαισθησίας στον κίνδυνο. Διευρύνθηκαν ορισμένες κατηγορίες σταθμίσεων (π.χ. για τον εταιρικό δανεισμό από μία βαθμίδα στάθμισης (100%) προκύπτουν πέντε βαθμίδες (20%, 50%, 75%, 100% και 150%). Εισήχθησαν νέα στοιχεία, όπως η μείωση του συντελεστή για πιστώσεις με εξασφάλιση κατοικίες από 50% σε 35%. Οι σταθμίσεις προσαρμόζονται πλέον με βάση την πιστοληπτική διαβάθμιση που παρέχεται από εξωτερικούς αναγνωρισμένους οργανισμούς. Προστέθηκαν, επίσης, περισσότερες εξασφαλίσεις και τεχνικές μείωσης του κινδύνου (παράγωγα). Ειδικά για τις νέες τεχνικές μείωσης γίνεται αναφορά και στην τιτλοποίηση απαιτήσεων, όπου λόγω της ιδιαιτερότητάς της αντιμετωπίζεται με ειδικές προσεγγίσεις. Στην προσέγγιση των εσωτερικών διαβαθμίσεων οι τράπεζες μπορούν να αναπτύξουν τα δικά τους εσωτερικά συστήματα για τη μέτρηση των παραμέτρων του πιστωτικού κινδύνου, κατόπιν έγκρισης των εποπτικών αρχών. Στη μεν βασική μέθοδο η πιθανότητα αθέτησης (PD) ορίζεται μέσω αναλυτικών εργαλείων και η ποσοστιαία ζημία (LGD), το άνοιγμα σε αθέτηση (EAD) και η ληκτότητα (M) είναι προκαθορισμένα. Στην προηγμένη μέθοδο όλες οι παράμετροι ορίζονται μέσω αναλυτικών συστημάτων. (European Central Bank, The New Basel Capital Accord: Main features and implications, 2005, pp. 52-54) Για την εφαρμογή της μεθόδου εσωτερικών διαβαθμίσεων τα ανοίγματα πρέπει να κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες: 1) προς επιχειρήσεις, 2) εξειδικευμένες χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις, 3) προς χώρες, 4) προς τράπεζες, 5) λιανική τραπεζική 6) Ίδια κεφάλαια (μετοχές) (Αγγελόπουλος, 2010, σ. 754).

Πυλώνας 2:

Ο Πυλώνας 2 αναφέρεται στον εποπτικό έλεγχο, που πρέπει να διενεργείται για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των εσωτερικών συστημάτων των τραπεζών και τον σωστό προσδιορισμό των απαιτούμενων κεφαλαίων. Η διαδικασία του ελέγχου και της αξιολόγησης γίνεται σε τακτική βάση. (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, σ. 5) Καθορίζονται ποιοτικά κριτήρια για την εκτίμηση του κεφαλαίου, ορίζεται η έννοια του οικονομικού κεφαλαίου, που είναι πιο γενική από την έννοια των εποπτικών κεφαλαίων και το πλαίσιο αξιολόγησης των τραπεζών, ως προς την τήρηση

των κανονισμών. Οι εποπτικές αρχές μπορούν να παρέμβουν σε περίπτωση που υπάρχει παρέκκλιση των κανόνων και δύνανται, επίσης, να ζητήσουν επιπλέον κεφάλαιο όταν το θεωρήσουν απαραίτητο. (Αγγελόπουλος, 2010, σσ. 759-760)

Πυλώνας 3:

Ο πυλώνας 3 αναφέρεται στη δημοσιοποίηση στοιχείων από τα πιστωτικά ιδρύματα του τρόπου μέτρησης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου. Δίνεται, λοιπόν, η δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να γνωρίζει λεπτομερή στοιχεία, που αφορούν στα μέτρα που λαμβάνει το πιστωτικό ίδρυμα έναντι των κινδύνων. Οι εποπτικές αρχές, με τον τρόπο αυτό, επιβάλλουν την πειθαρχία και τη συμμόρφωση των ιδρυμάτων με τους κανόνες που έχουν τεθεί. Πιο λεπτομερής δημοσιοποίηση απαιτείται αναφορικά με την επίβλεψη των συστημάτων αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου, τους τρόπους μετριασμού του και την τιτλοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού. (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, p. 5) Η δημοσιοποίηση πρέπει να γίνεται, τουλάχιστον, μια φορά το χρόνο στην ιστοσελίδα της τράπεζας (Αγγελόπουλος, 2010, σ. 761).

4.1.4. Βασιλεία III και πιστωτικός κίνδυνος

Η κρίση του 2007-2008 έφερε στο προσκήνιο τις αδυναμίες της Βασιλείας II. Το Σύμφωνο είχε επιφέρει μία ψευδή αίσθηση ασφάλειας. Λόγω της εκτεταμένης αποδοχής του από τις περισσότερες χώρες, υπέβασκε μια γενικευμένη αντίληψη ότι παρέχεται η απαραίτητη προστασία έναντι των κινδύνων. Τίποτα δεν προέβλεπε μια ενδεχόμενη συστημική κρίση. Επιπλέον, οι οίκοι αξιολόγησης απέτυχαν να προβλέψουν τον κίνδυνο από νέα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Η πολυχρησιμοποιημένη τεχνική της τιτλοποίησης βασιζόταν σε τίτλους που, ενώ χαρακτηρίζονταν από τους οίκους ως υψηλής επενδυτικής βαθμίδας, κατέληξαν να υποθάλπουν μεγάλους κινδύνους. Η κρίση, επίσης, ανέδειξε την προκυκλική συμπεριφορά των απαιτούμενων κεφαλαίων. Όταν υπάρχει άνοδος, οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων αυξάνονται, οι κίνδυνοι περιορίζονται και, συνεπώς, το απαιτούμενο κεφάλαιο μειώνεται. Το αντίθετο συμβαίνει σε περιόδους ύφεσης, όπου οι τράπεζες, με τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων να μειώνονται, αναγκάζονται να παρακρατούν περισσότερο κεφάλαιο. (Shakdwipee & Mehta, 2017, σσ. 68-69)

Ήταν απαραίτητη, λοιπόν, η αντικατάσταση με ένα νέο σύμφωνο, που ονομάστηκε Βασιλεία III. Με τη Βασιλεία III ενισχύονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις τόσο ως προς την ποσότητα, όσο και ως προς την ποιότητα. Έτσι, «καλύτερης ποιότητας» κεφάλαια,

που αποτελούν οι κοινές μετοχές, πρέπει να αποτελούν τουλάχιστον το 4,5% του σταθμισμένου στον κίνδυνο ενεργητικού, από το 2% που ίσχυε. Απαιτούνται δύο επιπρόσθετες κατηγορίες κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας: 1) το κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης (Capital Conversation Buffer), που ανέρχεται σε 2,5% επί του σταθμισμένου ενεργητικού και προέρχεται εξ ολοκλήρου από κοινές μετοχές και 2) το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (Countercyclical Capital Buffer), που θα κυμαίνεται μεταξύ 0-2,5% ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες. Έτσι πλέον, τα απαιτούμενα κεφάλαια ανέρχονται, πλην του αντικυκλικού περιθωρίου, στο 10,5 %. Υπολογίζεται, επίσης, ο δείκτης μόχλευσης ως το πηλίκο των κεφαλαίων Tier 1 με το σύνολο των μη σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού, που περιλαμβάνουν και στοιχεία εκτός ισολογισμού. Ο δείκτης πρέπει να έχει τιμή τουλάχιστον 3%. Τέλος, ορίζεται ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας, που προσδιορίζει το ύψος των άμεσα ρευστών στοιχείων που πρέπει να υπάρχουν για την αντιμετώπιση μιας σύντομης (30 ημερών) κρίσης, καθώς και ο δείκτης καθαρής χρηματοδότησης, που μετρά τις μακροπρόθεσμες πηγές χρηματοδότησης σε σχέση με τα στοιχεία του ενεργητικού που χρηματοδοτούν, καθώς και των υποχρεώσεων που μπορεί να προκύψουν από στοιχεία εκτός ισολογισμού. (Βουσινάς, 2016, σσ. 5-7)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

5.1. Θεσμική θωράκιση του τραπεζικού συστήματος

5.1.1. Ο στόχος για Τραπεζική Ενοποίηση

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), που ιδρύθηκε την 1^η Ιουνίου 1998, περιλαμβάνει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Πρωταρχικός ρόλος, από την αρχή της ίδρυσής του, είναι η άσκηση της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής της ενωμένης Ευρώπης. Η Τράπεζα της Ελλάδος, ως επίσημο μέλος του από την 1^η Ιανουαρίου 2001, κινείται βάσει των πολιτικών που ορίζει η ΕΚΤ, όσον αφορά στον έλεγχο της ρευστότητας, στις αυξομειώσεις των βασικών επιτοκίων και στον καθορισμό των ελάχιστων υποχρεωτικών αποθεματικών των ελληνικών τραπεζών.

Με την έλευση της χρηματοπιστωτικής (2007-2009) και της δημοσιονομικής (2010) κρίσης εντατικοποιήθηκαν οι ευρωπαϊκές συζητήσεις για την ανάγκη διαμόρφωσης

ενός ενιαίου πλαισίου εποπτείας του τραπεζικού τομέα. Στη Σύνοδο Κορυφής στις 29 Ιουνίου 2012 η τραπεζική ενοποίηση θεσμοθετείται με την ισχύ ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού για τα πιστωτικά ιδρύματα. Κύριος στόχος, όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε, είναι «η επιτακτική ανάγκη να σπάσει ο φαύλος κύκλος τραπεζών και δημοσίου χρέους». Η Τραπεζική Ενοποίηση συνίσταται σε τρεις βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος πυλώνας περιλαμβάνει τη λειτουργία του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (SSM), εκχωρώντας στην ΕΚΤ, παράλληλα με την άσκηση νομισματικής πολιτικής, και εποπτικές αρμοδιότητες για τις τράπεζες χωρών εντός της ευρωζώνης, αλλά και άλλων συμμετεχόντων κρατών-μελών εκτός αυτής. Το δεύτερο πυλώνα αποτελεί ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (SRM) με σκοπό την εφαρμογή διαδικασιών εξυγίανσης για τα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα, όταν απαιτείται, βάσει προϋποθέσεων. Δημιουργείται κι ένα Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (SRF) για την κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών. Ο τρίτος πυλώνας αφορά στο «Ενιαίο Εγχειρίδιο Κανόνων», που περιλαμβάνει τους κανονισμούς που διέπουν την Τραπεζική Ένωση και την εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας III. Υπάρχει πρόβλεψη και για τέταρτο πυλώνα, που δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί και βρίσκεται υπό συζήτηση και αφορά στη δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος εγγύησης καταθέσεων. Με τη θεσμοθέτηση της Τραπεζικής Ένωσης ενισχύεται η πρόληψη και αντιμετώπιση των κρίσεων φερεγγυότητας στο τραπεζικό σύστημα. (Γκόρτσος, 2014α, pp. 21-44)

5.1.2. Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM)

Το 2011 η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλοντας να ενισχύσει την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, προχώρησε στη σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου, αρμόδιου για την άσκηση της μακροπροληπτικής εποπτείας, καθώς και την ίδρυση τριών ευρωπαϊκών εποπτικών οργανισμών, της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και Αγορών και της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων στα πλαίσια άσκησης της μικροπροληπτικής εποπτείας. Παρά την αυξημένη επιτήρηση των αρχών για πρόληψη των ανισορροπιών και τήρησης του στόχου για σταθερότητα και ανάπτυξη, ο κίνδυνος κλυδωνισμών δεν μπορεί να εξαλειφθεί πλήρως. Για το λόγο αυτό, συστάθηκε ένας μόνιμος μηχανισμός χρηματοδότησης, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM), που αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF). Ο ESM άρχισε τη λειτουργία του τον Ιούλιο του 2013 και έχει ως κύριο σκοπό την προσωρινή χρηματοδότηση κρατών-

μελών της ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν προβλήματα ανισορροπιών, ως λύση έσχατης προσφυγής. Η χρηματοδότηση δε νοείται ως μεταφορά κεφαλαίων, αλλά ως παροχή ρευστότητας, ώστε να παρέχει, στη χώρα που τη χρειάζεται, αρωγή και χρόνο για την αποκατάσταση των εσωτερικών της ισορροπιών και να μπορέσει να βγει ξανά στις αγορές. Για την αποφυγή του ηθικού κινδύνου τίθεται αυστηρό πλαίσιο προϋποθέσεων χρηματοδότησης. Εξετάζεται κατά πόσο η κατάσταση της αιτούμενης χώρας επηρεάζει τη σταθερότητα της ζώνης του ευρώ και κατά πόσο είναι βιώσιμο το χρέος της. Αν κριθεί σκόπιμο, η χρηματοδότηση ενεργοποιείται σε δόσεις και υπογράφεται με την αιτούμενη χώρα πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής με όρους που περιλαμβάνονται σε ένα μνημόνιο συμφωνίας. Μέρος της χρηματοδοτικής κάλυψης γίνεται, κατά περίπτωση, και με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Η συστηματική επιτήρηση συμμόρφωσης της χώρας-μέλους με τους κανόνες του προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής κρίνεται απαραίτητη. (European Central Bank, The European Stability Mechanism, 2011, pp. 71-84)

5.1.3. Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ)

Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) θεσπίστηκε με το νόμο 3864/2010 και αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Βασικός σκοπός ίδρυσής του είναι η διατήρηση της σταθερότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα χορηγώντας κεφαλαιακή ενίσχυση στα πιστωτικά ιδρύματα που δεν πληρούν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις και δεν μπορούν να τις καλύψουν με ιδιωτική πρωτοβουλία. Οι πόροι του Ταμείου προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στα πλαίσια του μηχανισμού στήριξης της Ελλάδας και καταβάλλονται σε αυτό από το Ελληνικό Δημόσιο. Με την παροχή της ενίσχυσης δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής του Ταμείου στο μετοχικό κεφάλαιο των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η ισχύς του είναι μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του 2025, οπότε και ολοκληρώνεται η αρχική του αποστολή, ως διασφαλιστής σταθερότητας. Μέχρι τότε, θα πρέπει να γίνει η διάθεση των μετοχών ή άλλων χρηματοπιστωτικών μέσων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχει στην κατοχή του, δηλαδή η αποεπένδυση από το μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών. Στο πλαίσιο αυτό, σκοπός του Ταμείου είναι η εφαρμογή μιας στρατηγικής αποεπένδυσης που περιλαμβάνει ένα γενικό σχέδιο για τη διάθεση των μετοχών, καθώς και ειδικότερες κατευθυντήριες γραμμές για καθένα πιστωτικό ίδρυμα. Καθώς ο ρόλος του ΤΧΣ, ως επόπτη των σχεδίων αναδιάρθρωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, έχει στο μεγαλύτερο

μέρος του ολοκληρωθεί, τίθεται η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της ύπαρξής του μέσα στα πλαίσια της εφαρμογής της στρατηγικής αποεπένδυσης. (Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας) (Βουλή: Στην ολομέλεια το νομοσχέδιο για την αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του ΤΧΣ, 2022)

5.2. Εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την πρόσφατη οικονομική κρίση

Η πρόσφατη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 άργησε να εμφανίσει τα σημάδια της στον ελλαδικό χώρο. Αιτία ήταν η μειωμένη έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε «τοξικά» χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Τα διαρθρωτικά προβλήματα και η αδυναμία της Ελλάδας να εξυπηρετήσει το χρέος της δανειζόμενη από τις αγορές, υπό το βάρος υψηλών επιτοκίων, την οδήγησε σε κρίση χρέους το 2010. Τα δημοσιονομικά προβλήματα της Ελλάδας, καθώς και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, επηρέασαν ολόκληρη την ευρωζώνη. (Γεωργόπουλος & Αγγελόπουλος, 2021, σσ. 214-216)

Στην αρχή της δημοσιονομικής κρίσης, οι καταθέτες εκδήλωσαν την ανησυχία τους για τις εξελίξεις με διαρροές καταθέσεων από τις τράπεζες. Η απόσυρση των καταθέσεων συνεχίστηκε μέχρι τα μέσα του 2012. Μειώθηκε, επίσης, ο διατραπεζικός δανεισμός, που μαζί με τις καταθέσεις αποτελούσαν την κύρια πηγή ρευστότητας για τις τράπεζες. Εν μέσω αυτών των εξελίξεων, καθοριστική υπήρξε η αύξηση της επένδυσης των τραπεζών σε ομόλογα και Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου. Η στενότητα που προκλήθηκε στη ρευστότητα δημιούργησε προβλήματα στις τράπεζες, που αδυνατούσαν, πλέον, να δώσουν την απαιτούμενη ώθηση στην ελληνική οικονομία. Η δημοσιονομική δυσχέρεια της Ελλάδας οδήγησε το 2012 σε συμφωνία για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (Private Sector Involvement- PSI), δηλαδή το κούρεμα της τάξης του 78% σε όρους παρούσας αξίας των ελληνικών ομολόγων. Ως αποτέλεσμα, μειώθηκαν τα Ίδια Κεφάλαια των τραπεζών κατά €37,7 δις, δημιουργώντας προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας και ανάγκη ανακεφαλαιοποίησής τους. Η ανακεφαλαιοποίηση, όμως, βάσει των συνθηκών που επικρατούσαν, δεν ήταν δυνατόν να γίνει με ιδιωτική πρωτοβουλία κι έτσι, αποφασίστηκε κεφαλαιακή ενίσχυση €50 δις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (πιο συγκεκριμένα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας-ESFS, που αργότερα διαδέχτηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας-ESM),

μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Η συμμετοχή του ΤΧΣ στα τραπεζικά κεφάλαια το κατέστησε κύριο μέτοχό τους. Την εν λόγω κρατική ενίσχυση έλαβαν, κατόπιν, αξιολόγησης βιωσιμότητας τέσσερις μόνο τράπεζες που χαρακτηρίστηκαν συστημικές: 1) η Eurobank, 2) η Εθνική 3) η Πειραιώς και 4) η Alpha Bank. Οι περισσότερες από τις εναπομείναντες μη συστημικές τράπεζες, συγχωνεύτηκαν ή εξαγοράστηκαν από τις προαναφερόμενες τέσσερις τράπεζες. Η ευρωπαϊκή παρέμβαση, επίσης, ήταν εμφανής στις αποφάσεις στρατηγικής των τραπεζών, που υποχρεώθηκαν σε τριετή μείωση του ενεργητικού τους και σε περιορισμό της εξωχώριας παρουσίας τους. Το 2013 έγινε και δεύτερη ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών με τις συστημικές τράπεζες να υπερκαλύπτουν από τις αγορές το απαιτούμενο κεφάλαιο και μειώνοντας τη συμμετοχή του ΤΧΣ, που κατέληξε να κατέχει το 67,30% της Πειραιώς, το 57,24% της Εθνικής, το 35,40% της Eurobank και το 66,36% της Alpha Bank. Το 2014 η Ελλάδα δείχνει σημάδια ανάκαμψης. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (SSM) διενεργεί τεστ προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων στις ευρωπαϊκές τράπεζες με τις ελληνικές να καταφέρνουν να αποφύγουν εκ νέου κεφαλαιοποίηση, λόγω της θέσπισης του νόμου περί Οριστικής και Εκκαθαρισμένης Αναβαλλόμενης Φορολογικής Απαίτησης (ΑΦΑ ή Deferred Tax Credit ή DTC) (Άρθρο 5, Νόμος 4303/2014, ΦΕΚ Α 231/17.10.2014). Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα «λογιστικό τέχνασμα», καθώς οι ευρωπαϊκοί θεσμοί δίνουν τη δυνατότητα ο DTC να προσμετράται στα κεφάλαια που καθορίζουν την κεφαλαιακή επάρκεια ενός ιδρύματος, με την προϋπόθεση η τράπεζα να εμφανίζει κέρδη. Σε περίπτωση που η τράπεζα παρουσιάσει ζημίες ο νόμος ορίζει ότι πρέπει να γίνει αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου υπέρ του δημοσίου, ίση με το ποσοστό του αναβαλλόμενου φόρου. Το 2015, ο φόβος εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη γίνεται αιτία ενός νέου πιο έντονου γύρου απόσυρσης καταθέσεων, που αναχαιτίζεται με την επιβολή των Capital Controls (επιβολή ορίου στις ημερήσιες αναλήψεις). Η Ελλάδα χρηματοδοτείται μέσω ELA (Emergency liquidity assistance) και ένα μέρος του ποσού της χρηματοδότησης ίσο με €25 δις προορίζεται για το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (SSM) επίσπευσε αυτή τη φορά τη διενέργεια προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει ανάγκη ανακεφαλαιοποίησης ίση με το ποσό των €14,4 δις. Η Eurobank και η Alpha Bank κατάφεραν να καλύψουν τα απαιτούμενα κεφάλαια εξ ολοκλήρου με ιδιωτικούς πόρους μειώνοντας τη συμμετοχή του ΤΧΣ ακόμη περισσότερο και με το ποσοστό συμμετοχής του να διαμορφώνεται σε 26,4% στην Πειραιώς, 40,4% στην

Εθνική, 2,4% στη Eurobank και 11% στην Alpha. Το 2016 οι τράπεζες βρέθηκαν αντιμέτωπες με το μεγαλύτερο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων, με το ύψος του ποσού τους να ανέρχεται στα €107,2 δις στο 1ο τρίμηνο του έτους. (Χαρδούβελης, 2019, σσ. 1-17) Καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία της οικονομίας έπαιξε και η πανδημία του κορονοϊού από το 2020, που ενέτεινε την υπάρχουσα ύφεση και αβεβαιότητα. Το 2022 ο πόλεμος στην Ουκρανία επέφερε αύξηση στις τιμές της ενέργειας, προκαλώντας μία εντεινόμενη ενεργειακή κρίση. Οι πληθωριστικές πιέσεις αυξήθηκαν αναγκάζοντας την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική να κινηθεί σε άνοδο των επιτοκίων. Οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων διαμορφώθηκαν σε υψηλά επίπεδα, λόγω της χαμηλής πιστοληπτικής τους διαβάθμισης. Τον Αύγουστο του 2022 η Ελλάδα βγήκε από το καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας και εισήχθη σε καθεστώς κανονικής μεταπρογραμματικής εποπτείας. Στο νέο καθεστώς θα παραμείνει μέχρι να εξοφληθεί τουλάχιστον το 75% της χρηματοδότησης που έχει λάβει. (Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Νοέμβριος 2022, σσ. 17-19)

Στα χρόνια της πολυετούς κρίσης οι τράπεζες υπέστησαν αλλαγές στο ενεργητικό και το παθητικό τους. Το ενεργητικό τους μειώθηκε, λόγω του κουρέματος του δημόσιου χρέους. Επίσης, ένας πολύ μεγάλος αριθμός δανείων προς ιδιώτες έγινε μη εξυπηρετούμενος, εξαιτίας των δυσμενών οικονομικών συνθηκών, οι οποίες επηρέασαν αρνητικά και τη ζήτηση νέων δανείων. Πρόβλημα υπήρξε και στο παθητικό με τη μείωση των καταθέσεων, καθώς κλονίστηκε η εμπιστοσύνη των καταθετών προς τις τράπεζες. Όλα τα παραπάνω είχαν αρνητική επίπτωση στην κερδοφορία των τραπεζών, στην κεφαλαιακή τους επάρκεια (οι όροι της οποίας έγιναν ακόμη πιο αυστηροί) και γενικότερα στη βιωσιμότητά τους. (Χαρδούβελης, 2019, σσ. 7-8) Η Ελλάδα της μεταμνημονιακής περιόδου καλείται να αντιμετωπίσει ιδιαίτερες προκλήσεις, όπως τη χρηστή διαχείριση των υφιστάμενων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, καθώς και την αυξημένη πιθανότητα δημιουργίας νέων, ως απόρροια της ενεργειακής κρίσης και της παρατεταμένης ύφεσης, που συνδέονται με τον αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο των τραπεζών.

5.3. Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (ΜΕΑ)

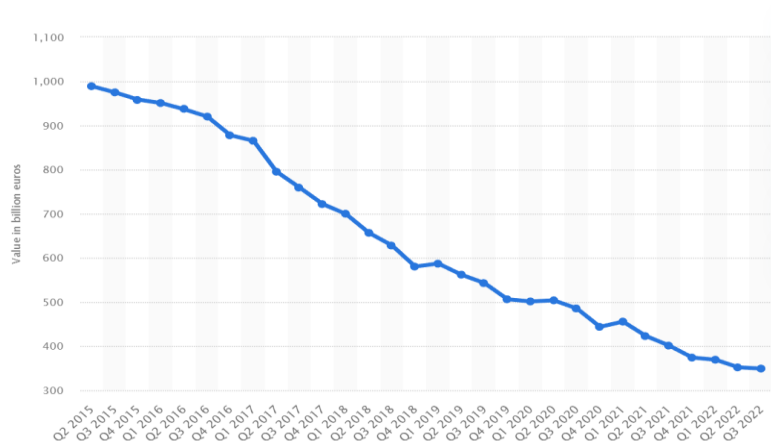
Το κλίμα αβεβαιότητας που έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια, λόγω των συνεπειών της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, της πρωτόγνωρης περιόδου της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης, επηρεάζει αρνητικά τα μακροοικονομικά μεγέθη, όπως ανεργία, πληθωρισμό και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, αποτελώντας

τροχοπέδη στις προσπάθειες ανόρθωσης της ελληνικής οικονομίας. Πολλά νοικοκυριά και επιχειρήσεις παρατηρώντας το διαθέσιμο εισόδημά τους να συρρικνώνεται, βρέθηκαν σε θέση αδυναμίας πληρωμής των υποχρεώσεών τους. Ο πιστωτικός κίνδυνος αυξήθηκε σημαντικά. Το Μάρτιο του 2016 τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα άγγιξαν το υψηλότερο επίπεδό τους από την αρχή της κρίσης και διαμορφώθηκαν στα €107,2 δις από τα €14,6 δις που ήταν στο τέλος του 2008. (Χαρδούβελης, 2019, σ. 21) Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα ορίζονται εκείνα για τα οποία παρατηρείται καθυστέρηση μεγαλύτερη των ενενήντα (90) ημερών, καθώς και όσα χαρακτηρίζονται, βάσει ποιοτικών κριτηρίων, ως αβέβαιης είσπραξης, παρόλο που μπορεί να είναι ενήμερα ή να παρουσιάζουν καθυστέρηση μικρότερη των ενενήντα ημερών.

Η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αποτελεί βασική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς αυτά περιορίζουν την κερδοφορία των τραπεζών και τη δυνατότητά τους να παρέχουν νέα δάνεια, που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την οικονομική δραστηριότητα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), βάσει υψηλών προτύπων εποπτείας που έχουν θεσπιστεί, ασκεί τον εποπτικό της ρόλο σχετικά με τα Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα (ΜΕΑ), σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Κοινοποιεί τις προσδοκίες που έχει για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από τα πιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης και ανοίγει παράθυρο διαλόγου με αυτά, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Βασικός σκοπός του εποπτικού πλαισίου είναι αφενός η επίσπευση της επίλυσης ζητημάτων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και η αποφυγή δημιουργίας νέων, και αφετέρου η εξασφάλιση διαφάνειας στις πρακτικές διαχείρισής τους. Το Μάρτιο του 2017 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δημοσίευσε «το έγγραφο κατευθύνσεων της ΕΚΤ για τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα», βάσει του οποίου τα πιστωτικά ιδρύματα με υψηλά ποσοστά ΜΕΔ πρέπει να διαμορφώνουν στρατηγικές για τη μεταχείριση των αποθεμάτων των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Ένα χρόνο μετά, το Μάρτιο του 2018, δημοσιεύτηκε το «συμπλήρωμα», που αφορά στη δημιουργία προβλέψεων ως προληπτικό μέτρο για τη διαχείριση δυνητικά νέων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου η ΕΚΤ κοινοποίησε τις προσδοκίες της, όσον αφορά στις προβλέψεις των αποθεμάτων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Στο σχήμα 2 απεικονίζεται η πτωτική πορεία των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το διάστημα από τον Απρίλιο του 2015 έως το Σεπτέμβριο

του 2022, η οποία φαίνεται να επιταχύνθηκε από τη λήψη των μέτρων το Μάρτιο του 2017. Έτσι, ενώ στο πρώτο τρίμηνο του 2015 το ύψος τους ανήλθε στα €988,94 δις, το τρίτο τρίμηνο του 2022 μειώθηκε στα €348,97 δις.

Σχήμα 3: Δάνεια και προκαταβολές με μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) από το 2ο τρίμηνο του 2015 έως το 3ο τρίμηνο του 2022 (σε δισεκατομμύρια ευρώ) (Πηγή: statista.com)

Οι προσδοκίες που κοινοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συνάδουν με τις κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών τον Οκτώβριο και Δεκέμβριο του 2018. Και στα δύο μάλιστα τονίζεται, αναφορικά με τον πιστωτικό κίνδυνο, η σημασία της καταλληλότητας των προβλέψεων για απώλειες από χορηγήσεις και των προσαρμογών πιστωτικής αποτίμησης, σε σχέση με την ποιότητα των ανοιγμάτων. Γίνεται, επίσης, αναφορά στη διακριτική ευχέρεια των εποπτικών αρχών να ζητούν από ιδρύματα που δεν έχουν την υποχρέωση να λάβουν μέτρα για ΜΕΔ, να προβούν στη λήψη μέτρων, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Για την παρακολούθηση της πορείας των ΜΕΑ στα επιμέρους ιδρύματα, έχουν αναπτυχθεί δείκτες και έχουν τεθεί κριτήρια, που έχουν να κάνουν για παράδειγμα με το ύψος των υπό ρύθμιση ανοιγμάτων, τις εισροές μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, τα ποσοστά κάλυψής τους κ.α. (Τραπεζική Εποπτεία, 2019, σσ. 1-6)

Η τράπεζα της Ελλάδος με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 175/2/29.7.2020 (Θέματα μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων) υιοθέτησε τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, σύμφωνα με την οποία οι σημαντικές τράπεζες διαμορφώνουν τη στρατηγική τους επιλέγοντας ανάμεσα σε διάφορες πρακτικές, όπως την εξωτερική ανάθεση, την πώληση και τη διαδικασία επίλυσης των ΜΕΑ (Τραπεζική Εποπτεία, 2019, σ. 4).

Επιπλέον, στα πλαίσια της προσπάθειας εξεύρεσης λύσεων για τη ρύθμιση ή διευθέτηση καθυστερούμενων οφειλών, θεσπίστηκε ο Κώδικας Δεοντολογίας με το Ν. 4223/2013, που λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαιτερότητες του κάθε οφειλέτη και προβλέπει ειδική μέριμνα για εκείνους που δεν είναι συνεπείς, λόγω οικονομικών δυσχερειών και λόγω προβλημάτων υγείας. Ο κώδικας θέτει με σαφήνεια τις περιπτώσεις υποχρεωτικής έναρξης ή συνέχισης της Διαδικασίας Επίλυσης Καθυστερήσεων (Δ.Ε.Κ.), τον καθορισμό ενός ορίου για την υποχρεωτική έναρξη της Δ.Ε.Κ και την επίσπευση και απλοποίηση των διαδικασιών επίλυσης. (Θέματα μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων)

5.4. Σχέδιο «Ηρακλής»

Το σχέδιο «Ηρακλής» θεσπίστηκε ως ένα μέτρο για την αντιμετώπιση της συσσώρευσης των «κόκκινων δανείων» στους ισολογισμούς των τραπεζών και την εξυγίανσή τους. Προσαρμοσμένο στα πρότυπα του ιταλικού σχεδίου «GACS», το πρόγραμμα πήρε το όνομά του από τον αρχαίο ελληνικό μύθο σχετικά με τον άθλο του Ηρακλή¹. Όπως εκείνος κατάφερε να καθαρίσει την τεράστια ποσότητα κοπριάς από τους στάβλους του Αυγεία, έτσι και αυτό φιλοδοξεί να «καθαρίσει» το ενεργητικό των τραπεζών από το μεγάλο ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Το σχέδιο «Ηρακλής» είναι ένα «πρόγραμμα παροχής κρατικής εγγύησης σε ομολογίες υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior bonds) τιτλοποιημένων δανείων, έναντι προμήθειας που λαμβάνει το Δημόσιο, η οποία υπολογίζεται με όρους αγοράς» και ψηφίστηκε ως νόμος στη βουλή στις 12 Δεκεμβρίου 2019 (Ν. 4649/2019). Σύμφωνα με αυτό, οι τράπεζες που έχουν ενταχθεί μεταβιβάζουν ένα ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ένα Όχημα Ειδικού Σκοπού (SPV), το οποίο εκδίδει ομόλογα τριών κατηγοριών: 1) υψηλής (senior), 2) μεσαίας (mezzanine) και 3) χαμηλής (junior) εξοφλητικής προτεραιότητας και η διαχείρισή τους ανατίθεται σε ανεξάρτητη από το πιστωτικό ίδρυμα εταιρία διαχείρισης απαιτήσεων (servicer). Τα ομόλογα της υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας, όταν αξιολογηθούν τουλάχιστον με βαθμίδα BB⁻, λαμβάνουν την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου και στην αρχή διακρατούνται στην τράπεζα με μηδενική στάθμιση κινδύνου. Τα ομόλογα μεσαίας και χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας διατίθενται απευθείας προς πώληση σε ιδιώτες. Το Δημόσιο, για την εγγύηση που παρέχει, λαμβάνει προμήθεια, η οποία

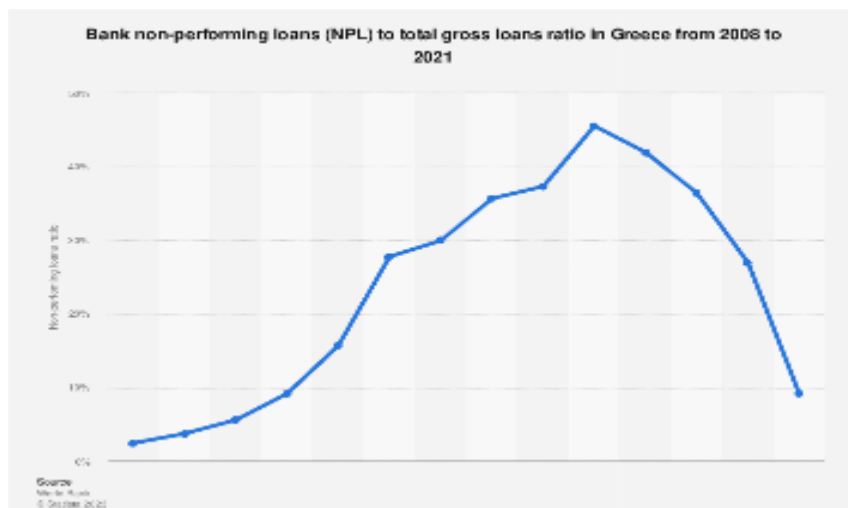
¹ [OHPAKΛHΣ\(ebooks.edu.gr\)](http://OHPAKΛHΣ(ebooks.edu.gr))

υπολογίζεται βάσει των τιμών των CDS (Credit Default Swaps) της Ελληνικής Δημοκρατίας. Η εγγύηση ενεργοποιείται όταν πωληθούν το $50 + 1\%$ των junior ομολογιών και, ενός ικανοποιητικού αριθμού mezzanine ομολόγων σε ιδιώτες επενδυτές. Από τη στιγμή εκείνη, τα τιτλοποιηθέντα δάνεια παύουν να αναγράφονται στον ισολογισμό των τραπεζών και έτσι μειώνεται το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους. Στο πλαίσιο ενός μηχανισμού έγκαιρης προειδοποίησης για τον έλεγχο των καταβολών των τιτλοποιηθέντων απαιτήσεων και την παρακολούθηση πιθανής κατάπτωσης εγγυήσεων, έχει συσταθεί Επιτροπή Παρακολούθησης (Monitoring Committee), με επικεφαλής το Γενικό Διευθυντή του Οργανισμού Διαχείρισης Δημόσιου Χρέους (ΟΔΔΗΧ). Οι servicers αμείβονται βάσει των εισπράξεων από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και πρέπει να λειτουργούν εντός συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων. Διαφορετικά υπάρχουν ποινές, που αντικατοπτρίζονται στις αμοιβές τους.

Ο «Ηρακλής» αποτελεί ένα φιλόδοξο σχέδιο που προσδοκά να επιφέρει σημαντικά οφέλη για τις τράπεζες και την οικονομία. Μέσω της απομάκρυνσης του «προβληματικού» ενεργητικού τους, οι τράπεζες είναι σε θέση να επαναπροσδιορίσουν τον αρχικό τους ρόλο, διοχετεύοντας τους, μέχρι πρότινος δεσμευμένους για προβλέψεις, χρηματικούς πόρους προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις και να προσφέρουν τόνωση στην ελληνική οικονομία. Οι τράπεζες θωρακίζονται έναντι του πιστωτικού κινδύνου, ενισχύουν την κεφαλαιακή τους βάση και αυξάνουν την κερδοφορία τους. Γίνονται περισσότερο ανταγωνιστικές και πιο ελκυστικές στους ξένους επενδυτές ενισχύοντας τη ρευστότητά τους. (Υπουργείο Οικονομικών)

Στο σχέδιο «Ηρακλής», που διήρκεσε από το Δεκέμβριο του 2019 έως και τον Απρίλιο του 2021, συμμετείχαν και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες με τιτλοποιηθέντα δάνεια ύψους περίπου €32 δις (Υπουργείο Οικονομικών). Το σχήμα 4 δείχνει την πτωτική πορεία του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των ακαθάριστων δανείων από το 2008 έως το 2021. Καθοριστική φαίνεται να είναι η εφαρμογή του σχεδίου «Ηρακλής» από το 2019 κι έπειτα. Τον Ιούλιο του 2021 ψηφίστηκε η δεκαοκτάμηνη παράταση του προγράμματος (Ηρακλής II), από τον Απρίλιο του 2021 έως τον Οκτώβριο του 2022, με κύριο στόχο το μονοψήφιο δείκτη ΜΕΔ. Από την εφαρμογή των δύο φάσεων του σχεδίου «Ηρακλή» (Ηρακλής I & II) έχουν τιτλοποιηθεί 48 δις. ευρώ με τις εγγυήσεις του ελληνικού δημοσίου να ανέρχονται σε 18,7 δις. ευρώ. Επίσης, εξετάζεται η εκ νέου παράτασή του, προκειμένου να ενταχθούν

τιτλοποιήσεις που δεν πρόλαβαν να ενταχθούν στα προηγούμενα σχέδια (τιτλοποίηση της Εθνικής Τράπεζας Frontier II αξίας 1 δις. ευρώ, της Τράπεζας Πειραιώς Sunrise III αξίας 500 εκατ. ευρώ και την Solar, αξίας 304 εκατ. ευρώ, που περιλαμβάνει κόκκινα δάνεια και από τις τέσσερις συστημικές τράπεζες). (Παρατείνεται ο «Ηρακλής», 2023)

Σχήμα 4: Δείκτης μη εξυπηρετούμενων τραπεζικών δανείων προς το σύνολο των ακαθάριστων δανείων στην Ελλάδα από το 2008 έως το 2021 (Πηγή: statista.com)

5.5. Δείκτες Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων -Πιστωτική επέκταση- Κεφαλαιακή Επάρκεια πιστωτικών ιδρυμάτων

Η βελτίωση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου το 2022 υπήρξε γεγονός με την περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ). Στο τέλος του έτους το συνολικό απόθεμα των ΜΕΔ ανήλθε σε €13,2 δις παρουσιάζοντας μείωση €5,2 δις ή 28,2% σε σχέση με τα €18,4 δις του προηγούμενου έτους. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα από την κορύφωσή τους το Μάρτιο του 2016 παρουσίασαν συνολική μείωση της τάξης του 87,7%. Η μείωση αυτή οφείλεται, κυρίως, στις διαδικασίες τιτλοποίησης, καθώς και σε πωλήσεις δανείων. Σε μικρότερο βαθμό οφείλεται σε άλλες αιτίες, όπως εισπράξεις και διαγραφές. Η τιτλοποίηση, αν και μεταφέρει το χρέος, δεν το εξαλείφει. Απαραίτητη προϋπόθεση, επομένως, είναι η ομαλή λειτουργία της δευτερογενούς αγοράς που διαχειρίζεται το χρέος. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, σσ. 42-43)

Για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων υπάρχουν ευρέως χρησιμοποιούμενοι δείκτες. Ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ορίζεται ως ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων προς τα δάνεια πριν τις προβλέψεις. Ο δείκτης κάλυψης μη

εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (MEA) είναι το πηλίκο των αναμενόμενων ζημιών απομείωσης δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών στο αποσβεσμένο κόστος προς τα MEA. Επίσης, το κόστος του πιστωτικού κινδύνου ορίζεται ως λόγος των προβλέψεων προς δάνεια και απαιτήσεις κατά πελατών. (ΠΕΙΡΑΙΩΣ FINANCIAL HOLDINGS, 2023, σσ. 21,23,26) Ο δείκτης κάλυψης MEA δείχνει τον όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων που καλύπτεται από προβλέψεις και το κόστος πιστωτικού κινδύνου προσδιορίζει το ετήσιο κόστος δημιουργίας αυτών των προβλέψεων. Και οι δύο δείχνουν την ικανότητα του πιστωτικού ιδρύματος να προστατευθεί από τις μελλοντικές ζημίες του χαρτοφυλακίου χορηγήσεών του. (How is a bank's credit quality measured?)

Τα πιστωτικά ανοίγματα των τραπεζών ταξινομούνται σε τρία στάδια, κάθε ένα από τα οποία αντανακλά το βαθμό του πιστωτικού κινδύνου. Στο πρώτο στάδιο εντάσσονται τα ανοίγματα με μικρό πιστωτικό κίνδυνο. Στο δεύτερο περιλαμβάνονται ανοίγματα για τα οποία υπάρχει μια έγκαιρη προειδοποίηση για αύξηση του πιστωτικού κινδύνου και κάποιου είδους απομείωση και το τρίτο στάδιο περιλαμβάνει μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, λόγω αθέτησης. (National Bank of Greece, 2023, σσ. 268-270)

Για το 2022 ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανήλθε σε 8,7% από 12,8% στο τέλος του 2021. Παρά τη μείωση, ο δείκτης παραμένει υψηλός σε σχέση με το ποσοστό του ευρωπαϊκού μέσου όρου, που το Δεκέμβρη του 2022 ήταν 1,8%. Η σημαντική αυτή μείωση αντανακλά την επίτευξη του στόχου των τεσσάρων συστημικών τραπεζών για μονοψήφιο ποσοστό δείκτη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (MEA) το Δεκέμβρη του 2022 ανήλθε σε 45,3% από 42,1% στο τέλος του 2021. Αυτό οφείλεται στις μειωμένες προβλέψεις των τραπεζών για την κάλυψη των MEA από €7,7 δις στο τέλος του 2021 σε €6 δις ως το τέλος του 2022 εξαιτίας των συναλλαγών τιτλοποίησης και πώλησης ΜΕΔ. Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος του δείκτη ήταν μικρότερος (43,4%), πράγμα που οφείλεται στη μεγαλύτερη μείωση του παρονομαστή (μείωση MEA) έναντι του αριθμητή (προβλέψεις). Το κόστος πιστωτικού κινδύνου ανήλθε το τέταρτο τρίμηνο του 2022 στο 1,1% από 5,7% το τέταρτο τρίμηνο του 2021. Καθ' όλη τη διάρκεια του 2022 υπήρξαν €2,5 δις εξυπηρετούμενα δάνεια που χαρακτηρίστηκαν μη εξυπηρετούμενα. Από την άλλη, οι ροές από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς τα εξυπηρετούμενα ανήλθαν στα €2,4 δις με τις καθαρές ροές προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια να διαμορφώνονται στα € 110 εκ. Ειδικότερα, σημαντικό ποσοστό καθαρών

ροών προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια σημειώθηκε το β' τρίμηνο του 2022 (€155 εκ.), ενώ στα υπόλοιπα τρίμηνα υπήρξε οριακά αρνητική τάση.

Όσον αφορά στην πιστωτική επέκταση των πιστωτικών ιδρυμάτων, το απόθεμα των εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκε κατά 10,2%. Η αύξηση αυτή προήλθε, κυρίως, από το χαρτοφυλάκιο των επιχειρηματικών δανείων που αυξήθηκε κατά 15,4%, ενόψει και της αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ).

Στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο τα μεγαλύτερα ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) παρουσιάζουν οι μικρομεσαίες και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, σσ. 42-52)

Η κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκε σημαντικά. Ο δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 εμφανίζεται αυξημένος στο 14,5% και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου στο 17,5% το Δεκέμβρη του 2022. Ωστόσο, είναι μικρότεροι του μέσου όρου των πιστωτικών ιδρυμάτων υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που ήταν αντίστοιχα 15,5% και 19,4% το Δεκέμβρη του 2022. Το σταθμισμένο ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ενεργητικό αυξήθηκε κατά 1,7% το 2022 και αποτελεί το 89% του συνολικού σταθμισμένου ενεργητικού, καθώς η χορήγηση πίστωσης αποτελεί την κατεξοχήν δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, σσ. 74-75)

Στα επόμενα, παρατίθενται στοιχεία που αφορούν στον πιστωτικό κίνδυνο για καθεμία εκ των τεσσάρων συστημικών τραπεζών στην Ελλάδα σε επίπεδο ομίλων για το έτος 2022, ήτοι: 1) η Εθνική Τράπεζα, 2) η Eurobank 3) η Alpha Bank και 4) η τράπεζα Πειραιώς.

5.5.1. Όμιλος Εθνικής Τράπεζας

Η Εθνική Τράπεζα σε επίπεδο ομίλου αναγνωρίζει τον πιστωτικό κίνδυνο ως τον σημαντικότερο κίνδυνο για τα κεφάλαια και μέσω της Διεύθυνσης Ελέγχου Πιστωτικού Κινδύνου της («ΔΕΠΚΤ&Ο»), τον αξιολογεί και τον διαχειρίζεται σύμφωνα με το πλαίσιο κουλτούρας κινδύνων που έχει διαμορφώσει. Διαθέτει εξειδικευμένα μοντέλα εκτίμησης των μεταβλητών πιστωτικού κινδύνου και προσανατολίζεται στην εφαρμογή πιο εξειδικευμένων υποδειγμάτων στο μέλλον για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. (Εθνική Τράπεζα, 2023, σσ. 69-70,76)

Για την εκτίμηση της απαιτούμενης κεφαλαιακής επάρκειας, ο όμιλος της τράπεζας χρησιμοποιεί την τυποποιημένη προσέγγιση (Standardised Approach) (National Bank Of Greece, 2022, σ. 70). Το συνολικό σταθμισμένο ενεργητικό (RWA) αναλύεται σε 85,6% σταθμισμένο ενεργητικό πιστωτικού κινδύνου (συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου αντισυμβαλλομένου), 5,7% σταθμισμένο ενεργητικό κινδύνου αγοράς και 8,7% σταθμισμένου ενεργητικού λειτουργικού κινδύνου. Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, το σταθμισμένο ενεργητικό που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο (εξαιρουμένου του κινδύνου του αντισυμβαλλομένου) το τελευταίο τρίμηνο του 2022 ανήλθε σε €30.564 εκ., σημειώνοντας άνοδο κατά €706 εκ. από το προηγούμενο τρίμηνο του 2022. Αυτό οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση του εταιρικού χαρτοφυλακίου και σε νέες χορηγήσεις σε θυγατρικές εταιρίες. Το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο ανήλθε στα €2.445 εκ. (National Bank Of Greece, 2022, p. 46)

Πίνακας 1: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWAs (Πηγή: Pillar III Disclosures on a consolidated basis December 2022, National Bank of Greece, 2022, p. 46)

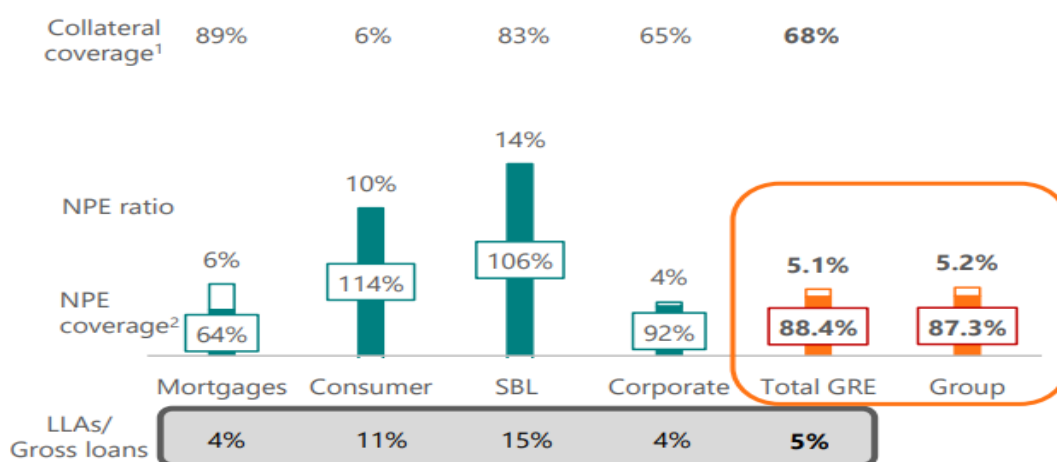
Overview of RWAs		RWAs		Minimum Capital Requirements
		31.12.22	30.09.22	31.12.22
1	Credit risk (excluding CCR)	30,564	29,858	2,445
2	Of which the standardised approach	30,564	29,858	2,445
3	Of which the foundation IRB (FIRB) approach			
4	Of which: slotting approach			
EU 4a	Of which: equities under the simple riskweighted approach			
5	Of which the advanced IRB (AIRB) approach			
6	Counterparty credit risk – CCR	683	524	55
7	Of which the standardised approach	459	321	37
8	Of which internal model method (IMM)	0	0	
EU 8a	Of which exposures to a CCP	8	10	1
EU 8b	Of which credit valuation adjustment-CVA	215	192	17
9	Of which other CCR	1	1	0

Ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (CET1) διαμορφώθηκε στο 16,6% και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας στο 17,7%.

Το δανειακό χαρτοφυλάκιο βελτίωσε την ποιότητά του, καθώς το ύψος των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (MEA) ανήλθε σε €1,8 δισ. στο τέλος του 2022 επιτυγχάνοντας μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος του 2021 της τάξης των €0,5 δισ. Η μείωση αυτή οφείλεται, κυρίως, σε διαγραφές και μη οργανικές ενέργειες. Τέτοιου είδους ενέργειες αφορούν στις τιτλοποιήσεις που έλαβαν χώρα και συγκεκριμένα στην αποαναγνώριση του Project «Frontier» και την ταξινόμηση του Project «Frontier II» ως διακρατούμενο προς πώληση στα πλαίσια του σχεδίου «Ηρακλής II», που αντιπροσωπεύει λογιστική αξία προ προβλέψεων περίπου €1.0 δισ.

και αποτελείται κυρίως από εξασφαλισμένα δάνεια επιχειρήσεων, καθώς και στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια. Η τράπεζα, επίσης, αποφάσισε, για τη βελτίωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου της, την πώληση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων χρηματοδοτικών μισθώσεων μέσω του Project «Pronto», και της τιτλοποίησης του χαρτοφυλακίου εξασφαλισμένων δανείων μικρομεσαίων επιχειρήσεων με κοινή τιτλοποίηση με άλλα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο του προγράμματος Ηρακλής (Project «Solar»).

Έτσι, ο δείκτης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων εμφανίστηκε μειωμένος σε 5,2% στο τέλος του 2022, έναντι 7,0% το Δεκέμβρη του 2021. Επίσης, ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων εμφανίζεται αυξημένος από 77,2% το Δεκέμβρη του 2021 σε 87,3% το Δεκέμβρη του 2022 (Σχήμα 5). Ο υψηλός δείκτης κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και οι αρνητικές ροές των ΜΕΑ (Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα) συνετέλεσαν στη μείωση του κόστους πιστωτικού κινδύνου το 2022 σε 70 μ.β. από 98 μ.β. το 2021. Οι προβλέψεις δανείων, επίσης, μειώθηκαν το 2022 σε €217 εκ. έναντι €273 εκ. το 2021 στο γενικότερο πλαίσιο βελτίωσης των μακροοικονομικών μεγεθών. (Εθνική Τράπεζα, 2023, σσ. 17,38)

Σχήμα 5: Εγχώριος δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (ΜΕΑ) και δείκτης κάλυψης ΜΕΑ/4Q22 (Πηγή: National Bank of Greece FY22 Financial Results, 2023, p. 28)

Η τράπεζα ενίσχυσε την πιστωτική της επέκταση σε σχέση με το προηγούμενο έτος και τα εξυπηρετούμενα δάνεια στην Ελλάδα ανήλθαν σε €27,7 δις, παρουσιάζοντας αύξηση €2,5 δις ή 10% σε ετήσια βάση. Η αύξηση αυτή οφείλεται, κυρίως, σε χορηγήσεις προς επιχειρήσεις (σχήμα 6). (National Bank of Greece, 2023, p. 22)

Σχήμα 6: Εξέλιξη των ελληνικών δανείων/εξυπηρετούμενα δάνεια (€ δις)(Πηγή: National Bank of Greece FY22 Financial Results, 2023, p. 22)

Στον πίνακα 2 το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων το Δεκέμβριο του 2022 διαμορφώνεται στα €1.793 εκ., από τα οποία τα €638 εκ. αποτελούν νέες εισροές μη εξυπηρετούμενων δανείων, τις οποίες, όμως, υπερκαλύπτουν οι εκροές από τις μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (National Bank Of Greece, 2022, σ. 67).

Πίνακας 2: Ανάλυση ροών μη εξυπηρετούμενων δανείων και διαγραφών (Πηγή: Pillar III Disclosures on a consolidated basis December 2022, National Bank Of Greece, 2022, σελ. 67)

		a
		Gross carrying amount
1	Initial stock of non-performing loans and advances, Dec 31, 2021	2,294
2	Inflows to non-performing portfolios	638
3	Outflows from non-performing portfolios	(1,139)
4	Outflows due to write-offs	(212)
5	Outflow due to other situations	(927)
6	Final stock of non-performing loans and advances, Dec 31, 2022	1,793

5.5.2. Όμιλος Eurobank S.A.

Για την εκτίμηση της απαιτούμενης κεφαλαιακής του επάρκειας ο όμιλος της τράπεζας χρησιμοποιεί την τυποποιημένη προσέγγιση (Standardised Approach) (μέχρι το 10% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού) και τη βασική μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων (Foundation Internal Ratings Based Approach). Όπως φαίνεται στον πίνακα 3, το σταθμισμένο ενεργητικό, που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο (εξαιρουμένου του κινδύνου του αντισυμβαλλόμενου), στις 31 Δεκεμβρίου του 2022 ανήλθε σε €29.506 εκ., σημειώνοντας άνοδο κατά €2.413 εκ. από το

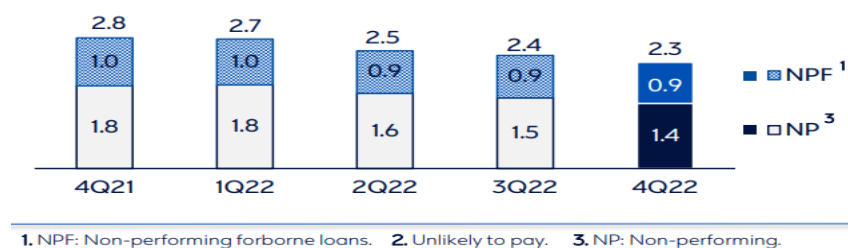
προηγούμενο έτος. Το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο ανήλθε στα €2.360 εκ. (EUROBANK S.A., 2022, pp. 13,26)

Πίνακας 3: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWEAs (Πηγή: EUROBANK S.A., 2022, σ. 26)

	Risk weighted exposure amounts (RWEAs)			Total own funds requirements
	31 December 2022 ⁽¹⁾	31 December 2022	31 December 2021 ⁽¹⁾	31 December 2022
	€ million	€ million	€ million	€ million
Credit risk (excluding CCR)	29,506	29,506	27,093	2,360
Of which the standardised approach	10,105	10,105	9,977	808
Of which the foundation IRB (FIRB) approach	6,670	6,670	5,634	534
Of which: slotting approach	3,404	3,404	2,879	272
Of which: equities under the simple riskweighted approach	5,171	5,171	4,015	414
Of which the advanced IRB (AIRB) approach	4,156	4,156	4,588	332
Counterparty credit risk - CCR	425	425	453	34
Of which the standardised approach	167	167	249	13
Of which internal model method (IMM)	-	-	-	-
Of which exposures to a CCP	16	16	11	1
Of which credit valuation adjustment - CVA	137	137	106	11
Of which other CCR	105	105	87	8

Ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (CET1) διαμορφώθηκε στο 16% και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας στο 19%, παρουσιάζοντας αύξηση έναντι του 2021 κατά 2,9% (EUROBANK, 2023, p. 7).

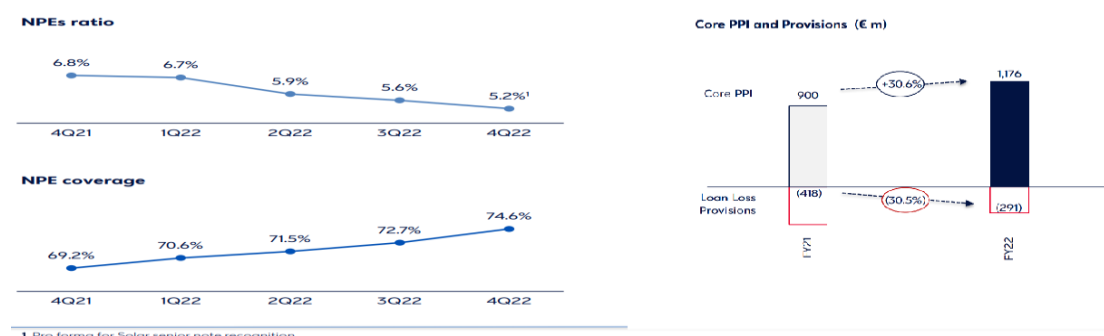
Το δανειακό χαρτοφυλάκιο βελτίωσε την ποιότητά του, καθώς το ύψος των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (MEA) ανήλθε σε €2,3 δισ. στο τέλος του 2022 επιτυγχάνοντας μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος του 2021 της τάξης των €0,5 δισ. (σχήμα 7) (EUROBANK, 2023, p. 54). Η μείωση αυτή επήλθε, κυρίως, μετά την ταξινόμηση του δανειακού χαρτοφυλακίου του project «Solar» ως κατεχόμενου προς πώληση στα πλαίσια του σχεδίου «Ηρακλής II», που την 31 Δεκεμβρίου 2022 η λογιστική αξία του δανειακού χαρτοφυλακίου ανήλθε σε €69 εκ., καθώς και σε άλλες ενέργειες.

Σχήμα 7: Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs) (€ δισ) (Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation, 2023, p. 54)

Έτσι, όπως φαίνεται και στα διαγράμματα του σχήματος 8, ο δείκτης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων εμφανίστηκε μειωμένος σε 5,2% στο τέλος του 2022, έναντι 6,8% το Δεκέμβρη του 2021. Επίσης, ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων εμφανίστηκε αυξημένος από 69,2% το Δεκέμβρη του 2021 σε 74,6% το

Δεκέμβρη του 2022. Οι προβλέψεις δανείων (ζημιές) ανήλθαν σε €291εκ. έναντι €418 εκ. το 2021. (EUROBANK, 2023, pp. 30,31) Το κόστος πιστωτικού κινδύνου διαμορφώθηκε στις 72 μονάδες βάσης το 2022 (EUROBANK, 2023, σ. 9).

Σχήμα 8: Δείκτης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και προβλέψεις δανείων (Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation, 2023, p.30-31)

Η τράπεζα ενίσχυσε την πιστωτική της επέκταση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αυξάνοντας τις χορηγήσεις της, κυρίως προς επιχειρήσεις, κατά €3,3 δισ. (EUROBANK, 2023, σ. 9). Τα συνολικά υπόλοιπα χορηγήσεων (προ προβλέψεων) διαμορφώθηκαν σε €43,5 δισ. στο τέλος Δεκεμβρίου. Από αυτά, όπως προκύπτει από τον πίνακα 4, τα επιχειρηματικά δάνεια ανήλθαν σε €25,041 δισ., που σημείωσαν και τη μεγαλύτερη αύξηση, τα στεγαστικά σε €10,2 δισ. και τα καταναλωτικά σε €3,354 δισ. (EUROBANK, 2023, σ. 80)

Πίνακας 4: Ενοποιημένα τριμηνιαία οικονομικά στοιχεία-Ισολογισμός(Πηγή: EUROBANK HOLDINGS FY2022 results - Powerpoint presentation, 2023, p.80)

(€ m)	4Q22	3Q22	2Q22	1Q22	4Q21
Consumer Loans	3,354	3,352	3,372	3,281	3,241
Mortgages	10,204	10,265	10,173	10,091	10,097
Household Loans	13,558	13,617	13,544	13,372	13,337
Small Business Loans	3,842	3,822	3,858	3,765	3,752
Corporate Loans	21,199	20,860	19,896	18,975	18,604
Business Loans	25,041	24,683	23,754	22,741	22,356
Senior notes	4,901	4,838	4,975	5,044	5,106
Total Gross Loans	43,450	43,106	42,266	41,187	40,839
Total Deposits	57,239	55,696	53,996	52,449	53,168
Total Assets	81,460	83,438	80,180	77,221	77,852

Στον πίνακα 5, το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων το Δεκέμβρη του 2022 διαμορφώνεται στα €1.863 εκ., από τα οποία τα €686 εκ. αποτελούν νέες εισροές μη εξυπηρετούμενων δανείων, τις οποίες, όμως, υπερκαλύπτουν οι εκροές από τις μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (EUROBANK S.A., 2022, p. 40).

Πίνακας 5: Μεταβολές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (Πηγή: EUROBANK S.A PILLAR 3 REPORT EUROBANK S.A. 31 DECEMBER 2022., 2022, p.40)

	31 December 2022
	Gross carrying amount € million
Initial stock of non-performing loans and advances	2,429
Inflows to non-performing portfolios	686
Outflows from non-performing portfolios	(1,252)
Outflows due to write-offs	(262)
Outflow due to other situations	(990)
Final stock of non-performing loans and advances	1,863

⁽⁴⁾ It represents mainly the outflow: i) to performing portfolio (mainly retail) ii) due to loan repayment, partial or total iii) of loans that have been reclassified as held for sale during the year.

5.5.3. Όμιλος ALPHA BANK

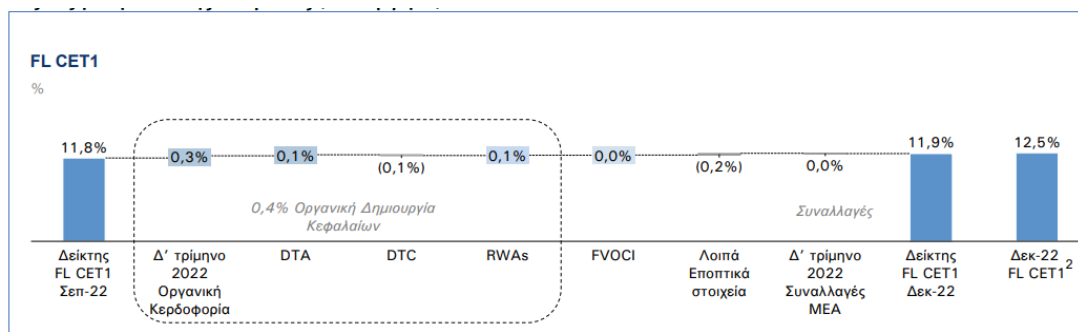
Για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων αναφορικά με τον πιστωτικό κίνδυνο, ο όμιλος της ALPHA BANK χρησιμοποιεί την τυποποιημένη προσέγγιση (Standardised Approach). Η προηγμένη μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων (Advanced Internal Ratings Based Approach) χρησιμοποιείται για την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών εξασφαλίσεων. Όπως φαίνεται στον πίνακα 6, το σταθμισμένο ενεργητικό που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο (εξαιρουμένου του κινδύνου του αντισυμβαλλόμενου) το τελευταίο τρίμηνο του 2022 ανήλθε σε €30.234 εκ., σημειώνοντας μείωση κατά €258 εκ. από το προηγούμενο τρίμηνο του 2022. Το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο ανήλθε στα €2.419 εκ. (Alpha Services and Holdings S.A, 2022, σ. 48)

Πίνακας 6: Επισκόπηση των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού (RWEAs) ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο στις 31.12.2022 (Πηγή: Alpha Services and Holdings S.A, 2022, Pillar III Disclosures, Report for December 31, 2022, p.48)

(Amounts in millions of Euro)

		Risk weighted exposure amounts (RWEAs)		Total own funds requirements
		a	b	c
		31.12.2022	30.9.2022	31.12.2022
1	Credit risk (excluding CCR)	30,234	30,492	2,419
2	Of which the standardised approach	30,234	30,492	2,419
3	Of which the foundation IRB (FIRB) approach			
4	Of which slotting approach			-
EU 4a	Of which equities under the simple riskweighted approach			-
5	Of which the advanced IRB (AIRB) approach	-	-	-
6	Counterparty credit risk - CCR	255	203	20
7	Of which the standardised approach	139	116	11
8	Of which internal model method (IMM)	-	-	-
EU 8a	Of which exposures to a CCP	4	4	0
EU 8b	Of which credit valuation adjustment - CVA	112	83	9
9	Of which other CCR	0	0	0

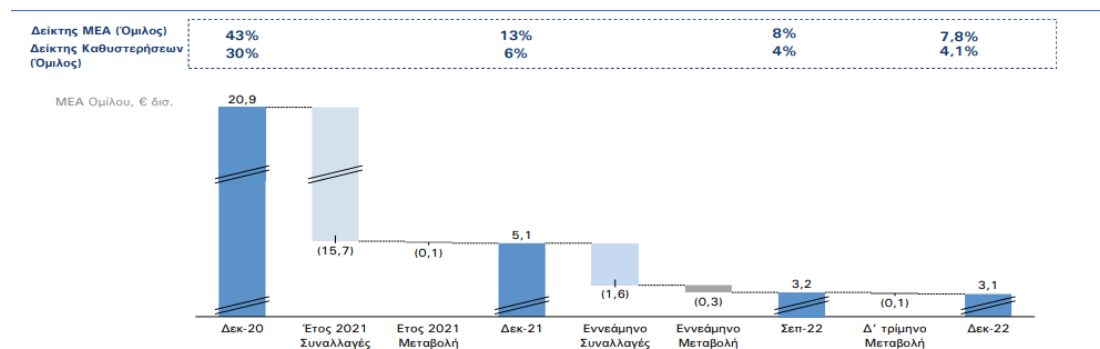
Ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (CET1), με πλήρη εφαρμογή της Βασιλείας III (FL CET1), όπως φαίνεται και στο σχήμα 9, διαμορφώθηκε στο 12,5%.

Σχήμα 9: Εξέλιξη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ανά τρίμηνο) (Πηγή: Alpha Services and Holdings, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.11)

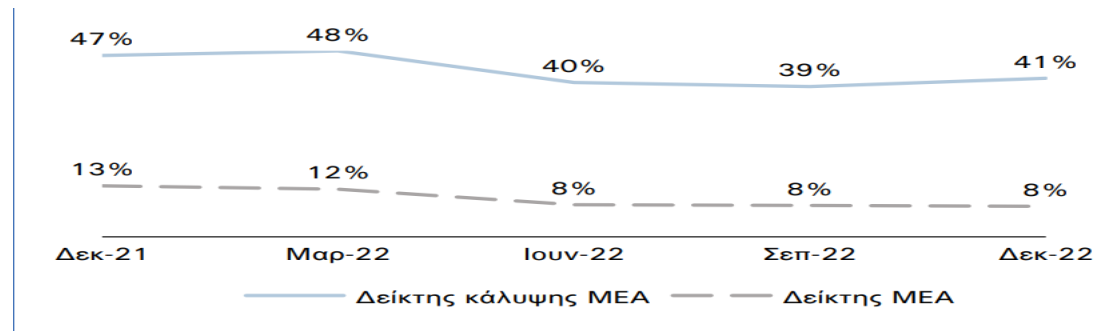
Ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας διαμορφώθηκε στο 16,8%. (Alpha Services and Holdings, 2022, σ. 11)

Το δανειακό χαρτοφυλάκιο βελτίωσε την ποιότητά του, καθώς το ύψος των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (MEA) ανήλθε σε €3,1 δισ. στο τέλος του 2022 επιτυγχάνοντας μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος του 2021 της τάξης των 2 δις (1,6 δις ευρώ ως αποτέλεσμα των συναλλαγών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και 0,4 δις ευρώ από αρνητικό οργανικό σχηματισμό) (σχήμα 10). Ο όμιλος της Alpha Bank, στην προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας του ενεργητικού του και της μείωσης του κινδύνου, έχει προβεί επιτυχώς στην ολοκλήρωση συναλλαγών τιτλοποίησης. Μία από αυτές, το «Project Galaxy», αποτέλεσε τη μεγαλύτερη τιτλοποίηση μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στην Ελλάδα και τη δεύτερη μεγαλύτερη στην Ευρώπη, ύψους περίπου 14,2 δισ. ευρώ και αφορά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα τόσο λιανικής όσο και χονδρικής. (Alpha Services and Holdings S.A, 2022, σ. 19)

Σχήμα 10: Μεταβολή MEA (Όμιλος) (Πηγή: Alpha Services and Holdings, 2022, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.10)

Έτσι, ο δείκτης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων εμφανίστηκε μειωμένος σε 7,8% στο τέλος του 2022, έναντι 13% το Δεκέμβρη του 2021 (σχήμα 11). Επίσης, ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανήλθε σε 41% το Δεκέμβρη του 2022 έναντι 47% το Δεκέμβρη του 2021. (Alpha Services and Holdings, 2022, σ. 10)

Σχήμα 11: Δείκτες & ποσοστά κάλυψης MEA (Πηγή: Alpha Services and Holdings, 2022, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου, 2022, p.10)

Το κόστος πιστωτικού κινδύνου (μη συμπεριλαμβανομένων τις συναλλαγές μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων), ανήλθε σε 76 μονάδες βάσης (Alpha Services and Holdings, 2022, p. 8). Οι προβλέψεις/ζημιές απομείωσης για την κάλυψη πιστωτικού κινδύνου και συναφή έξοδα δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών ανήλθαν στις €560.590 εκ. (πίνακας 7) (Alpha bank, 2023, σ. 153).

Πίνακας 7: Ζημιές απομείωσης, προβλέψεις για την κάλυψη πιστωτικού κινδύνου και συναφή έξοδα δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών (Πηγή: Alpha bank, Ετήσια Οικονομική Έκθεση, Χρήσης 2022 (Σύμφωνα με το Ν. 3556/2007), 2023, p.154)

	Από 1 Ιανουαρίου έως 31.12.2022	Από 17 Απριλίου έως 31.12.2021
Ζημιές απομείωσης δανείων	481.418	504.546
Ζημιές απομείωσης απαιτήσεων κατά πελατών	(3.208)	151
Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου των εγγυητικών επιστολών, ενέγγυων πιστώσεων και μη εκταμειωθείσών δανειακών δεσμεύσεων (σημείωση 33)	(2.196)	(54.262)
(Κέρδη) / Ζημιές από τροποποίηση των συμβατικών όρων δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών	17.658	12.632
Εισπράξεις από διαγραφές απαιτήσεις	(17.194)	(12.210)
Έξοδα διαχείρισης δανείων	63.732	43.088
Ζημιές απομείωσης λοιπών στοιχείων του ενεργητικού	530	2.544
Έξοδα προμήθειας χρηματοοικονομικής εγγύησης πιστωτικής προστασίας	19.850	588
Σύνολο	560.590	497.077

Η τράπεζα ενίσχυσε την πιστωτική της επέκταση (η καθαρή πιστωτική επέκταση προς επιχειρήσεις φτάνει τα €2,6 δις) σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αυξάνοντας το χαρτοφυλάκιο Εξυπηρετούμενων Δανείων κατά 10% σε ετήσια βάση. Αυτό οφείλεται στην αύξηση των επιχειρηματικών δανείων στην Ελλάδα κατά 17% και των διεθνών δραστηριοτήτων του ομίλου κατά 9%. Αντίθετα, τα δάνεια ιδιωτών μειώθηκαν κατά 5%. (Alpha Services and Holdings, 2022, σσ. 4, 9)

Στον πίνακα 8, το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων το Δεκέμβρη του 2022 διαμορφώνεται στα €3.186 εκ., από τα οποία τα €1.324 εκ.

αποτελούν νέες εισροές μη εξυπηρετούμενων δανείων, τις οποίες, όμως, υπερκαλύπτουν οι εκροές από τις μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (Alpha Services and Holdings S.A, 2022, σ. 105).

Πίνακας 8: Αλλαγές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (ποσά σε εκατ. ευρώ) (Πηγή: Alpha Services and Holdings S.A, Pillar III Disclosures, Report for December 31, 2022, p.105)

		a
		Gross carrying amount
010	Initial stock of non-performing loans and advances	5,190
020	Inflows to non-performing portfolios	1,324
030	Outflows from non-performing portfolios	(3,328)
040	Outflow to performing portfolio	(912)
050	Outflow due to loan repayment, partial or total	(268)
060	Outflow due to collateral liquidations	(4)
070	Outflow due to taking possession of collateral	(5)
080	Outflow due to sale of instruments	(5)
090	Outflow due to risk transfers	-
100	Outflows due to write-offs	(297)
110	Outflow due to other situations	(35)
120	Outflow due to reclassification as held for sale	(1,803)
130	Final stock of non-performing loans and advances	3,186

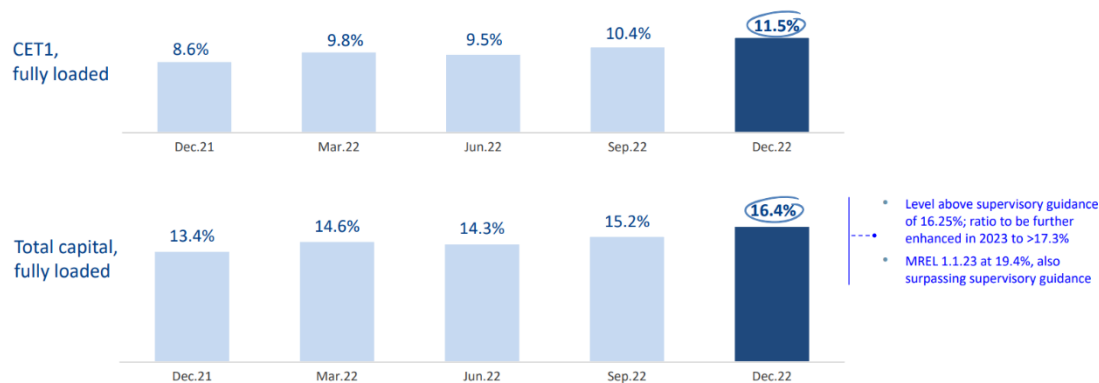
5.5.4. Όμιλος Τράπεζας Πειραιώς

Ο όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς χρησιμοποιεί την τυποποιημένη προσέγγιση (Standardised Approach) για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων που σχετίζονται με τον πιστωτικό κίνδυνο (Piraeus Financial Holdings, 2022, σ. 26). Το συνολικό σταθμισμένο ενεργητικό (RWA) αναλύεται σε 85,1% σταθμισμένο ενεργητικό πιστωτικού κινδύνου, 0,6% σταθμισμένο ενεργητικό κινδύνου αγοράς, 5,0% σταθμισμένο ενεργητικό κινδύνου τιτλοποίησης και 8,2% σταθμισμένο ενεργητικό λειτουργικού κινδύνου. Η συνολική μείωση των RWA κατά 0,3 δισ. ευρώ μεταξύ 2021 και 2022 οφείλεται, κυρίως, στη μείωση των πιστωτικών RWA. (Piraeus Financial Holdings, 2022, σ. 27) Το σταθμισμένο ενεργητικό που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο (εξαιρουμένου του κινδύνου του αντισυμβαλλόμενου), όπως φαίνεται στον πίνακα 9, το τελευταίο τρίμηνο του 2022 ανήλθε σε €26.979.458 εκ., σημειώνοντας μείωση κατά €1,5 δις σε ετήσια βάση. Αυτό οφείλεται, κυρίως, σε πρωτοβουλίες βελτιστοποίησης της διαχείρισης κεφαλαίου. Το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο που αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο ανήλθε στα € 2.158.357 εκ. (Piraeus Financial Holdings, 2022, σ. 27)

Πίνακας 9: Επισκόπηση σταθμισμένου ενεργητικού πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου-RWA (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Capital Adequacy and Risk Management, Regulatory Disclosures on a Consolidated Basis, for the Year 2022 (Pillar III), 2022, p. 27)

(€ 000's)		a	b	c
		Total risk exposure amounts		Total own funds
		2022	2021	2022
1	Credit risk (excluding CCR)	26,979,458	28,494,087	2,158,357
2	Of which the standardized approach	26,979,458	28,494,087	2,158,357
3	Of which the Foundation IRB (F-IRB) approach			
4	Of which slotting approach			
EU 4a	Of which equities under the simple risk weighted approach			
5	Of which the Advanced IRB (A-IRB) approach			
6	CCR	177,085	150,420	14,167
7	Of which the standardized approach	135,525	110,467	10,842
8	Of which internal model method (IMM)			
EU 8a	Of which exposures to a CCP	3,824	18,889	306
EU 8b	Of which credit valuation adjustment – CVA	30,814	9,958	2,465
9	Of which other CCR	6,922	11,106	554

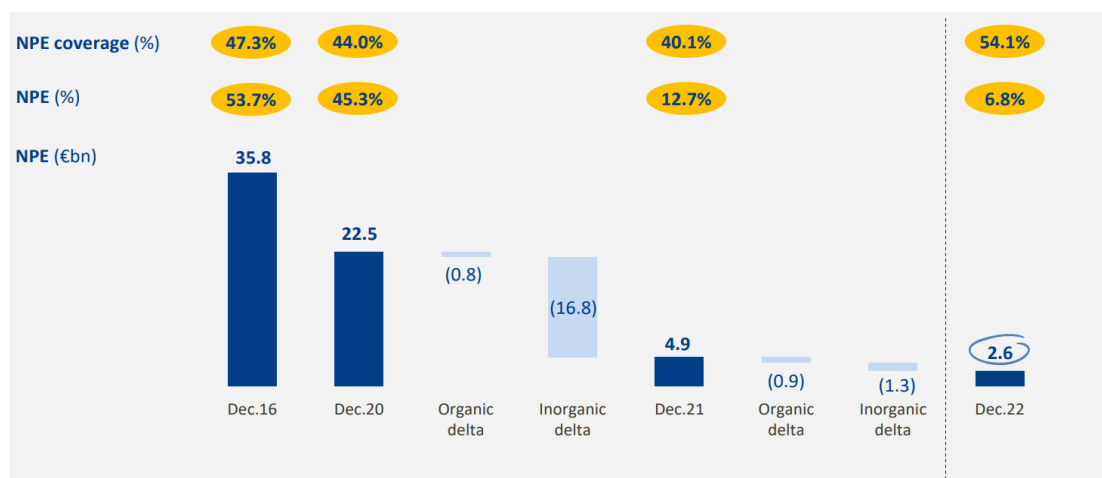
Ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (CET1) διαμορφώθηκε στο 11,5% και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας στο 16,4% (σχήμα 12) (Piraeus Financial Holding, 2023, p. 8).

Σχήμα 12: Πορεία Δεικτών Κάλυψης Κεφαλαίων % (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, Financial Results, 24 February 2023, p.8)

Το δανειακό χαρτοφυλάκιο βελτίωσε την ποιότητά του, καθώς το ύψος των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (ΜΕΑ) ανήλθε σε €2,6 δις στο τέλος του 2022 επιτυγχάνοντας σημαντική μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος του 2021 (€4,9 δις) της τάξης των €2,3 δις (σχήμα 13). Η μείωση αυτή οφείλεται στο πλάνο εξυγίανσης του Ομίλου και σε οργανική μείωση. Οι μη οργανικές μειώσεις αφορούν, κυρίως, τις

τιτλοποιήσεις Sunrise 3 ύψους €0.5 δις και Solar ύψους €0.3 δις. Η οργανική μείωση αφορά στην αποαναγνώριση ενός χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ύψους €0,4 δις. (Piraeus Financial Holding, 2023, σ. 39)

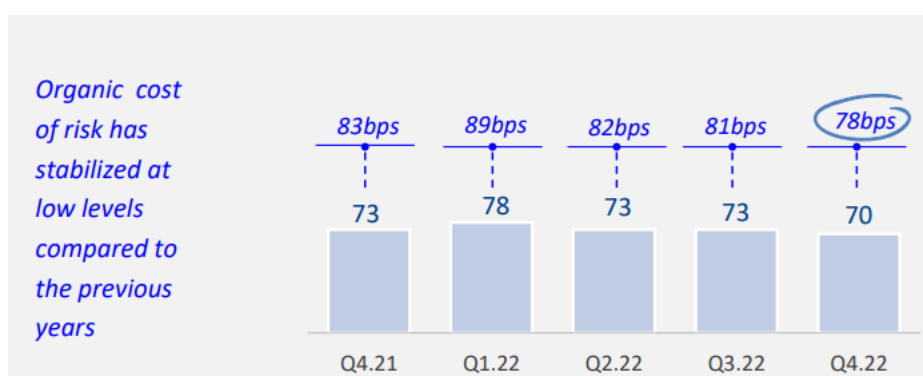

Note: 2022 inorganic delta includes Sunrise 3 and Solar NPE securitizations of €0.5bn and €0.3bn GBV, classified as held for sale in Q2.22 plus €0.4bn NPE ticket derecognition in Q4

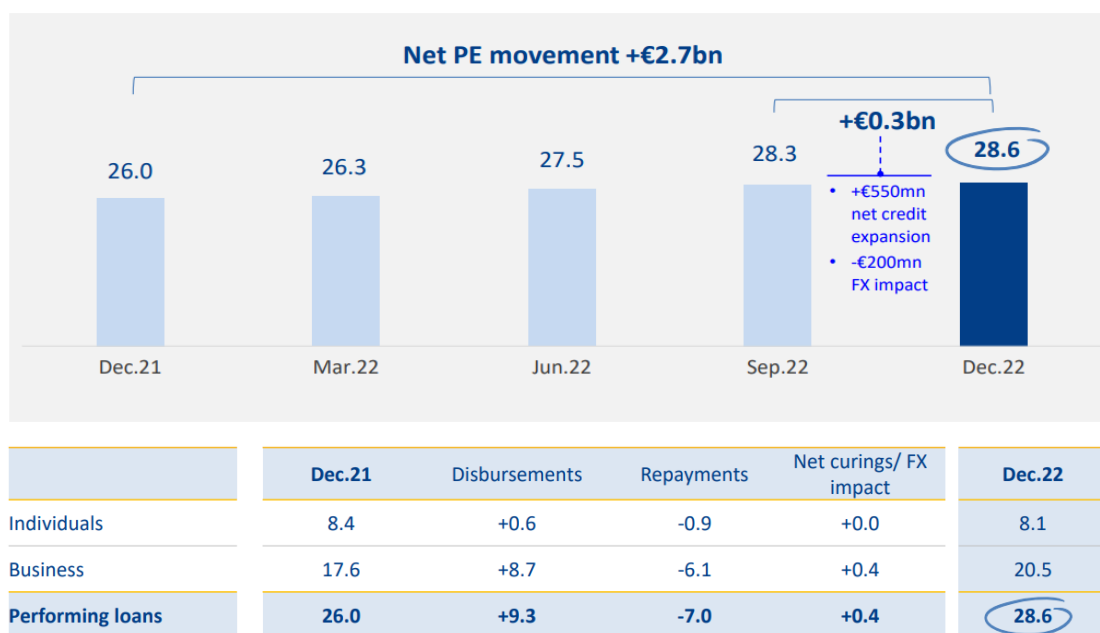
Σχήμα 13: Εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων του ομίλου (δισ. ευρώ) (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, Financial Results, 24 February 2023, p.39)

Έτσι, ο δείκτης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων εμφανίστηκε μειωμένος σε 6,8% στο τέλος του 2022, έναντι 12,7% το Δεκέμβρη του 2021. Επίσης, ο δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων εμφανίστηκε αυξημένος από 40,1% το Δεκέμβρη του 2021 σε 54,1% το Δεκέμβρη του 2022. Το κόστος πιστωτικού κινδύνου το 2022 διαμορφώθηκε σε 78 μ.β. από 83 μ.β. το 2021 (πίνακας 10). (Piraeus Financial Holding, 2023, σ. 29)

Πίνακας 10: Κόστος κινδύνου, οργανικό (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, Financial Results, 24 February 2023, p.29)

Η τράπεζα ενίσχυσε την πιστωτική της επέκταση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (σχήμα 14), με το χαρτοφυλάκιο εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων να ανέρχεται στα €28,6 δις το 2022, με αύξηση €2,7 δις. Η αύξηση αυτή οφείλεται, κυρίως, σε χορηγήσεις προς επιχειρήσεις. (Piraeus Financial Holding, 2023, σ. 32)

Σχήμα 14: Μεταβολή εξυπηρετούμενων δανείων (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, Financial Results, 24 February 2023, p. 32)

Το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων στο τέλος του 2022 διαμορφώνεται στα €2.624.316 εκ., από τα οποία τα €455.194 εκ. αποτελούν νέες εισροές μη εξυπηρετούμενων δανείων, τις οποίες, όμως, υπερκαλύπτουν οι εκροές από τις μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις (πίνακας 11) (Piraeus Financial Holdings, 2022, σ. 55).

Πίνακας 11: Αλλαγές στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων και χορηγήσεων (ποσά σε εκατ. ευρώ) (Πηγή: Piraeus Financial Holdings, Capital Adequacy and Risk Management, Regulatory Disclosures on a Consolidated Basis, for the Year 2022 (Pillar III), 2022, p. 55)

2022 (€ 000's)		a
		Gross carrying amount
010	Initial stock of non-performing loans and advances	4,915,037
020	Inflows to non-performing portfolios	455,194
030	Outflows from non-performing portfolios	(2,745,915)
040	Outflow to performing portfolio	(511,474)
050	Outflow due to loan repayment, partial or total	(254,757)
060	Outflow due to collateral liquidations	(62,961)
070	Outflow due to taking possession of collateral	(56,661)
080	Outflow due to sale of instruments	(497,830)
090	Outflow due to risk transfers	
100	Outflows due to write-offs	(357,717)
110	Outflow due to other situations	(191,994)
120	Outflow due to reclassification as held for sale	(812,521)
130	Final stock of non-performing loans and advances	2,624,316

5.5.5. Επισκόπηση-Συμπεράσματα

Στον πίνακα 12 παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα μεγέθη των δεικτών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, της πιστωτικής επέκτασης και της κεφαλαιακής επάρκειας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, σε επίπεδο ομίλου, που διαμορφώθηκαν στο έτος 2022.

Πίνακας 12: Συγκεντρωτικός πίνακας βασικών μεγεθών για τις 4 συστημικές τράπεζες σε επίπεδο ομίλου για το 2022

	Εθνική*	Eurobank*	Alpha Bank*	Πειραιώς*
Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα(ΜΕΑ)	€1,8 δισ.	€2,3 δισ.	€3,1 δισ.	€2,6 δισ.
Δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων	5,2%	5,2%	7,8%	6,8%
Δείκτης κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων	77,2%	74,6%	41%	54,1%
Κόστος πιστωτικού κινδύνου	70 μ.β.	72 μ.β.	76 μ.β.	78 μ.β.
Πιστωτική επέκταση	+€2,5 δισ.	+€3,3 δισ.	+€2,6 δισ.	+€2,7 δισ.
Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων	16,6%	16%	12,5%	11,5%
Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας	17,7%	19%	16,8%	16,4%

* σε επίπεδο ομίλου

Για το 2022 και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες μείωσαν σημαντικά τα αποθέματα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, κυρίως λόγω μη οργανικών ενεργειών, όπως οι τιτλοποιήσεις. Το μικρότερο ποσό μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων κατέχει ο όμιλος Εθνικής με €1,8 δις και το μεγαλύτερο η Alpha Bank με €3,1 δις, ενώ ο όμιλος της τράπεζας Πειραιώς ήταν αυτός που σημείωσε τη μεγαλύτερη μείωση σε σχέση με το 2021, κατά €2,3 δις.

Και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες πέτυχαν το στόχο τους για μονοψήφιο δείκτη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων το 2022 με τον όμιλο της Εθνικής και της Eurobank να πετυχαίνουν το μικρότερο μονοψήφιο δείκτη του 5,2%. Επίσης, οι τράπεζες, πλην της Alpha Bank, αύξησαν το δείκτη κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τους σε σχέση με το 2021 και υπερέβησαν τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο (43,4%) . Η Alpha Bank παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό δείκτη κάλυψης (41%) σε σχέση με τις άλλες τράπεζες. Βέβαια, η μονόπλευρη σύγκριση του δείκτη με τους δείκτες των άλλων τραπεζών ενδέχεται να προσδώσει περιορισμένα ή και λανθασμένα συμπεράσματα, καθώς θα πρέπει να εξεταστούν και άλλες πτυχές, όπως το είδος της

κάλυψης των χαρτοφυλακίων. Αν για παράδειγμα, το μεγαλύτερο ποσοστό των χαρτοφυλακίων μιας τράπεζας είναι εξασφαλισμένο με εμπράγματα εξασφαλίσεις, ο δείκτης κάλυψης μπορεί να είναι μικρότερος σε σχέση με άλλες τράπεζες, χωρίς να σημαίνει μεγαλύτερη έκθεση της τράπεζας στον πιστωτικό κίνδυνο (How is a bank's credit quality measured?). Όσον αφορά στο κόστος του πιστωτικού κινδύνου, ο όμιλος της Εθνικής φαίνεται να έχει το μικρότερο δείκτη διαμορφωμένο στις 70 μ.β., ενώ το μεγαλύτερο δείκτη έχει ο όμιλος της τράπεζας Πειραιώς διαμορφωμένο στις 78 μ.β.

Και οι τέσσερις τράπεζες ενίσχυσαν κατά τη διάρκεια του 2022 την πιστωτική τους επέκταση, κυρίως με χορηγήσεις προς επιχειρήσεις, ενόψει και της αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Τη μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση σημείωσε η Eurobank με 3,3 δις.

Ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας ενισχύθηκαν περαιτέρω κατά το 2022. Το μεγαλύτερο δείκτη Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων παρουσιάζει ο όμιλος της Εθνικής Τράπεζας με 16,6% και το μεγαλύτερο Συνολικό Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας παρουσιάζει ο όμιλος της τράπεζας Eurobank με ποσοστό 19% που βρίσκεται πιο κοντά στον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο του δείκτη, που ήταν για το 2022 19,4%.

Παρά το ιδιαίτερα ρευστό χρηματοοικονομικό περιβάλλον τη διάρκεια του 2022, οι τέσσερις τράπεζες δείχνουν να βελτιώνουν τη διαχείριση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου και του πιστωτικού τους κινδύνου με την περαιτέρω μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μία εύρωστη οικονομία προϋποθέτει ένα αναπτυγμένο και καλά δομημένο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Για το λόγο αυτό, η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι ζωτικής σημασίας και αποτελεί προτεραιότητα των οικονομικών αρχών και των κρατικών κυβερνήσεων. Η θωράκιση από τους κινδύνους που ελλοχεύουν καθίσταται επιτακτική. Ειδικότερα για τον τραπεζικό τομέα, που αποτελεί βασικό τμήμα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος, ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους που αντιμετωπίζει, καθώς κύρια δραστηριότητα μιας τράπεζας αποτελούν οι χορηγήσεις και το μεγαλύτερο μέρος του ενεργητικού της αποτελείται από πιστωτικά περιουσιακά στοιχεία.

Η πολύπλοκη φύση του πιστωτικού κινδύνου απαιτεί την κατάλληλη ανάλυση και διαχείρισή του. Ο καθορισμός των βασικών του παραμέτρων και η χρήση των κατάλληλων υποδειγμάτων βοηθούν στην εκτίμησή του. Διάφορα μοντέλα έχουν αναπτυχθεί στα πλαίσια της μελέτης και της αναγνώρισης της σημασίας του για την ομαλή οικονομική δραστηριότητα. Αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στα συστήματα εμπειρογνωμοσύνης, που βασικό ρόλο παίζει η εμπειρία του ειδικού, στα στατιστικά μοντέλα, που χρησιμοποιούν αναλυτικές τεχνικές και μεθόδους για την εξεύρεση προβλεπτικών σχέσεων και στα χρηματοοικονομικά μοντέλα, που βασίζονται στη χρηματοοικονομική θεωρία για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Ένα χρήσιμο, επίσης, εργαλείο ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος αποτελεί και η μεθοδολογία RAROC (Risk Adjusted Return on Capital), που μετρά την απόδοση του κεφαλαίου της τράπεζας, λαμβάνοντας υπόψη και τον παράγοντα του κινδύνου. Ο τρόπος αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου συνδέεται άμεσα με τη στρατηγική του πιστωτικού ιδρύματος και την κουλτούρα που έχει αναπτυχθεί μέσα στον οργανισμό. Ένα πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορες τεχνικές μετριασμού του κινδύνου, όπως τη χρήση πιστωτικών παραγώγων, αλλά και την τιτλοποίηση.

Για την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την πρόληψη των αρνητικών συνεπειών του πιστωτικού και άλλων κινδύνων, στα πλαίσια μιας ενιαίας γραμμής συντονισμού, οι διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών-μελών της «ομάδας των δέκα (G-10)» σχημάτισαν την Επιτροπή της Βασιλείας. Η Επιτροπή εξέδωσε κανόνες για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών με τρία διαδοχικά σύμφωνα, γνωστά ως Βασιλεία I, Βασιλεία II και Βασιλεία III. Στα πλαίσια, επίσης, του στόχου για την τραπεζική ενοποίηση, θεσμοθετήθηκε η ισχύς ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού για τα πιστωτικά ιδρύματα με σκοπό να σταματήσει ο φαύλος κύκλος τραπεζών και δημοσίου χρέους. Συστάθηκε ένας μόνιμος μηχανισμός χρηματοδότησης, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM), που αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), του οποίου ο ρόλος για την αναδιάρθρωση των πιστωτικών ιδρυμάτων έχει στο μεγαλύτερο μέρος του ολοκληρωθεί.

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και η κρίση χρέους της Ελλάδας το 2010 έφεραν στο προσκήνιο τρωτά σημεία του διεθνούς και εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπέστη μείωση του παθητικού, καθώς

μειώθηκαν οι καταθέσεις και μείωση του ενεργητικού του, λόγω του κουρέματος του ελληνικού χρέους, αλλά και λόγω της συσσώρευσης ενός μεγάλου όγκου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Τη συσσώρευση αυτή, που το Μάρτιο του 2016 άγγιξε το υψηλότερο επίπεδο από την αρχή της κρίσης, κλήθηκαν να διαχειριστούν οι ελληνικές τράπεζες υπό την εποπτεία και καθοδήγηση των ευρωπαϊκών αρχών, που εξήραν τη σημασία της καταλληλότητας των προβλέψεων και των προσαρμογών πιστωτικής αποτίμησης. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθειά τους αυτή διαδραματίζει το σχέδιο «Ηρακλής», που έδωσε τη δυνατότητα απομάκρυνσης του «προβληματικού» ενεργητικού των τραπεζών, θωρακίζοντας περαιτέρω τις τράπεζες από τον πιστωτικό κίνδυνο εν μέσω ενός παρατεταμένου κλίματος αστάθειας, λόγω της πρόσφατης πανδημίας του κορονοϊού και της ενεργειακής κρίσης.

Έτσι, για το 2022, με αισθητά τα σημάδια της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα βελτίωσε ακόμη περισσότερο την ποιότητα του δανειακού του χαρτοφυλακίου και πέτυχε τον επιχειρησιακό στόχο για μονοψήφιο ποσοστό δείκτη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Όλες, μάλιστα, οι συστημικές τράπεζες κατάφεραν να μειώσουν σε μονοψήφιο ποσοστό το συγκεκριμένο δείκτη. Και οι τέσσερις, επίσης, συστημικές τράπεζες ενίσχυσαν τις πιστωτικές τους ροές, κυρίως προς τις επιχειρήσεις, ενόψει της αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Οι κεφαλαιακοί τους δείκτες εμφανίζονται ενισχυμένοι, και θωρακίζονται, έτσι, ακόμη περισσότερο από τους κλυδωνισμούς του συστήματος. Σύμφωνα με τον πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας κ. Γκίκα Χαρδούβελι «Οι ελληνικές τράπεζες αφήνουν πίσω την αμυντική στρατηγική εξυγίανσης των ισολογισμών τους και υιοθετούν μια νέα, πιο επιθετική στρατηγική» (Το νέο αναπτυξιακό αφήγημα των ελληνικών τραπεζών, 2022).

Η περαιτέρω μείωση των αποθεμάτων των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τους αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τις ελληνικές τράπεζες, καθώς συνεχίζουν να είναι αυξημένα έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Καθίσταται, επομένως, αναγκαία η απρόσκοπτη συνέχιση των ενεργειών, μέσω άσκησης μακροπροληπτικής πολιτικής για περισσότερη προστασία από τον πιστωτικό κίνδυνο. Η ανησυχία, επίσης, για τη δημιουργία νέων μη εξυπηρετούμενων δανείων, λόγω της αύξησης των επιτοκίων και της δανειακής επιβάρυνσης των νοικοκυριών και επιχειρήσεων, καταδεικνύει τη σημασία του έγκαιρου εντοπισμού και της ορθής αποτίμησής τους. Μέτρα, όπως αυτά που αφορούν στην προστασία των ευάλωτων

δανειοληπτών και στην ανταμοιβή των συνεπών, έχουν σαν στόχο την αποφυγή δημιουργίας ενός νέου κύματος μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, σσ. 14-15)

Αν και οι προοπτικές για το άμεσο μέλλον είναι θετικές, ωστόσο συνεχίζει να υφίσταται ένα κλίμα έντονης αβεβαιότητας με υψηλά επίπεδα πληθωρισμού, ενεργειακή κρίση και γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Οι τράπεζες έχουν πλέον αναπτύξει κατάλληλους ελέγχους φερεγγυότητας, όμως, η συνέχιση των προσπαθειών για περαιτέρω θωράκιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από τον πιστωτικό κίνδυνο δε χωρά περιθώρια εφησυχασμού. (Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2023, p. 14)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Adamko, P., Klieštík, T., & Birtus, M. (2014). History of Credit Risk Models. *2nd International Conference on Economics and Social Science (ICESS 2014). Volume 61*, pp. 148-153. Shenzhen, China: Information Engineering Research Institute.

Gestel, T. V., & Baesens, B. (2009). *Credit Risk Management-Basic Concepts: financial risk components, rating analysis, models, economic and regulatory capital*. New York: Oxford University Press.

Manu, L. P., Adjasi, C. K., Abor, J., & Harvey, S. K. (2011). Financial stability and economic growth: a cross-country study. *Int. J. Financial Services Management*, Vol. 5(No 2), pp.121-138.

Piraeus Financial Holding. (2023). *Piraeus Financial Holdings, Full Year 2022, Financial Results*, 24 February 2023.

Alpha bank. (2023). *Alpha bank, Ετήσια Οικονομική Έκθεση, Χρήσης 2022 (Σύμφωνα με το Ν. 3556/2007)*. Αθήνα.

Alpha Services and Holdings. (2022). *Alpha Services and Holdings, Αποτελέσματα Δ' τριμήνου 2022, Δελτίο τύπου*.

Alpha Services and Holdings S.A. (2022). *Alpha Services and Holdings S.A, Pillar III Disclosures, Report for December 31, 2022*.

Apostolik, R., & Donohue, C. (2015). *Foundations of Financial Risk An Overview of Financial Risk and Risk-Based Regulation*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Basel Committee on Banking Supervision. (2001, January). The New Basel Capital Accord: an explanatory note. *Bank for International Settlements, Press & Communications*, pp. 1-14.

Chant, J., Lai, A., Illing, M., & Daniel, F. (2003). *Technical Report No. 95: Essays on Financial Stability*. Bank of Canada.

- Ciby, J. (2013). *Advanced Credit Risk Analysis and Management*. , Chichester: John Wiley & Sonss, Ltd.
- Doumpos, M., Lemonakis, C., Niklis, D., & Zopounidis, C. (2019). *Analytical Techniques in the Assessment of Credit Risk-An Overview of Methodologies and Applications*. (M. Speranza, & J. Oliveira, Eds.) Switzerland: Springer Nature.
- EUROBANK. (2023). *EUROBANK HOLDINGS FY2022 results-Powerpoint presentation*.
- EUROBANK S.A. (2022). *PILLAR 3 REPORT EUROBANK S.A. 31 DECEMBER 2022*. Athens.
- European Central Bank. (2005, January). The New Basel Capital Accord: Main features and implications. *ECB*, pp. 51-60.
- European Central Bank. (2011, July). The European Stability Mechanism. *Monthly Bulletin*, pp. 71-84.
- Heinlein, R. (2022). Significance of Financial Stability in Economy. *Journal of Stock & Forex Trading*, 9:210.
- Howells, P., & Bain, K. (2009). *Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες-Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση*. (Π. ΠΑΠΑΖΑΧΑΡΙΟΥ , Ed., A. ΒΑΣΙΛΙΑ, Π. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, & T. ΜΙΧΑΛΑ, Trans.) Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
- National Bank Of Greece. (2022). *Pillar III Disclosures on a consolidated basis December 2022*. National Bank Of Greece.
- National Bank of Greece. (2023). *National Bank of Greece FY22 Financial Results*.
- Piraeus Financial Holdings. (2022). *Capital Adequacy and Risk Management, Regulatory Disclosures on a Consolidated Basis, for the Year 2022 (Pillar III)*.
- Saunders, A., & Allen, L. (2002). *Credit Risk Measurement-New Approaches to Value at Risk and Other Paradigms*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Saunders, A., & Cornett, M. (2017). *Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και Διαχείριση Κινδύνων*. (Γ. Α. Χαρδούβελης, Ε. Δ. Τσιφτιάκης, Eds., Μ. Γιάκα, & Ι. Λειβαδίτης, Trans.) Nicosia: Broken Hill Publishers LTD.
- Shakdwipee, P., & Mehta, M. (2017). From Basel I to Basel II to Basel III. *International Journal of New Technology and Research (IJNTR)* , 66-70.
- Vasilescu, M. (2012, March). Financial Stability - A Theoretical Approach. *Annals - Economy Series, Constantin Brancusi University, Faculty of Economics*, vol. 1, 129-132.
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ**
- Αγαλλοπούλου, Π. (1997). *Βασικές έννοιες Αστικού δικαίου- II. Ενοχικό Δίκαιο*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Αγγελόπουλος , Π. (2010). *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ.
- Βουσινάς, Γ. (2016, Ιανουάριος). Εποπτεία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων: Η μετάβαση από την Βασιλεία Ι στη Βασιλεία ΙΙΙ. Μια κριτική επισκόπηση του νέου ρυθμιστικού

πλασίου. *Περιοδική έκδοση του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ HIIA -Newsletter* , pp. 1-15.

Γεωργόπουλος, Α., & Αγγελόπουλος, Ε. (2021). *Τραπεζική Ανάλυση και Χρηματοδότηση [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]*. Αθήνα: Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Retrieved from <http://hdl.handle.net/11419/8015>

Γεωργούτσος, Δ. (2008). *Διαχείριση Κινδύνων και κεφαλαιακή επάρκεια πιστωτικών ιδρυμάτων- Πανεπιστημιακές Σημειώσεις*. Αθήνα: Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Γκόρτσος, Χ. (2014α). Η πορεία προς την «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»: Θεσμικές και κανονιστικές διαστάσεις και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. *Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: " Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής"* (επιμέλεια Μασουράκης, Μ. και Χρ.Βλ. Γκόρτσος), pp. 21-44.

Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. (2022). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας Νοέμβριος 2022*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος. doi: <https://doi.org/10.52903/finsta.gr202211>

Εθνική Τράπεζα. (2023). *Όμιλος και Τράπεζα, Ετήσια Χρηματοοικονομική Έκθεση, Χρήσεως από 1 Ιανουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2022*. Εθνική Τράπεζα.

Ευθύμογλου, Π., & Μπάλλας, Α. (1995). *Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί και Αγορές*. Αθήνα: Εκδόσεις Ευγ. Μπένου.

Ζοπουνίδης, Κ., & Λεμονάκης, Χ. (2010). *Λειτουργικός κίνδυνος πιστωτικών ιδρυμάτων και αποτελεσματική διαχείριση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Ζοπουνίδης, Κ., & Λεμονάκης, Χ. (2009). *Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Καλφάογλου, Φ. (1999, Α' Τρίμηνο). Υποδείγματα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου. *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, pp. 82-94.

Μόσχος, Δ., & Χορταρέας, Γ. (2011). Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα. *Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: "Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα"*, Κεφάλαιο Α: Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα στην πορεία, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, pp. 55-65.

Μπένος, Θ., & Σαραντίδης, Σ. (1996). *Αρχές Οικονομικής Επιστήμης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ευγ. Μπένου.

Νούλας, Α. (2001). *Τραπεζική Διοικητική - Πανεπιστημιακές Παραδόσεις*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

ΠΕΙΡΑΙΩΣ FINANCIAL HOLDINGS. (2023). *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ Αποτελέσματα Έτους 2022*.

Ρούσσου, Φ. (2005, Γ' Τρίμηνο). Μεθοδολογία RAROC στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα: Το επόμενο βήμα μετά το Νέο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας. *Ελληνική Ένωση Τραπεζών*, pp. 35-49.

- Συριόπουλος, Κ., & Παπαδάμου, Σ. (2014). *Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές*. Εκδόσεις Utopia ΕΠΕ.
- Σχοινιωτάκης, Ν., & Συλλιγάρδος, Γ. (2010). *Διαχείριση Τραπεζικών και Χρηματοοικονομικών Κινδύνων-Θεωρία και Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Δίσιγμα.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (Νοέμβριος 2022). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Αθήνα: Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.
doi:<https://doi.org/10.52903/finsta.gr202211>
- Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα. (2023). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Αθήνα.
- Τραπεζική Εποπτεία. (2019). *Ανακοίνωση για τις εποπτικές προσδοκίες κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων*. Φρανκφούρτη: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- How is a bank's credit quality measured?* . Ανάκτηση Ιούλιος 16, 2023, από BBVA:
<https://www.bbva.com/en/how-is-a-banks-credit-quality-measured/>
- Βουλή: Στην ολομέλεια το νομοσχέδιο για την αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του ΤΧΣ. (2022, Ιούνιος 22). Ανάκτηση Φεβρουάριος 14, 2023, από Newmoney:
<https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/trapezes/vouli-stin-olomelia-to-nomoschedio-gia-tin-anamorfosi-tou-plesiou-litourgias-tou-tchs/>
- Θέματα μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Ανάκτηση Μάρτιος 9, 2023, από Τράπεζα της Ελλάδος: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/themata-mh-eksyphretoymenwn-anoigmatwn>
- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 575/2013. (2013). Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013R0575-20130628&from=EN>
- Παρατείνεται ο «Ηρακλής». (2023, Μάιος 2). Ανάκτηση Μάιος 20, 2023, από Η Καθημερινή:
<https://www.kathimerini.gr/economy/562393630/parateinetai-o-iraklis/>
- Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. *Πώς αποφασίζουμε*. Ανάκτηση Νοέμβριος 1, 2023, από Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας: <https://hfsf.gr/how-we-decide/hfsf-law-as-in-force/>
- Το νέο αναπτυξιακό αφήγημα των ελληνικών τραπεζών. (2022, Νοέμβριος 30). Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2023, από Bankingnews: <https://www.bankingnews.gr/to-neo-anaptyksiako-afigima-ton-ellinikon-trapezon/articles/654201/g-xardoyvelis-ethniki-trapeza-oi-ellinikes-trapezes-afinoun-piso-tin-amyna-kai-pernoyn-stin-epithesi-mesxedio>
- Τράπεζα της Ελλάδος. *Ίδρυση και λειτουργία*. Ανάκτηση Νοέμβριος 11, 2022, από Τράπεζα της Ελλάδος: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/pistwtika-idrymata/idrysh-kai-leitoyrgia>
- Υπουργείο Οικονομικών. *Πρόγραμμα Ηρακλής ερωτήσεις και απαντήσεις*. Ανάκτηση 5 15, 2023, από minfin.gr: <https://www.minfin.gr/-/programma-erakles-eroteseis-kai-apanteseis?inheritRedirect=true>

Χαρδούβελης, Γ. (2019, Οκτώβριος 3). *Κρίση και Χρηματοπιστωτικά Ανοίγματα στην Ελλάδα*.
Ανάκτηση από Γκίκας Χαρδούβελης Προσωπική Ιστοσελίδα:
<https://hardouvelis.gr/el/krisi-kai-chrimatopistotika-anoigmata-stin-ellada/>